

Polsk blikk på paroler og politikk

En studie av polakkers forståelse av metaforiske uttrykk brukt i Dagsrevyen

Anke Wadenpohl Imsen

Masteroppgave i norsk som andrespråk
Institutt for lingvistiske og nordiske studier

UNIVERSITETET I OSLO

Høsten 2008

Forord

Denne masteroppgaven er et produkt av to svangerskapspermisjoner. Mens min førstefødte var på sin første forelesning om tospråklighet da han bare var elleve dager gammel, og måtte tilbringe mange dager av sitt første leveår på Blindern, pleide min andrefødte å sove til lyden av tastaturet. Denne masteroppgaven føles nesten som en forløsning i seg selv og jeg har fått god hjelp av mange ”fødselshjelpere” som det må takkes til.

Først vil jeg takke min veileder Anne Golden som ikke ga opp håpet om at jeg kommer til å bli ferdig en dag, og som blant annet støttet meg med oppmuntrende tekstmeldinger og e-poster. Takk også for meget god veiledning på kveldstid på St Hanshaugen og for alle kommaene.

Videre vil jeg rette en stor takk til alle informantene, ikke bare de som har bidratt i undersøkelsene, men også de som jeg har vært i kontakt med ellers og som så tålmodig svarte på alle spørsmålene mine. Takk også for distribusjon av spørreskjemaene.

Mange venner har støttet meg underveis. De har aldri gått lei av å høre meg prate om oppgaven min og var så snille og passet barna slik at jeg kunne bruke tid på oppgaven eller gå på forelesning. Tusen takk!

En siste stor takk går til familien min og særlig til min mann og barna mine, som i høst måtte tåle en stresset og mentalt fraværende kone og mor i huset.

Oslo, november 2008

Anke Wadenpohl Imsen

Innhold

Forord	ii
Innhold	iii
Tabeller	vi
Figurer	vi
1 Innledning	1
2 Kunnskap om samfunnet – Demokratisk oppdragelse og andre relevante undersøkelser	9
2.1 Demokratisk oppdragelse (Civic Education)	9
2.1.1 Civic Education study	10
2.2 Polakker som bor i Norge.....	11
2.3 Språklige retningslinjer til NRK og Dagsrevyen	13
2.4 Kilder til informasjon om valg og politiske partier	14
2.4.1 Nyhetsprogrammer på TV	14
2.4.2 Lese aviser	16
2.5 Valgdeltakelse	16
2.6 Tidligere undersøkelser	17
2.6.1 Bruk av stemmerett	17
2.6.2 Hvilke partier stemte ikke-vestlige innvandrene på ved kommunevalget i 2007?	19
2.6.3 Om arbeidsinnvandring fra Polen og Baltikum.....	19
3 Teori	24
3.1 Metaforer	24
3.2 Skjemateori som ramme for forståelse	26
3.3 Prosessering av informasjon.....	28
3.4 Tekst og kontekst.....	30
3.5 Forståelse av metaforer	31
3.6 Tidligere forskning på forståelse av metaforiske uttrykk.....	32
4 Metode	34
4.1 Kvantitativ undersøkelse	34
4.2 Kvalitativ undersøkelse	36
4.3 Kritikken av metoden	43

4.3.1 Kvantitativ undersøkelse	43
4.3.2 Kvalitativ undersøkelse	44
5 Resultater fra den kvantitative undersøkelsen	46
5.1 Personopplysninger, utdanning og yrke	46
5.1.1 Deloppsummering - utdanning og botid	47
5.2 Språkkunnskaper	47
5.2.1 Deloppsummering – språkkunnskaper	50
5.3 Valgdeltakelse	51
5.3.1 Deloppsummering – valgdeltakelse	53
5.4 Medievaner	54
5.4.1 Deloppsummering – medievaner.....	57
5.4.2 Deloppsummering – språkbruk	58
5.5 Samfunnsinteresse	58
5.5.1 Deloppsummering – samfunnsinteresse	60
5.6 Kunnskapsspørsmål.....	60
5.6.1 Deloppsummering – kunnskapsspørsmål.....	63
5.7 Oppsummering	64
6 Resultater fra den kvalitative undersøkelsen	66
6.1 Forståelsen av de metaforiske uttrykkene	67
6.1.1 Forståelsen av metaforiske uttrykk i det polske innslaget.....	67
6.1.2 Tolkningen av metaforiske uttrykk i det norske innslaget	73
6.1.3 Forståelsen av det tyske innslaget	78
6.2 Deloppsummering – uttrykk.....	78
6.3 Testing av faktakunnskap.....	80
6.4 Deloppsummering – faktakunnskap.....	86
6.5 Forståelsen hos de forskjellige informantene.....	87
6.6 Oppsummering nyhetsinnslag	89
7 Drøfting og konklusjon	90
7.1 Drøfting av resultatene fra den kvantitative undersøkelsen	90
7.2 Sammenligning av resultatene med resultatene fra andre undersøkelser.....	92
7.3 Drøfting av resultatene fra den kvalitative undersøkelsen	94
7.4 Oppsummering	98
Bibliografi	100
Vedlegg 1: Spørreskjema	104

Vedlegg 2: Den norske kontrollgruppas svar på samfunnsspørsmålene	108
--	------------

Tabeller

Tabell 4.1:	Oversikt over antall informanter som fylte ut spørreskjema	35
Tabell 4.2:	Informantenes svar fra spørreundersøkelsen	39
Tabell 5.1:	Botid i Norge i antall år	46
Tabell 5.2:	Valgdeltakelsen i Polen delt inn i kvinner og menn	51
Tabell 5.3:	Stemmeplaner i Norge delt inn i kvinner og menn	52
Tabell 5.4:	Hvem av informantene som skal stemme/ikke stemme i Norge og stemmer/ikke stemmer i Polen	53
Tabell 5.5:	Hvor ofte ser informantene på norske fjernsynsnyheter på de ulike kanalene	54
Tabell 5.6:	Forhold mellom botid og at informantene ser på nyheter på NRK og TV2 fire ganger i uka	55
Tabell 5.7:	Hvor ofte leser informantene ulike norske aviser	55
Tabell 5.8:	Hvor ofte så informantene på fjernsynsnyheter/leste aviser da de bodde i Polen	56
Tabell 5.9:	Hvor ofte snakker informantene om samfunnsrelaterte temaer med polakker/nordmenn	58
Tabell 5.10:	Hvor engasjert føler informantene seg i polske/norske samfunnsspørsmål	59
Tabell 5.11:	Interessen for norske samfunnsspørsmål til de informantene som stemmer/ikke stemmer i Norge	59
Tabell 5.12:	Interessen for polske samfunnsspørsmål blant de informantene som stemmer/ikke stemmer i Polen	60
Tabell 5.13:	Kunnskapsspørsmålene med antall rette svar hos de polske informantene og den norske kontrollgruppa	61
Tabell 5.14:	Antall rette svar på samfunnsspørsmålene per spørsmål	62

Figurer

Figur 3.1:	Kulbrandstads hierarki av informasjon	29
Figur 5.1:	Informantenes norskkunnskaper delt inn etter ferdigheter	48

1 Innledning

Norge fikk sin egen grunnlov i 1814 og allmenn stemmerett for menn ble innført i 1898. Som det andre landet i Europa (etter Finland) innførte Norge i 1913 allmenn stemmerett for kvinner. Det å være et demokratisk land innebærer også et ansvar for demokratiopplæringen av borgerne i landet. Allerede *Normalplanen for byfolkeskolen* fra 1939 (N39) nevnte at demokratiopplæringen skulle drives i skolen, men det er usikkert hvordan dette artet seg i praksis i skolehverdagen den gang. I *Læreplan for forsøk med 9-årig skole* fra 1960 (L60) ble det lagt mer vekt på demokratiopplæringen, og det ble nevnt mer tydelig hva dette skulle gå ut på. Elevene skulle ikke bare lære om demokrati, men lære seg også å praktisere demokrati, for eksempel gjennom elevråd.

Siden 1983 har borgere i Norge med utenlandsk statsborgerskap som har minst tre års botid, stemmerett, og de er valgbare ved kommune- og fylkestingsvalget (jf Valglovens § 2-2). Valgdeltakelsen for denne gruppen har siden det første valget vært lav sammenlignet med hele elektoratet. Statistisk sentralbyrå (heretter kalt SSB) har siden 1983 dokumentert valgdeltakelsen blant innvandrere. Deltagelsen har sunket kraftig siden det første valget i 1983, da 46 % av de stemmeberettigete innvandrere stemte ved kommunevalget. I 2003 lå valgdeltagelsen på 35 % (totalt var det en deltakelse på 59 % ved kommunevalget i 2003). I de senere årene har flere forskere vært opptatt av denne problemstillingen. Jeg, som selv er utenlandsk statsborger og kom til Norge som 19-åring i 1996, er opptatt av medbestemmelse og valg, og husker godt hvor uoversiktlig det norske politiske systemet var for meg i begynnelsen. Det tok flere år før jeg hadde fått innsikt i de forskjellige norske partiene, særlig siden jeg aldri fikk formell undervisning i dette. Jeg mener at hvis man vil delta i valg, bør man ha informasjon om politikk eller være samfunnsmessig engasjert. Men hvem har ansvar for å gi denne informasjonen når man ikke er elev i grunnskolen og tar del i den obligatoriske demokratiopplæringen? De fleste voksne nordmenn får informasjon om politiske og andre samfunnsmessige forhold blant annet gjennom fjernsynets nyhetsmeldinger, og for mange nordmenn er det å se på nyheter på TV et fast innslag i løpet av dagen. NRK opplyser at i 2005 var det i snitt 785.000 seere som fulgte med på Dagsrevyen (NRK 1 klokka 19) på hverdagene og 836.000 i helgene. Waldahl (2002) beskriver folks vaner slik:

For mange mennesker er TV den viktigste kilden til nyheter og kunnskaper om hva som skjer både på nasjonalt og internasjonalt plan. De utgjør den viktigste informasjonskilden for store deler av befolkningen både her i Norge og ellers i Europa. Slik sett kan man si at TVs nyhetssendinger utgjør en av de viktigste institusjonene i den moderne offentligheten (Waldahl m. fl. 2002:13-14).

Men nasjonale og internasjonale undersøkelser viser at mange har problemer med å forstå språket i nyhetene. Selv om de ikke forstår, ser de på dem allikevel siden de er blitt et fast programpunkt i løpet av dagen. Sande (1989) hevder at nyheter er en viktig kilde for informasjon slik at et demokrati kan fungere:

Innenfor tenkningen og forskningen omkring demokratiet som styreform, har både nyheter og annen informasjon alltid vært betraktet som en forutsetning for at borgerne både skal leve et fullverdig liv med blant annet evne til å ta vare på sine egne interesser, og mulighet for å delta i den politiske beslutningsprosessen. En velorientert allmennhet er en av forutsetningene for at demokratiet skal fungere. [...] Ikke minst nyhetsmediene yter et viktig bidrag til å holde allmennheten orientert om aktuelle saker av politisk og annen art. Riktignok får folk viktig informasjon også via andre kanaler, men det er klart at den daglige nyhetsformidling gjennom nyhetsmediene utgjør en viktig del av denne informasjonen (Sande 1989:5).

Når man som utenlandsk statsborger skal stemme ved kommunevalg i Norge, er det ikke lett å skaffe seg informasjon om de enkelte partiene på egen hånd. Under valgkampen før kommunevalget i 2007 besøkte jeg valgbodene som sto i Oslo sentrum for å sjekke på hvilke språk det var mulig å få informasjon om de enkelte partiene. Jeg oppdaget at det bare var Sosialistisk Venstreparti som hadde brosjyrer på mange forskjellige språk (ni forskjellige språk og blindeskrift). Arbeiderpartiet hadde også brosjyrer på flere språk. Venstre hadde en brosjyre på engelsk og Kristelig Folkeparti hadde noe informasjon på urdu. De opplyste at de skulle lage noe på engelsk, vietnamesisk og polsk. De partiene som ikke hadde noe annet materiell enn på norsk, oppga at de ikke hadde økonomi til å trykke brosjyrer på andre språk. Representantene for Kristelig Folkeparti sa at de hadde hatt det til siste Stortingsvalg, men da hadde brosjyrene bare blitt liggende. De fleste partirepresentantene som jeg snakket med, virket forundret over spørsmålet om de hadde noe informasjon på andre språk enn norsk. Særlig damen ved valgboden til Fremskrittspartiet var meget avvisende og avfeide meg med ordene ”De skal jo lære seg norsk når de bor her!”. Før kommunevalget i 2007 hadde de

fleste partiene (bortsett fra Fremskrittspartiet og Kristelige Folkeparti) også informasjon på engelsk på internett, og noen hadde sågar informasjon om partiet på språk som spansk og persisk. Dette betyr at den informasjonen som innvandrere¹ kan få, stort sett er på norsk. Et annet viktig medium i denne sammenhengen er fjernsyn med nyhetssendinger og andre politiske sendinger som blir sendt i forbindelse med valg. Disse nyhetssendingene er blant annet gjenstand for denne undersøkelsen.

I denne masteroppgaven rettes søkelyset mot innvandrernes forståelse av samfunnsfaglige emner. Oppgaven plasserer seg både innenfor den språklige og den samfunnsfaglige delen av faget norsk som andrespråk. Det kommunale norskkurset, som noen innvandregrupper har rett og plikt til å gå på, (i henhold til Introduksjonsloven som trådte i kraft 1.9.2003) heter ”norsk og samfunnskunnskap”. Det innebærer at de i tillegg til å lære seg norsk språk, også skal tilegne seg kunnskap om det norske samfunnet. Opplæringen omfatter 250 timer norskundervisning og 50 timer undervisning i samfunnsfag på et språk deltakerne forstår (Deltakere som har behov for ytterligere opplæring kan få inntil 2700 timer i tillegg til de første 300.). Det å lære norsk er selvfølgelig viktig når man skal bo og arbeide i Norge og kanskje få barn som skal gjennom skolesystemet her. Men i tillegg dette opplagte, er det viktig sosialt sett å ha noe kunnskap om samfunnsliv og kunne snakke om det på norsk, fordi det da kan være lettere å komme i kontakt med nordmenn. Derfor er det viktig å holde seg oppdatert om hva som skjer, for eksempel ved å se på nyheter, lese aviser eller lignende. Jeg har erfart at man i lunsjpausen på mange arbeidsplasser snakker om ting som har hendt i verden – og særlig i Norge - slik som hvem som vant tremila dagen før, valget, høye bensinpriser og så videre, heller enn å snakke om private temaer (med mindre man er veldig godt kjent med sine kollegaer). En person som ikke har fått med seg disse hendelsene og i tillegg snakker dårlig norsk, vil straks være utenfor samtalen og det vil oppstå en spiraleffekt: kunnskap fører til deltagelse, og deltagelse i samtaler fører til bedre norskkunnskaper og dermed igjen til bedre kunnskaper om emnet.

For å kunne følge med i en samtale – både på morsmålet men særlig på et fremmespråk - er det flere faktorer som spiller inn. Sentrale begreper er tekstens ordforråd og måten ordene uttales på, setningskonstruksjoner og sammenbindingen mellom disse, situasjonen teksten

¹ Statistisk sentralbyrå (2007: <http://www.ssb.no/innvandring/>) definerer innvandrere som ” personer som en eller annen gang har innvandret til Norge”. Jeg holder meg til denne definisjonen.

forekommer i og sist men ikke minst hvor mye kunnskaper som forutsettes. Med tekst menes her både skriftlig og muntlig tekst. For å forstå en tekst må man bruke bakgrunnskunnskap, kontekst, ordkunnskap og all annen språklig kunnskap man trenger for å kunne tolke setninger (jf Golden 2003). Men man behøver slett ikke å forstå hvert eneste ord som blir sagt (det gjør ikke alle innfødte språkbrukere heller).

Selv om en ikke forstår ett eller flere av ordene, er det fortsatt mulig å forstå teksten. I mange tilfeller vil en ikke bry seg om ord en ikke helt forstår [...], hvis helheten er forståelig. Men i andre sammenhenger henger en seg mer opp i de ukjente ordene, spesielt hvis teksten handler om et ukjent fagområde, eller hvis en er i en læringssituasjon og er fokusert på ord [...]. Den viktigste innfallsvinkelen til de ukjente ordene er jo konteksten (både den språklige og den utenomspråklige) som ordene befinner seg i, og den bakgrunnskunnskapen som aktiveres når en person møter denne konteksten. For at ordene skal kunne forstås, må konteksten være av en slik art at den gir mening til leseren eller den det snakkes til (Golden 2003:93-95).

Konteksten må altså være av en slik art at den gir mening til leseren og lytteren. Noen faktorer for forståelsen er antallet ukjente ord (det finnes en grense for hvor mange ukjente ord en tekst kan inneholde og allikevel kan være forståelig) slik at konteksten blir uklar, hvor i teksten det ukjente ordet er plassert og om leseren/lytteren aktiviserer riktig eller upassende skjemaer (mer om skjemateori i kapittel 2.2). Andre faktorer kan være at konteksten blir uklar, at det er for lite kontekst til viktige ord eller at ord blir brukt i ny betydning, for eksempel i en metafor (Golden 2003). Det kan også være redundant informasjon som gjør at konteksten hjelper på forståelsen: når en innlærer leser ”to gutter” og ikke forstår flertallsendingen –er, så vil den allikevel forstå at det dreier seg om flertall, siden tallordet ”to” står foran.

Fjernsynsnyheter og andre politiske sendinger som blir vist i forbindelse med valg, er eksempler på tekst med høy informasjonstetthet hvor mange ukjente ord blir brukt, slik at ofte heller ikke konteksten gir mening og det derfor kan være vanskelig å dra nytte av denne. Det som også er typisk for slike program er at det brukes figurativt språk, eller metaforer (mer om metaforer i kapittel 3)

Polakker – en hurtig voksende innvandrerguppe i Norge

Innvandrerguppene i Norge er svært forskjellige. Folk fra alle land kommer til Norge, noen har lav eller ingen utdanning, andre har høy utdanning. Noen lærer norsk fort og kommer seg lett inn i yrkeslivet, andre bruker lang tid. Dette prosjektet har sett på en gruppe innvandrere som har vokst sterkt på 2000-tallet, nemlig polakkene.

Som følge av EU-utvidelsen i mai 2004 har det kommet svært mange polakker til Norge som særlig jobber i byggebransjen. Det dreier seg med andre ord om en stor gruppe med relativt nyankomne innvandrere. Avisene skriver stadig om østeuropeiske byggere som blir lurt og utnyttet av useriøse firmaer. Magdalena Grysak fra Polsk kurscenter opplyste på Redaksjon EN på NRK den 10.03.2008 at det på det tidspunktet oppholdt seg 120.000 polakker lovlig i Norge. Polsk kurscenter regnet med at samtidig ytterligere 120.000 polakker bodde i Norge uten lovlig opphold.

Paragraf 50 i Utlendingsloven sier at borgere fra EØS-land kan reise fritt inn i Norge og ta opphold eller arbeid her i inntil tre måneder (eller inntil seks måneder dersom personen er arbeidssøkende). Hvis en person har tenkt å jobbe eller oppholde seg i Norge utover dette, må vedkommende ha arbeidstillatelse. Første gangs oppholdstillatelse kan søkes etter innreise. For å få arbeids- og oppholdstillatelse kreves det at man jobber minst i 50 % stilling og at inntekten eller egen formue skal være så stor at man kan leve av det. Men denne regelen omfatter ikke polakker. For polakker og andre østeuropeiske arbeidstakere gjelder ”Utlendingslovens § 58a. Særregler for arbeidstakere fra Estland, Latvia, Litauen, Polen, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia, Ungarn, Bulgaria eller Romania”. Paragrafen sier at et vilkår for oppholdstillatelsen er at det som hovedregel dreier seg om heltidsarbeid, men dette kravet gjelder ikke for arbeidstakere som har hatt lovlig opphold i Norge som arbeidstaker i minst de tolv forutgående månedene. Videre sies det at

Dersom arbeid som utføres av arbeidstakere som nevnt i første ledd, skaper eller forventes å skape forstyrrelser på arbeidsmarkedet som vil kunne utgjøre en alvorlig risiko for levestandarden eller sysselsettingen i en bestemt region eller et bestemt yrke, kan Kongen i statsråd ved forskrift gjøre unntak for slike arbeidstakere fra bestemmelser gitt i eller i medhold av § 50, § 51 første ledd bokstav a og paragrafen her. Det kan herunder fastsettes at bestemmelser som gjaldt før 14. oktober 2003, skal gjelde (UDI 2007).

Det er tydelig at den norske stat ønsker å holde disse store innvandrergroppene på avstand, og praktiserer dette gjennom særregler. Dette kan være årsaken til at så mange fremdeles oppholder seg i landet uten arbeids- og oppholdstillatelse selv etter at Polen har blitt medlem i EU. De klarer antakeligvis ikke å oppfylle kravet om heltidsarbeid.

Da den store arbeidsinnvandringen av polakker startet på grunn av EØS-utvidelsen, trodde man at disse ville reise tilbake igjen etter kort tid, men det viser seg nå i 2008 at flere blir i Norge enn tidligere antatt. Utlendingsdirektoratet angir at i 2007 ble 50 % av alle oppholdstillatelser av type førstegangstillatelsene med arbeidsformål gitt til personer fra Polen, og det er særlig unge menn under 30 år som jobber i byggebransjen som søker om arbeidstillatelse i Norge. Polakker er siden 1.1.2008 den største gruppen førstegenerasjons innvandrere som oppholder seg i Norge (SSB 2008b). I 2007 utgjorde polakkene med sine 13.400 innvandringer den største enkeltgruppen av innvandrere til Norge. Den nest største gruppen var tyskerne med 3400 innvandringer og deretter litauerne med 2200 innvandringer (SSB 2008c). Et tegn på at de polske innvandrere har tenkt å bli i Norge, er at Utlendingsdirektoratet ser en sterk økning av søknader om familieinnvandring fra polakker. Etter § 52 i utlendingsloven kan familiemedlemmer av EØS-borgere med oppholdstillatelse i Norge, få lovlig opphold i landet. For polakker og andre østeuropeere som er nevnt ovenfor, gjelder tilleggskravet at de må ha fast bopel. Antall familieinnvandringstillatelser som er gitt til polske borgere har blitt mer enn åttedoblet fra 2004 til 2007. Over halvparten av de som fikk familieinnvandringstillatelse i 2007 var polske barn. Av de voksne som får oppholdstillatelse med grunnlag i familieinnvandring, er det 97 % kvinner, og så godt som alle har polske ektefeller (og ikke norske). Aftenposten skriver den 26. januar 2007 at det er en drastisk økning i antall elever med polsk som morsmål i den norske skolen. Mens det i skoleåret 2003/2004 var 196 elever med polsk som morsmål, som fikk særskilt norskopplæring eller tospråklig fagopplæring, er tallet i skoleåret 2006/2007 steget til 641 elever (Aftenpostens kilde: Grunnskolens informasjonssystem).

Statistisk sentralbyrå regner med en betydelig vekst når det gjelder arbeidsinnvandring fra de nye EU-landene i de kommende årene. Samtidig uttalte den polske ambassadøren i Norge på Dagsrevyen på NRK den 8.04.08 at han regner med at de fleste polakker vil reise hjem igjen når situasjonen i Polen har bedret seg. Han mener at dette vil skje om cirka ti år og advarer mot å belage seg for mye på polsk arbeidskraft.

Polakker som kom til Norge på 80-tallet, ble ifølge polakker som jeg har vært i kontakt med i forbindelse med denne undersøkelsen, fort integrert i det norske samfunnet og var ofte flinke til å lære seg norsk. Det var godt samhold i gruppen, de formidlet ofte arbeid, bolig og annen praktisk hjelp til hverandre. Med den store innvandringen av polske håndverkere har sammensetningen av gruppen forandret seg, og denne nye gruppen polske innvandrere blir ikke så lett integrert i det norske samfunnet. Det virker som om de fleste nyankomne polakker omgås mest egne landsmenn. De lærer lite norsk og har lite kunnskap om norsk kultur og det norske samfunnet.

Etter at Introduksjonsloven trådte i kraft den 1. september 2003, har EØS-borgere som har oppholdstillatelse på grunn av arbeid mistet retten til gratis norskkurs. Også de polske ektefellene som får opphold med grunnlag i familiegjenforening med en utenlandsk statsborger, får ikke lenger gratis norskkurs (søker man familiegjenforening med en norsk statsborger, har man rett til gratis norskkurs). Det betyr at polakker som kommer til Norge selv må ta initiativ til å lære seg norsk og må også betale selv for opplæringen. Det kan tenkes at mange nedprioriterer norskopplæring av den grunn. Så vidt jeg forstår, tar heller ikke de norske firmaene som ansetter polakker her i Norge, initiativ til å gi sine ansatte opplæring i norsk. Samtidig ser man annonser i avisen, som reklamerer for norskkurs rettet mot polakker.

Polen kvittet seg med kommuniststyret først i 1989 og har siden da vært et parlamentarisk demokrati. Valgdeltagelsen i Polen er svært lav (ifølge Dagsrevyen lå valgdeltagelsen på 40 % ved valget høsten 2005) og spesielt de unge lar være å stemme. Polakker i Norge som jeg har vært i kontakt med, sier at mange føler seg oppgitt over situasjonen i landet med høy arbeidsledighet og mye fattigdom. De lar være å stemme fordi de mener at de ikke kan forandre noe med det allikevel. Mellom 90 og 97 % av alle polakkene er katolikker og kirken og prestene har fremdeles stor makt og autoritet i Polen. Yngre polakker her i Norge forteller at mange eldre polakker stemmer det som presten ”anbefaler” i gudstjenesten.

Karl-Eirik Kval (Kval 1997) skriver om valgdeltakelsen blant innvandrere i en hovedoppgave (se kapittel 2.6.1), og han anbefaler i den sammenheng at man burde analysere én nasjonalitetsgruppe og se nøye på én mulig forklaring til den lave valgdeltakelsen. Det er det jeg hadde tenkt å gjøre med denne undersøkelsen.

Problemstilling

Problemstillingen i denne undersøkelsen er todelt. Først ønsker jeg å se på hva slags bakgrunn en gruppe polske innvandrere har, hvilke medievaner de har og hvilke kunnskaper de har om det norske samfunnet. Videre skal jeg undersøke hvordan polakker forstår nyhetssendinger på fjernsyn, og spesielt hvordan de oppfatter metaforiske uttrykk som forekommer i NRKs dagsrevysendinger.

Dette prosjektet retter seg primært mot språklige og samfunnsmessige forhold, og kan bare indirekte gi svar på hvorfor så mange innvandrere lar være å stemme.

Undersøkelsen består av to empiriske deler, en kvantitativ og en kvalitativ. Den kvantitative delen omfatter et spørreskjema med opplysninger om bakgrunn, språkkunnskaper, medievaner, politisk engasjement og testing av faktakunnskaper om Norge. Dessuten skal jeg se på i hvilken grad de er interessert i norske samfunnsspørsmål og i hvilken grad de ser på Dagsrevyen. Videre skal det belyses hvor mange som stemmer ved kommunevalg i Norge og ved valg i Polen.

I den kvalitative delen av undersøkelsen vil jeg finne ut hvordan et mindre antall av informanter forstår metaforiske uttrykk som forekommer i politiske program på TV og hvordan forståelsen av nyhetssendinger er generelt. Dessuten vil jeg se om forståelsen eller ikke-forståelsen av uttrykkene virker inn på deres egenvurdering av egen forståelse. Det ble også undersøkt om bakgrunnskunnskap fremmer forståelsen av politiske programmer, og om bakgrunnskunnskap hjelper med å forstå metaforer, utydelig tale og andre elementer som ellers kan være forstyrrende for forståelsen av slike program. Videre vil jeg se på hvordan informantene oppfatter antydninger og forkortelser i Dagsrevyen og om de kjenner igjen kjente norske politikere.

2 Kunnskap om samfunnet – Demokratisk oppdragelse og andre relevante undersøkelser

I det følgende vil jeg gjøre rede for tidligere studier som er relevante for denne undersøkelsen. Disse studiene viser til kunnskap om samfunnet i forskjellige befolkningsgrupper og forskning om metaforer.

2.1 Demokratisk oppdragelse (Civic Education)

Civic Education/demokratisk oppdragelse er et pedagogisk modell som er hentet fra det angloamerikanske språkområdet. Da man opplevde store problemer i samfunnet i form av rasisme, immigrasjonsproblemer, intoleranse, egoisme og lignende, så man seg nødt til å oppfordre ungdommen til å være aktive i utfoldelsen av demokratiet og samfunnet. Målet var å få til demokratisk virke og tenkning gjennom livslang sosial og multikulturell læring. Civic Education baserer seg blant annet på den pedagogiske teorien til den amerikanske filosofen og pedagogen John Dewey fra begynnelsen av 1900-tallet. Når det gjelder undervisning, var Dewey sterk motstander av memorering av fakta. Han var opptatt av at ferdigheter og kunnskaper skulle tilegnes gjennom erfaring i elevens virkelige liv. Elevene i skolen skal ikke bare lære om demokratiske prinsipper, men også erfare medbestemmelse i praksis gjennom arbeidet i skolen.

I Norge er man opptatt av å gi barna en demokratisk oppdragelse allerede fra barnehagen av. De skal bli dannet til samfunnsborgere, som evner og har interesser i å delta i det politiske liv og den demokratiske prosess. I skolen er demokratisk dannelse en viktig del av grunnopplæringen.

Grunnopplæringens tredje oppgave er politisk dannelse og demokratisk oppdragelse. Her dreier det seg om dannelse av elevene til statsborgere og medborgere, som deltakere og medbestemmere i det offentlige rommet og det politiske livet (Lødding, Markussen og Vibe 2005).

Sentrale begreper i denne sammenhengen er *medborgerskap* og *aktiv samfunnsdeltakelse*. Det er gjennomført en rekke viktige undersøkelser om Civic Education i flere land. Jeg skal gå nærmere inn på en av de store undersøkelsene, Civic Education study.

2.1.1 Civic Education study

I 1993/94 startet en omfattende internasjonal studie som het Civic Education study. Studien var delt inn i to faser. Den første fasen ble avsluttet i 1997, der man hadde som mål å kartlegge demokratisk status i læreplaner og opplæringsprogrammer i de forskjellige deltakerlandene. Norge deltok ikke i den første fasen. Formålet med den andre fasen var å gi et bilde av 14/15 åringeres demokratiske beredskap og vilje til engasjement. Dessuten ville man kartlegge elevenes grunnleggende kunnskaper og ferdigheter om demokratiske institusjoner, prinsipper og prosesser. I undersøkelsen ble det brukt spørreskjemaer som besto av spørsmål og forskjellige oppgaver. Spørsmålene/oppgavene i fase to var satt sammen av internasjonale spørsmål som var like for alle deltakerne i alle land, og spørsmål som Kirke-, undervisnings- og forskningsdepartementet hadde utarbeidet spesielt for de norske elevene.

Det var 31 land som deltok i fase to som varte fra 1999 til 2004. Både Norge og Polen deltok. Norske elever i 9 og 10. klasse fra hele landet ble testet og undersøkelsen besto av flere deler. Den første delen handlet om grunnleggende kunnskaper om demokrati og demokratiske institusjoner. I de andre delene ble elevenes oppfatninger av demokrati, samfunnsborgeren og statens rolle testet. Videre fikk de spørsmål angående deres holdninger til blant annet nasjonen, innvandrere, myndigheter og medier, og de ble spurt om deres interesse og engasjement. Til slutt fikk elevene spørsmål som gjaldt deres skole og lærere. Undersøkelsen viste at elevene i de fleste land hadde grunnleggende kunnskaper om demokrati og demokratiske institusjoner. I den første delen av testen der grunnleggende kunnskaper om demokrati ble testet, hevdet de norske elevene seg bra og skåret betydelig bedre enn det internasjonale gjennomsnittet, men det var de polske elevene som skåret høyest på denne delen. I de andre testdelene som etterspurte holdninger, interesser og så videre, så man blant annet på svarene til de norske elevene at de lever i et land som ikke er preget av tidligere kommunisme, men som streber etter å gjennomføre likestilling, ha ytringsfrihet og så videre. Elevene hadde for eksempel problemer med å tolke en tegning som antyder omskrivning av

historien. De skåret også dårligere enn gjennomsnittet i en oppgave der de skulle identifisere hvem som har laget en politisk løpeseddel.

Når man ser på resultatene til hele Civic Education Study samlet, vil man se at både de polske og de norske elevene ligger cirka på gjennomsnittet når det gjelder poeng på de fleste oppgavene. Det er bare i noen tilfeller (som nevnt ovenfor) hvor de skårer markant over eller under gjennomsnittet.

2.2 Polakker som bor i Norge

Denne undersøkelsen handler om polakker som er en hurtig voksende innvandrerguppe i Norge. For å gi et bedre innblikk i gruppen polakker som bor i Norge, på hvilket tidspunkt de store gruppene kom, og hvem som kom, vil jeg gi en kort beskrivelse av denne gruppen. Dette er en egenvurdering av egen gruppe og disse opplysningene har jeg fått muntlig av polakker som har bodd lenge i Norge. Opplysningene kan ikke betraktes som fakta i vitenskaplig forstand, men må heller regnes som den polske diskursen i Norge om polsk innvandring hit. Det er dermed ikke sagt at det faktisk er slik. De hevder at polakker som bor i Norge grovt kan deles inn i tre hovedgrupper:

- En gruppe kom på 80-tallet og de fikk opphold på humanitært grunnlag, andre var politiske flyktninger. Det som de fleste i denne gruppen hadde til felles, var at de tilhørte intelligentsiaen i Polen, og de hadde en fullført akademisk utdanning. De fleste kom også fra store byer i Polen. De bosatte seg i Norge og ble etablert her.
- Senere var det mange unge polakker som kom. De hadde fullført utdanning fra Polen og mange av dem hadde også jobb i Polen innenfor det yrket de var utdannet til. De kom til Norge for å være her i en stund, jobbe (oftest svart) med vasking, oppussing og andre typer jobber. Målet for oppholdet var for de fleste å spare opp penger til for eksempel å kjøpe seg bolig i Polen. Noen av disse personene dro tilbake til Polen etter en stund, andre ble igjen i Norge og har antakeligvis nå etter EU-utvidelsen fått lovlig opphold i landet.

- Den tredje gruppen er polske arbeidsinnvandrere som har strømmet til Norge etter EU-utvidelsen hvor av de fleste har lovlig opphold i landet. Disse er som regel arbeidssøkende menn som kommer fra små byer og landsbyga. De fleste har lav utdanning og mange behersker ingen fremmedspråk. Blant polske arbeidsinnvandrere har ifølge Integrasjons- og mangfoldsdirektoratet (heretter kalt IMDi) 79 % fullført videregående skole eller en fagutdanning som sin høyeste utdanning og bare 20 % har utdanning på universitets-/høyskolenivå² (IMDi 2008). Det er flest kvinner som har høyere utdanning (IMDi 2008). De fleste menn jobber i byggebransjen, mens flertallet av kvinnene jobber i helse- og sosialsektoren eller i renholdsbransjen.

I tillegg til de tre store gruppene finnes det en mindre gruppe sykepleiere som på 90-tallet ble rekruttert for å jobbe ved norske sykehus.

I følge polakker som bor i Oslo hersker det store forskjeller i Polen. Disse forskjellene avspeiler seg i form av utdanning og yrke hos enkeltindivider, så vel som språk og kultur i grupper. Tidligere har det vært et godt samhold i gruppen polakker som bor i Norge. Men forskjellen vises igjen nå også i Norge, etter at mange (arbeidsledige) håndverkere har kommet til landet. Det innebærer at polske håndverkere i liten grad har kontakt med polske akademikere som bor i Norge og som har bodd her i en stund. Det sies at polakker generelt bryr seg lite om samfunnsspørsmål. Jeg har også blitt fortalt at mange interesserer seg lite for det som skjer i politikken og i samfunnet generelt, siden de har den holdningen at de ikke kan påvirke noe allikevel. Dette synet gjenspeiler seg også i den svake valgdeltagelsen i Polen og det er fremdeles en del polakker som har denne holdningen den dag i dag. Tidligere i Polen da man ikke hadde så mange fjernsynskanaler å velge i mellom, så de fleste på den samme nyhetssendingen, slik som man gjorde i Norge. Nå har det kommet mange flere kanaler, og folk ser ikke på det samme lenger.

Disse opplysningene er vage og jeg har ingen belegg for dette. Jeg mener heller ikke at man uten videre skal videreføre stereotypiske oppfatninger av en befolkningsgruppe. Men jeg synes at det allikevel er relevant for denne undersøkelsen. I analysen av den kvantitative undersøkelsen vil man blant annet tydelig kjenne igjen den ovennevnte gruppeinndelingen.

² Sammenlignet med arbeidsinnvandrere fra andre østeuropeiske land viser dette et svært lavt utdanningsnivå. Blant arbeidsinnvandrerne fra Latvia og Litauen er det for eksempel over 50 % som har fullført en utdanning på universitets-/høyskolenivå (IMDi 2008)

Som nevnt tidligere vil denne undersøkelsen belyse innvandrernes forståelse av norske samfunnsfaglige emner. Jeg vil presisere at ”samfunnskunnskap” er et vidt begrep. I følge Vox sin ressursperm for lærere og instruktører i samfunnskunnskap (Vox 2006) bør opplæringen i samfunnskunnskap omfatte følgende emner: demokrati, velferd og verdier, helse, skole, utdanning og kvalifisering, arbeid, arbeidsliv og arbeidsmarked og barn og familie.

Innledningsvis har jeg stilt spørsmål om hvem som har ansvar for innvandrernes demokratiopplæring hvis man ikke får dette gjennom norsk kurs. I det neste avsnittet vil vi se at NRK ser på seg selv som formidler av norske samfunnsproblemer og demokrati. Jeg vil se nærmere på det som jeg anser som hovedkildene for informasjon i Norge, nemlig nyhetsprogrammer på TV og aviser.

2.3 Språklige retningslinjer til NRK og Dagsrevyen

Som Norges statlige kringkastingskanal har NRK strenge krav til språkbruken i sendingene sine. I ”Vedtakter for NRK AS” fra 30. april 1996 § 3-3 Overordnede krav til NRKs allmennkringkastingstilbud heter det at

Det samlede allmennkringkastingstilbud skal via fjernsyn, radio og interaktive medier eller liknende sikre den norske befolkning et bredt tilbud av programmer og tjenester. I tilbudet skal det tilstrebes høy kvalitet, allsidighet og mangfold. I tilbudet skal det legges avgjørende vekt på hensynet til informasjons- og ytringsfrihet og de demokratiske grunnverdier. Ved informasjonsformidlingen skal det legges vekt på saklighet, analytisk tilnærming, redaksjonell uavhengighet og upartiskhet. Virksomheten skal sikre befolkningen adgang til vesentlig samfunnsinformasjon og debatt. Den skal bidra til å styrke norsk språk, identitet og kultur. [...]

Videre i § 3.4 står det at

- i sin kjernevirksomhet skal NRKs programtilbud:[...]
- inneholde programmer som er informerende og utviklende, og som øker befolkningens allmennkunnskap.
- ha et innhold som appellerer til brede lag av befolkningen og som ivaretar interessene til minoriteter og særskilte grupper.

- i hovedsak bestå av norskspråklige sendinger. Begge de offisielle målformene skal benyttes. Minst 25 pst. av verbalinnslagene skal være på nynorsk.
[...] (NRK 1996).

NRK har altså strenge krav til innholdet og språkbruken i kringkastingstilbudet sitt og målet er at man skal ”sikre befolkningen adgang til vesentlig samfunnsinformasjon og debatt”. Med andre ord skal programmene som blir vist på NRK gi muligheten til å lære noe om det norske samfunn. I den norske grunnskolen blir det lagt mye vekt på demokratisk oppdragelse av barna som vi har sett gjennom ”Civic Education Study”. NRK sier om seg selv at de driver med samfunnsopplysning. Har altså NRK et ansvar for demokratisk oppdragelse av voksne som jeg etterlyste tidligere?

2.4 Kilder til informasjon om valg og politiske partier

2.4.1 Nyhetsprogrammer på TV

Når man ser på fjernsynsnyheter, blir man som regel presentert for en spesiell form for muntlig språk: det er i stor grad en skriftlig, gjennomtenkt tekst, som blir lest opp. Noen ganger kan det også være spontant muntlig språk i form av intervjuer. En utfordring ved å se på fjernsynsnyheter er at man samtidig skal forstå innholdet til en til dels kompleks tekst og øke kunnskapen. Sande påpeker at ”det nettopp er dem med de beste forhåndskunnskapene som etter en nyhetssending har tilegnet seg mest ny kunnskap.” (Sande 1989:7) På den andre siden blir nyhetsinnslag på TV ofte presentert sammen med bilder og disse bildene kan hjelpe på forståelsen. Dessuten prøver man å rette seernes fokus på noen begreper ved å legge trykk på enkelte ord.

Da jeg selv skulle velge ut innslag fra Dagsrevyen som skulle brukes i undersøkelsen (se kapittel 4.2) la jeg merke til store forskjeller i språkbruken avhengig av hvilket tema innslaget handlet om. Når et innslag omtaler et politisk tema i utlandet, blir det ofte gitt en oversikt over tilstanden i landet, politikere blir presentert med sitt fulle navn og kommentatoren gir en del faktaopplysninger. Selv om seeren ikke har så mye kunnskap om den politiske situasjonen i dette landet eller om landet generelt, vil hun eller han allikevel kunne forstå innslaget til en viss grad og har muligheten til å få et inntrykk i den politiske situasjonen i dette landet fordi

det blir forklart eksplisitt. Innslag som omtaler den politiske situasjonen i Norge derimot, har en helt annet språkbruk. Det blir gjort mange antydninger, folk blir ofte omtalt kun med etternavn og uten tittel, for eksempel ”Stoltenberg” istedenfor ”statsministeren Jens Stoltenberg”. Dessuten blir det også brukt en del forkortelser, slik som LO, der man tar for gitt at de fleste seerne vet hva denne forkortelsen betyr.

Noen av de tingene som er felles for alle typer innslag i Dagsrevyen, er at det blir brukt en god del metaforiske uttrykk. Politisk tale er tradisjonelt en arena der metaforiske uttrykk har blitt brukt i stor grad. Særlig i reportasjer som er forberedt på forhånd kan det være flere metaforiske uttrykk i samme setning. Men også i intervjuer som består av spontant muntlig språk forekommer det en del metaforiske uttrykk. Denne forskjellen i språkbruken har følgende konsekvenser for en innlærer av norsk som ser på Dagsrevyen: han vil antakeligvis til en viss grad kunne følge med på innslag om sitt eget land, siden språkbruken er tilpasset den uvitende seeren. Den utenlandske seeren har bakgrunnskunnskap om den politiske situasjonen i sitt hjemland og vil dermed lettere kunne følge med på dette innslaget enn på en reportasje om for eksempel valget i Norge. Antakeligvis vil han også forstå innslag som behandler andre utenlandssaker bedre enn norske temaer, siden det ofte blir forklart mer. Men mange av de metaforiske uttrykkene som blir brukt, kan skape problemer med forståelsen av alle typer innslag og dette kan føre til en del misforståelser. Det er også grunn til å anta at de som er interessert i politikk og andre samfunnstemaer, vil ha lettere for å forstå en nyhetssending på TV enn en person som ikke er interessert. Sande (1989) sier det på den måten at ”de som har direkte interesse av en nyhet, har også de beste forutsetninger for å forstå den, mens de som ikke har direkte interesse, kanskje har vanskeligere for å forstå, men hvilken rolle spiller vel det? (Sande 1989:9)”

Finn Erik Vinje og Helge Østby gjennomførte på 70-tallet VON-undersøkinga (”vanskelige ord i nyhetene”) der 300 kvinner og menn fra flere kommuner fra Øst- og Vestlandet ble spurt. De skulle blant annet forklare eller velge andre begrep for ord hentet fra nyhetssendinger fra NRK som ”prinsipiell”, ”territorium”, ”stagnere” og lignende som har blitt vurdert som vanskelige. Resultatene viste at mennene i gjennomsnitt kunne gjøre rede for 67 av 80 ord (85 %). Kvinnene kunne kun forklare 57 av disse ordene rett (72 %). De to mediestudentene Elisabeth H. Todal og Trine Vesterhus testet kvinnenes forståelse på nytt og skrev høsten 1998 semesteroppgaven *KVON - Kvinners forståelse av vanskelige ord i nyhetene* der de undersøkte ordforståelsen hos kvinner i ulike alder og med forskjellig

utdanningsnivå i sunnmørskommunene Ørsta og Volda. Det viste seg at kvinnenens forståelse nå lå på 84,5 %, altså på samme nivå som mennenes i 1978. Vesterhus og Todal mener at forståelsen øker med alder og utdanningsnivå og påstår at den viktigste grunnen til at flere kvinner forstår såkalte vanskelige ord i 1998 enn for tjue år siden, er at utdanningsnivået har steget (Vestad 1998). Undersøkelsen viste også at kvinner som har krysset av for at de er interessert i fjernsynsnyheter og aktualitetsprogram, har resultater over gjennomsnittet.

2.4.2 Lese aviser

En annen måte å holde seg orientert på enn å se på nyheter på TV, er å lese aviser. Når det gjelder aviser, mener jeg utvalget i Norge er mer variert når det gjelder stoff og språkbruk enn det de forskjellige nyhetssendingene er. Mitt inntrykk er at Aftenposten og VG dekker litt forskjellig stoff på hver sin måte mens nyhetssendingene på de ulike kanalene ofte dekker de samme sakene, selv om de har forskjellig språkbruk og legger vekt detaljer fra sakene på forskjellige måter. En og samme sak kan bli nevnt bare kort i NRK Dagsrevyen, mens den blir utbrodert mer på nyhetene til TV2. Når det gjelder aviser kan man kanskje hevde at språket i VG og Dagbladet er lettere tilgjengelig enn for eksempel språkbruken i Dagens Næringsliv.

Tall fra statistisk sentralbyrå viser at det i 2007 var 72 % av befolkningen mellom 9 og 79 år som leste papiravis på en gjennomsnittsdag (SSB 2007a). Blant de voksne som har en lang høyskole- eller universitetsutdanning, er det 85 % som leste papiravis daglig, mens blant de som kun har fullført ungdomsskole er det 74 %. Det er de eldste i landet som utgjør den største gruppen av avislesere. Antall personer som leser papiravisen, minker i følge Statistisk Sentralbyrå hvert år.

2.5 Valgdeltakelse

Når det gjelder stemmerett hos innvandrere, er det vanlig å skille mellom dem som har ervervet norsk statsborgerskap (og dermed har stemmerett både ved Stortings- og kommunevalget) og de som fremdeles har sitt ”gamle” statsborgerskap og dermed kun har stemmerett ved kommunevalg etter at de har bodd i Norge i minst 3 år (per 31.5. det året som valget foregår i).

I Oslo var 20 % av de valgberettigete ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2007 personer med innvandringsbakgrunn - på landsbasis var det 7 % - (SSB 2007b). Ved dette valget i 2007 hadde man en valgdeltakelse fra hele befolkningen på landsbasis på 62 % (SSB 2008a). Blant norske statsborgerne med innvandrerbakgrunn benyttet 40 % seg av stemmeretten, mens utenlandske statsborgere med stemmerett i Norge hadde en valgdeltakelse på 36 % (SSB 2008a). Særlig innvandrere fra Øst-Europa viser svært lav valgdeltakelse. Blant personer med polsk statsborgerskap som bor i Norge, lå valgdeltakelsen på 22,5 %, 13,3 % av mennene og 30 % av kvinnene stemte (SSB 2008a). Av de polakkene som har norsk statsborgerskap, var det 42,4 % som stemte, 37,5 % av mennene og 45,2 % av kvinnene (SSB 2008a). De unge innvandrerne har slik som resten av befolkningen lavest deltakelse og man ser at valgdeltakelsen øker med botiden. Blant innvandrerne med botid under 10 år har utenlandske statsborgere fra Øst-Europa lavest valgdeltakelse. I tillegg er det slik at 85 % av østeuropeerne har en botid på kortere enn 20 år (SSB 2008a), så dette kan være én av forklaringene på den lave valgdeltakelsen.

Det er uheldig at innvandrerbefolkningen viser en så lav valgdeltakelse fordi at et demokrati er først velfungerende når alle befolkningsgrupper uansett alder, kjønn eller etnisitet bruker stemmeretten sin. Jon Rogstad (2007) beskriver det slikt: ”Skal demokratiet ha legitimitet, må velgerkorpset gjenspeile de befolkningsendringer som har funnet sted. Et velfungerende demokrati forutsetter politisk deltakelse også av minoritetsgruppene (Rogstad 2007:14).”

2.6 Tidligere undersøkelser

2.6.1 Bruk av stemmerett

I 1997 gjennomførte Karl-Eirik Kval et hovedfagsprosjekt med tittelen ”Fra stemmerett til valgdeltakelse” (Kval 1997). I Norge har siden 1983 alle utenlandske statsborgere som er over 18 år og med mer enn tre års botid, stemmerett og er valgbare ved kommune- og fylkestingsvalg. Kval spør blant annet hva som var begrunnelsene for å gi denne gruppen innvandrere stemmerett, og hvordan de har brukt den (Kval 1997:4). Han gjennomgår blant annet prosessen som førte til at utenlandske statsborgere fikk stemmerett i Norge. Som utgangspunkt for analysen av utenlandske statsborgeres valgdeltakelse bruker han fire spørsmål. Han spør hvorfor ”de har lav valgdeltakelse i forhold til hele elektoratet, hvorfor det

er store forskjeller i deltakelse mellom nasjonene, hvorfor kvinner har høyere deltakelse enn menn og til sist hvorfor valgdeltakelsen sank mellom 1983 og 1987 (Kval 1997:100).”

Med ett unntak viste det seg at det er de samme variablene som slår ut blant innvandrere som blant nordmenn når det gjelder valgdeltakelse: personer med høy utdanning har høyere valgdeltakelse enn de med lav utdanning, middelaldrende har høyere valgdeltakelse enn yngre og eldre mennesker (Kval 1997:100). Unntaket gjelder når det kommer til kjønn: det viste seg at blant innvandrerne er det flere kvinner enn menn som deltar i valg. Begrunnelsen er at kvinnene tilhører de gruppene som er nevnt ovenfor: de har høy utdanning og de er i gjennomsnitt litt eldre enn mennene. Det viste seg også at botid er en avgjørende faktor for valgdeltakelse: flere av dem som har lang botid bruker stemmeretten enn de med kortere botid.

Kval har også funnet ut at det er større valgdeltakelse blant de store nasjonalitetsgruppene. Han mener dessuten at politiske forhold i opprinnelseslandet og språklig og kulturell bakgrunn har innvirkning på valgdeltakelsen blant utenlandske statsborgere i Norge. Han antar også at den lave valgdeltakelsen kan forklares med at relativt mange utenlandske statsborgere ikke vet hva de enkelte norske partiene står for. Dessuten antar han at partiene ikke er i stand til å fange opp hvilke problemstillinger denne velgergruppen er opptatt av. Kval mener at særlig de innvandrere som ikke har tenkt å bli boende i Norge, ikke deltar i valg, men heller konsentrerer seg om å beholde kontakten med hjemlandet. Han begrunner nedgangen i valgdeltakelsen fra 1987 til 1995 med den høye utskiftingen av velgermassen og manglende integrering i det norske politiske systemet. Han mener at man burde gå inn i den enkelte nasjonalitetsgruppen for å kunne gi en mer nøyaktig forklaring på den lave valgdeltakelsen, siden forholdene i opprinnelseslandet sannsynligvis har svært mye å si for handlinger i vertslandet.

Undersøkelsen som omtales her, gjør akkurat det som Kval etterlyser: det blir sett på én nasjonalitetsgruppe og én mulig forklaring på den lave valgdeltakelsen, nemlig dårlig forståelse av nyhetssendinger som skal være en kilde for informasjon om det politiske systemet i Norge.

2.6.2 Hvilke partier stemte ikke-vestlige innvandrerne på ved kommunevalget i 2007?

En undersøkelse utført av Statistisk Sentralbyrå som bygger på et utvalg av 750 ikke-vestlige innvandrere (375 norske og 375 utenlandske statsborgere) hvor alle stemte ved lokalvalget i 2007³, viser at 3 av 4 ikke-vestlige innvandrere stemte på de tre partiene på venstre side Ap, SV eller RV. Halvparten av dem stemte på Arbeiderpartiet. Oppslutning om Høyre var svak, og enda svakere var støtten til Fremskrittspartiet.

Valg av parti varierte i stor grad etter landbakgrunn. Østeuropeerne stemte i mindre grad på venstresidens partier, og de skilte seg ut ved at de ga flere stemmer til Fremskrittspartiet. Innvandrere med afrikansk bakgrunn er den innvandrerguppen som er sterkest venstreorientert: det var 86 % oppslutning om de tre partiene på venstresiden. Det så også ut som om religion har en stor effekt på valg av parti. De kristne ikke-vestlige innvandrere hadde en partifordeling som liknet mer på snittet for alle norske velgere. Kristne velgere ga sin stemme til partiene på høyresiden, mens velgere med muslimsk tro ga massiv støtte til venstresidens partier. RV, SV og Ap fikk til sammen 86 prosent av stemmene fra denne gruppen (Berg, Bjørklund og Aalandslid 2008).

2.6.3 Om arbeidsinnvandring fra Polen og Baltikum

I 2007 gjennomførte Integrerings- og mangfoldsdirektoratet en undersøkelse blant arbeidsinnvandrere fra Polen og de tre baltiske land (Litauen, Latvia og Estland), som resulterte i rapporten: "Vi blir... Om arbeidsinnvandring fra Polen og Baltikum". Rapporten er basert både på en kvalitativ undersøkelse, der polske arbeidsinnvandrere deltok i seks fokusgrupper over hele landet, og en telefonbasert kvantitativ intervjuundersøkelse med 1013 personer fra Baltikum og Polen som tilfeldig var trukket ut fra Folkeregisteret. Undersøkelsen tok for seg følgende punkter: motiver for å komme til Norge, forholdene på arbeidsplassen, deltakelse i det norske samfunnet, norskkunnskaper og norskopplæring, informasjonsbehov og fremtidsplaner. Jeg vil her gjengi de resultatene som er relevant for denne studien.

³ Det ble trukket 750 ikke-vestlige innvandrere fra valgmanntallet som faktisk hadde stemt ved valget. Informantene ble kontaktet via telefon kort tid etter valget. Svarprosenten lå på 64 %, det betyr at 437 personer deltok. Hovedgrunnen til det store frafallet var at mange ikke var å treffe hjemme. Gjennomsnittlig intervjulengde er 10,5 minutter. I rapporten blir det ikke oppgitt hva mer de spurte om enn kjønn, alder, trostilhørighet og hvilket parti de stemte på. Det blir heller ikke nevnt om det ble brukt tolk. Man kan stille seg spørsmålet hvorvidt stemmegivningen til utvalget representerer stemmegivningen blant ikke-vestlige innvandrere siden informantgruppen er forholdsvis liten.

Utvalget til den kvantitative undersøkelsen ble begrenset til personer født i Polen, Latvia, Litauen og Estland som har kommet til Norge som arbeidsinnvandrere eller familiegjenforente til arbeidsinnvandrere i alderen 18 til 67 år, og som hadde ti år eller kortere botid. Informantenes gjennomsnittsoppholdstid i Norge var litt over 3 år. Siden nyankomne arbeidsinnvandrere nå utgjør hovedantallet av polakker som oppholder seg i Norge og disse ikke er representert i min undersøkelse, er det interessant å sammenligne denne studien med mine resultater.

Forholdene på arbeidsplassen

Når man så på forholdene på arbeidsplassen, fant man at ”arbeidsinnvandrerne med høyest utdanning opplever minst grad av samsvar mellom arbeidsoppgavene sine og egen kompetansebakgrunn (IMDi 2007:4)”. Dette gjaldt særlig for kvinnene.

Ny forskning viser at en stor andel av de polske arbeidsinnvandrerne ikke får uttelling for sin medbrakte kompetanse og utdanning i det norske arbeidslivet. Friberg og Tyldum (2007) snakker om ”brain waste” når de dokumenterer at særlig de med høyere utdanning ikke får brukt sin kompetanse i Norge (IMDi 2007:21).

Men informantene sa også at de tjente mer enn i Polen, og at det norske lønnsnivået kompenserte for de negative følelsene man får når man har arbeidsoppgaver som man egentlig er overkvalifisert til. Mange informanter visste lite om sine rettigheter og plikter som arbeidstaker i Norge, og det var også mange som ikke visste engang om de hadde en gyldig arbeidskontrakt.

Deltakelse i det norske samfunnet

De fleste informantene hadde svake eller få relasjoner til nordmenn og det er mange som foretrakk passive former for aktiviteter sammen med egne landsmenn hjemme eller på utesteder. Mange opplyste om at de ikke orket å delta i sosiale aktiviteter etter en lang arbeidsdag og mange visste heller ikke hvor de sosiale aktivitetene fant sted (for eksempel idrett). Det var noen som sa at ”vi har kommet hit for å jobbe og er først og fremst interessert i å jobbe.” Noen informanter etterlyste et polsk møtested. Kvinnene hadde generelt mer kontakt med nordmenn i fritiden, mens mennene hadde mest kontakt med nordmenn på arbeidsplassen, men omgikk dem ikke sosialt etter arbeidstid. Det konkluderes med at ”svake

eller manglende norskkunnskaper skaper integreringsproblemer på individuelt nivå for den enkelte arbeidsinnvandrere” (IMDi 2007:5).

Norskkunnskaper og norskopplæring

Undersøkelsen viser at det er et klart behov og ønske blant arbeidsinnvandrere fra Polen og Baltikum om å tilegne seg bedre norskkunnskaper. Fire av ti av de folkeregistrerte arbeidsinnvandrere fra Polen og Baltikum hadde verken gjennomført norskkurs, eller bestått noen norskprøve. Det viser seg også at mange arbeidsinnvandrere hadde selv etter flere år i Norge lite eller ingen norskkunnskaper og det var de polske respondentene, og spesielt polske menn, som i minst grad tok norskkurs og som opplevde størst behov for bedre norskkunnskaper. Over halvparten av de polske informantene med botid under tre år hadde verken gått på norskkurs eller bestått en norskprøve. Det var flere kvinner enn menn som hadde gått på norskkurs eller hadde bestått en norskprøve og det var særlig kvinnene med høy utdanning som kom best ut. Mange informanter sa at de syntes at det var vanskelig å lære seg norsk, hastigheten var for høy og hvis man var borte én gang, hadde man mistet mye og det var vanskelig å ta igjen. En stor del av informantene kunne ingen andre språk enn polsk fra før og syntes at det var vanskelig å lære seg et nytt språk i voksen alder. Noen etterlyste en polsk lærer, som kunne undervise i norsk på polsk. For noen var også den høye prisen en avgjørende faktor for å ikke delta på norskkurs og mange sa også at de var for slitne etter en lang arbeidsdag til å gå på norskkurs om kvelden. Bare 23 % av polakkene oppga at de klarte seg med engelsk eller tysk. Nesten 3 av 4 av de informantene som er i arbeid (her omtales hele informantgruppen, altså også de fra Baltikum) mente at de hadde behov for bedre norskkunnskaper i jobbsammenheng. Deriblant også mange av dem som allerede hadde gått på et norskkurs. Behovet for norskopplæring synker med økende botid, men om lag halvparten av dem som hadde bodd i Norge i seks år eller lengre, følte at de fremdeles hadde et behov for å forbedre norskkunnskapene sine. Blant alle informantene stakk polakkene seg ut med et mye større ønske om (mer) norskopplæring. Nesten 50 % av polakkene opplevde at de hadde behov for mer kurs også etter fire års botid eller lengre. Flere menn enn kvinner trengte mer norskkurs (som det har blitt sagt før: flere kvinner hadde gått på kurs og det var flere lavtutdannede menn). Manglende norskkunnskaper fører altså til isolasjon og manglende tilgang til informasjon:

I fokusgruppeundersøkelsen fremkommer det at de polske arbeidsinnvandrerne opplevde det å ikke kunne snakke og forstå norsk som den mest fundamentale barrieren for å kunne tilegne seg informasjon om det norske samfunn, og deres rettigheter og plikter som arbeidsinnvandrere (IMDi 2007:39).

Informasjonsbehov

Det besto generelt et stort informasjonsbehov blant arbeidsinnvandrerne fra Baltikum og Polen. Informasjon om norske skatteregler og oppholdstillatelse var de to punktene, der flest informanter ønsket seg mer informasjon. Informasjon om helsevesenet⁴ lå på plass nummer tre. På siste plass lå ønsket om mer informasjon om hvordan man registrer en bil i Norge.

Arbeidsinnvandrere benyttet mange ulike kanaler for informasjon, og disse utfyller hverandre. Den viktigste informasjonskanalen for arbeidsinnvandrere var venner, mens media rangertes som den nest viktigste. De brukte altså norske fjernsynsprogrammer og aviser som informasjonskilde. Hvor viktige de ulike informasjonskanalene var, varierer med nasjonalitet, kjønn, alder og botid. For polakkene var den viktigste informasjonskilde i startfasen arbeidsformidlere og eventuelt nettverk av slekt eller venner. Det besto dermed en viss fare for å bli feilinformert siden informasjonen ikke var kvalitetssikret. Bare 20 % av polakkene anga medier som viktigste informasjonskilde om rettigheter og plikter i Norge. 10 % av polakkene innhentet informasjon hos offentlige etater/kontorer. Årsak til dette lave tallet var dårlige norskkunnskaper og at de ikke visste hvor i det offentlige systemet de kunne få den nødvendige informasjonen. Særlig de som ikke hadde gått på norskkurs, syntes at det var vanskelig å forstå informasjon fra offentlige etater.

Fremtidsplaner

Svært mange arbeidsinnvandrere registrert i folkeregisteret hadde planer om å bli boende i Norge over lengre tid. Tross usikre forutsetninger svarte hele syv av ti respondenter at de helt sikkert eller trolig kommer til å bo i Norge om fem år. Seks av ti som fortsatt har familie i hjemlandet, ønsket å søke om familiegjenforening.

⁴ Den 13.09.2008 beretter Aftenposten om polske pendlere som ikke får legehjelp i Norge på lik linje som norske arbeidstakere, siden de ikke har arbeids- og oppholdstillatelse og dermed ikke har trygderettigheter i Norge, selv om de skatter i Norge. Disse personene er utmeldt av det polske trygdesystemet og betaler ikke trygdeavgift der heller. Dermed får de heller ikke legehjelp i Polen uten å måtte betale selv. Det samme gjelder for kona og resten av familien som mannen forsørger og som er igjen i Polen. (kilde: <http://e24.no/naeringsliv/article2652058.ece> lastet opp den 20.09.2008)

Undersøkelsen fra IMDi viser altså at polakker strever med å få tak i relevant informasjon om Norge og mange vet ingenting eller svært lite før de kommer til landet. Dessuten er norskkunnskapene svært lave.

3 Teori

Enhver ytring må forstås i de omgivelsene den står i. Hvis man ikke tar hensyn til konteksten, kan det føre til feiltolkninger eller misforståelser. Særlig metaforiske uttrykk må tolkes ut i fra konteksten, ellers kan det være vanskelig å forstå meningen. I det følgende vil jeg gjøre rede for hva metaforer er og hvilke prosesser en bruker for å forstå metaforer. Til slutt skal jeg vise til aktuell forskning som har blitt gjort på dette området i Norge.

3.1 Metaforer

Begrepet metafor kommer fra gresk *meta* som betyr ”trans” eller ”etter” og *pherein* som betyr ”bære”. En allmenn definisjon på metaforer er at et ord eller et uttrykk brukes som hører til et annet domene enn det som det brukes om. I dette ligger det en antakelse om at ”et ord eller uttrykk har et eget hjemmeområde (kalt kildedomene), men at det allikevel kan brukes i andre sammenhenger, det vil si det kan ha andre måldomener (Golden 2005:7).”

Tidligere hadde man det synet at metaforer tilhørte heller poesien enn sakprosa og hverdagsspråk og at det er et rent språklig fenomen. I 1980 ga de amerikanske språkforskerne Lakoff og Johnson ut boka ”Metaphors we live by” og endret dermed synet på metaforer. De mente at metaforer styres av noen generelle prinsipper som også er aktive i alminnelig språkbruk og at hele begrepssystemet vårt er metaforisk.

Dessuten tenker man seg gjerne at metaforer kjennetegner språket alene, at de angår ord og ikke tanke og handling. De fleste tror derfor at de kan klare seg aldeles utmerket uten metaforer. Vi har derimot funnet at dagliglivet er gjennomsyret av metaforer, ikke bare språket, men tanker og handlinger også. Vårt alminnelige begrepssystem, som vi både tenker og handler ut fra, er grunnleggende metaforisk. [...]

Siden kommunikasjon er basert på det samme begrepssystemet som vi bruker når vi tenker og handler, er språket en viktig kilde til informasjon om hvordan systemet ser ut (Lakoff og Johnson 1980:7).

De mener at metaforer gjør oss i stand til å konseptualisere det ukjente. Man konseptualiserer det som er merkelig, fremmed og oppsiktsvekkende ved bruk av metaforer og analogier som

trekkes fra mer familiære område av menneskelig erfaring og aktivitet. ”Metaforens essens er det å forstå og erfare én ting ut fra en annen” (Lakoff og Johnson 1980:9). Dette gjelder særlig abstrakte begreper slik som *tid*, *årsak*, *forståelse*, *sinne*, *død* (Golden 2005).

Når vi snakker om begrep som for eksempel ’tid’, kan vi bruke uttrykk som *tiden går så altfor fort, jeg gav henne god tid til å bli ferdig, jeg håper jeg snart får tid til å besøke dere, politikken tar det meste av tiden min, i år kommer påsken sent*. Vi **konseptualiserer** tid som om den var en gjenstand som beveger seg og kan manipuleres på forskjellige måter: den kan gis bort, tas fra en, mottas og mangle, den kommer til en på ulike måter, og den går fra en på ulike måter. [...]

(Golden 2004) (forfatterens utheving)

At vi bruker kunnskapene vi har om kildedomenet for å uttrykke og forstå noe i et annet domene, kan vi se av uttrykk som *Han produserer gode ideer. Hodet mitt fungerer ikke i dag. Det koker under topplokket. Hjernen har gått i stå*. Man bruker altså ord og uttrykk som har med maskiner å gjøre, når man snakker om noe abstrakt som sinnet.

Lakoff og Johnson skiller mellom (*begreps*)*metaforer* og *metaforiske uttrykk*. Metaforen hører til begrepsverdenen mens det metaforiske uttrykket er et språklig uttrykk. Det er en metafor når man bruker synssansen som bilde på forståelse, mens selve det språklige uttrykket, slik som "få klarhet i" eller "øyne en løsning" er et metaforisk uttrykk. Den begrepsmetaforen som ligger til grunn her, kan uttrykkes Å FORSTÅ ER Å SE⁵. Man har sett at en rekke metaforiske uttrykk springer ut fra én og samme begrepsmetafor. Begrepsmetaforene ser ut til å være like i mange språk, mens de språklige uttrykkene kan være ulike. Når man i Norge ”er på bærtur” når man har tatt feil i noe, er man i tyskspråklige land på ”trestien” (tysk: auf dem Holzweg sein). Det som er ”not my cup of tea” på engelsk, er ”nicht mein Bier” (”ikke mitt øl”) på tysk. ”Not my cup of tea” og ”nicht mein Bier” har samme kildedomene, nemlig drikkevarer. Betydningen er den sammen, nemlig at noe ikke angår meg, mens den språklige realiseringen i de forskjellige språkene er forskjellig. Her kan man se en tydelig kulturforskjell: i England drikker man mye te, mens man i Tyskland blant annet drikker en del øl. For en innlærer av et språk betyr det at hvis man først blir seg bevisst begrepsmetaforen, som her kanskje kunne uttrykkes som Å HA ANSVAR FOR NOE, ER Å EIE NOE KONKRET, blir det enklere å forstå de språklige uttrykkene.

⁵ Det er vanlig å skrive begrepsmetaforer på denne formen, med store bokstaver, særlig i Lakofftradisjonen.

Selv om en metafor er universell, kan kulturelle forhold avgjøre hvor kjent kildedomenet er og dermed også hvor mange ord man kan innenfor det området. Her i Norge bruker man ofte fenomener fra vær og vind i metaforiske uttrykk som *Han er på tynn is. Det fikk snøballen til å rulle*. Disse uttrykkene kan være vanskelige å tyde for en person som ikke vet hva en snøball er eller ikke har opplevd frosne innsjøer eller lignende.

Noen metaforiske uttrykk skaper lettere et mentalt bilde av kildedomenet enn andre. Disse uttrykkene vil jeg her kalle for billedsterke metaforer. I vurderingen av de metaforiske uttrykkene i denne studien støtter jeg meg på Goldens kriterier for billedsterke uttrykk: ”For å vurdere ordet eller uttrykket som sterkt, skulle det vise til en kjent situasjon eller handling i kildeområdet, og denne situasjonen eller handlingen skulle være av en type som lett skaper assosiasjoner og er rike på detaljer (Golden 2005:127).”

3.2 Skjemateori som ramme for forståelse

Det finnes forskjellige psykologiske teorier som forsøker å forklare forståelsesprosessen og hvordan man husker sammensatte språklige utsagn. Jeg vil i det følgende konsentrere meg om én teori, skjemateori.

Den engelske psykologen Sir Frederic Charles Bartlett var i 1932 en av de første som brukte skjemabegrepet. Skjema er kort sagt ”minnets organisering och strukturering av kunnskaper och erfarenheter” (Höier 1984:19). Dette kalles også for ”forventningsfelt”. Kunnskap og erfaring man har, organiserer man altså i skjemaer. Disse skjemaene har verdier, noen er konstante, andre er variable. Skjemaene er dessuten ordnet hierarkisk, det vil si at det finnes over- og underskjemaer. Grupper av skjema kan høre til et felles domene, det vil si at de lager et nettverk av kunnskap som er effektivt organisert (Golden 2003). Det er tre prosesser som kan forandre eller utvikle skjema (Rumelhart 1980 her i Golden 2003). Den første er det tilvekst, altså det at ny informasjon blir lagt til. Den andre prosessen er justering. En justering må til når skjemaene ikke uten videre kan ta imot den nye kunnskapen (Golden 2003). Den siste prosessen er restrukturering. Dette skjer når den nye erfaringen ikke kan tilpasses det gamle skjemaet og dette må endres.

Skjema er hukommelsesmønstre hvis bearbeidelsesprosess har som mål å lagre nye data på den mest nøyaktige måten. Skjema lagrer både generisk kunnskap (det vil si kunnskap som er kilde for ny kunnskap) og episodisk kunnskap (som refererer til minner som er satt i biografisk kontekst i form av hendelser og episoder). [...] Man kan si at skjema heller representerer kunnskap/viten enn definisjoner og de har ikke bare én struktur, men kan også aktivisere andre skjemaer (Mandl m fl 1988).

Når en lytter til eller leser en tekst, vil en anvende forskjellige typer skjemaer for å forstå teksten. Aktivisering av skjema er viktig for å kunne forstå den. Prof. Dr. Reinhold Viehoff (2000) forklarer det slikt:

Skjema blir i dag generelt sett på som gjennom erfaring dannede oppfatninger av hva som kan forventes av egenskaper, handlinger, handlingsforløp og hendelser i situasjoner. I forståelsen av tekst gir skjema derfor mulighet til å fylle hull i teksten (inferens) og til å sette sammen tekststrukturer gjennom lignende forventninger og kreative tillegg (elaborasjon) (egen oversettelse fra tysk).

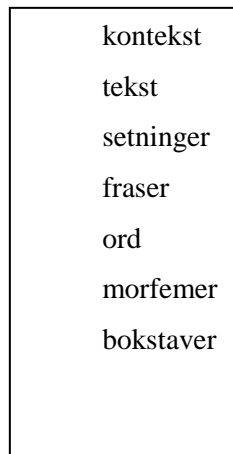
Skjema kan altså fylle hull i teksten, det betyr at hvis en person mister en bit av informasjonen som er viktig for forståelsen, vil denne informasjonsbiten trekkes ut av et skjema slik at man får et helhetlig bilde. Men dette avhenger selvsagt av at man får aktivisert de riktige skjemaene og at disse skjemaene inneholder riktig informasjon. For det ene har man "formal schemata" som er bakgrunnskunnskap av de formelle, retoriske organisasjonsstrukturene av forskjellige typer tekster. Dette skjemaet gir lytteren en forventning av tekstens art. Hører man for eksempel noen si "Det var en gang en nordmann, en svenske og en danske", blir man sporet inn på en spesiell sjanger, nemlig en vits. For det andre har man "content schemata" (norsk: innholdsskjema), som inneholder bakgrunnskunnskap om hendelser og situasjoner som teksten handler om. Innholdsskjema kan variere fra person til person og fra sted til sted. Det kan føre til at to personer med ulik kulturell bakgrunn handler eller tenker på ulike måter i den samme situasjonen. Som innflytter i et nytt land vil man i stor grad ha mangler i de landspesifikke innholdsskjemaene. Når det for eksempel er snakk om Nokasranet og man ikke har bodd i Norge i den tiden denne saken var i media, eller har lest om det senere, vil man ikke forstå hva dette refereres til. Man kan ikke forstå en parodi på kong Olav når man aldri har hørt kong Olav tale. Hvis en nordmann og en tysker snakker om temaet "matpause på jobben", så vil nordmannen tradisjonelt tenke på matpakke og en kopp kaffe, mens tyskeren

vil se for seg at man spiser varm mat, siden man spiser dette i 12-tiden i Tyskland. Man kan tenke seg at mange kulturelle konflikter bunner i brudd på skjemaforventninger.

3.3 Prosessering av informasjon

For å kunne forstå hvordan man klarer å huske ny informasjon, må vi først se på hvordan hjernen bearbeider og lagrer informasjon. I midten av det forrige århundre tok hukommelsesforskning en ny vending og resultatet er den såkalte tretrinnsmodellen. Denne modellen er blitt beskrevet mange steder i litteraturen. Jeg velger å støtte meg i hovedsak på Imsens forklaring (Imsen 2005). Det første trinnet er sanseregisteret. Her registreres inntrykkene uten noen form for tolkning eller bearbeiding, bare som rene sansebilder. Disse sansebildene blir så omformet til en form som kan lagres i minnesystemet. Man skiller mellom to steder der informasjon blir lagret i hjernen: kortidsminne (KTM) og langtidsminne (LTM). I kortidsminnet beholdes registrert informasjon mellom 10-30 sekund (noen mener opptil 10 andre opptil 30). Kortidsminnet blir også kalt for arbeidsminne. Mens informasjonen ligger i kortidsminnet, blir den kodet for å kunne bli lagret i langtidsminnet. Når informasjonen først har blitt lagret i langtidsminnet, vil den være der for alltid og kapasiteten til LTM er ubegrenset stor. Gjennom gjenkalling av kunnskap, gjenkjenning og gjenlæring tar man fram informasjon som har blitt lagret over lang tid. Ny informasjon blir identifisert ved at den settes i sammenheng med det man vet fra før. Arbeidsminnet sammenligner den nye informasjonen med det som allerede er lagret i LTM og vurderer likheter og forskjeller. Persepsjonene kan gjøres på to måter: enten ved å gjenkjenne kjente elementer, eller ved å bruke tidligere lagret informasjon for å fylle inn i uferdige mønstre. Den nye kunnskapen blir altså relatert til den gamle kunnskapen som ligger i LTM, men den gamle kunnskapen kan også bli restrukturert og man lager seg nye forestillinger ut fra det nye.

Denne tretrinnsmodellen har blitt kritisert fordi den gir inntrykk av at informasjonsbehandlingen skjer i atskilte båser (langtidsminne og kortidsminne). Kritikerne mener at man heller skal tenke på bearbeidingsnivåer i informasjonsbehandlingen. Når det gjelder lesing kan man tenke seg at informasjonen som vi mottar i form av (skriftlig) språk, kan deles inn i følgende hierarki:

Figur 3.1 Kulbrandstads hierarki av informasjon (Kulbrandstad 2003)

Det er to mulige retninger å oppfatte informasjon på: nedenfra-opp ("bottom-up processing") og ovenfra-ned ("top-down processing"). På 1970-tallet var man mest opptatt av nedenfra-opp-modeller og mente at man startet i bunnen av hierarkiet og mottok informasjon ord for ord altså fra deler til det hele. Man mente med andre ord at informasjon bearbejdes i en sekvensiell prosess. Bobrow og Normann kalte dette også for "data-driven processing" (Bobrow og Norman 1975), de mente altså at informasjonsbearbejdelsen er datastyrt.

Når det gjelder top-down processing mente man at lytteren/leseren lager seg hypoteser om hva som kommer til å skje og disse blir underveis enten bekreftet eller forkastet (Kulbrandstad 2003). Man kan altså si at det er et aktivt skjema som styrer mottagelsen av informasjon (skjemastyrt informasjonsbearbejdning) og prosesseringen blir påvirket av kunnskap man har fra før. Bobrow og Norman (1975) kaller dette også for "conceptually-driven processing". Det innebærer at det er det aktiviserte skjemaet som styrer utvelgelsen, struktureringen, integreringen, analysen og tolkningen av den nye informasjonen.

I dag er det enighet om at disse to prosessene er integrerte, altså at de virker samtidig. Dette kalles for interaktiv modell (Kulbrandstad 2003). Det betyr at prosesser kan skje samtidig både nedenfra-opp og ovenfra-ned. Kulbrandstad sier det på denne måten:

I de interaktive modellen slår man fast at lesing ikke kan være en sekvensielt organisert prosess, slik for eksempel nedenfra-opp-modellen hevdet. Bearbeidingen av informasjon på et nivå påvirkes tvert imot ofte av vår kunnskap eller oppfatning av informasjon fra andre nivåer. Vi har tilgang til og bruker ulike kunnskapskilder fra hierarkiet, og resultatet av lesingen vår er et produkt av nettopp denne interaksjonen (Kulbrandstad 2003:27).

Man bruker altså kunnskap fra andre nivåer for å bearbeide informasjon på et nivå. To nivåer fra Kulbrandstads hierarki som spiller en viktig rolle i denne undersøkelsen er tekst og kontekst.

3.4 Tekst og kontekst

Det som er et kjennetegn for en god tekst, er at den er koherent. Det betyr at ordene og setningene i en tekst er sammenhengende og at det gir mening. En tekst har også en kommunikativ funksjon, den har et (eller flere) formål, et overordnet emne og den er basert på visse "tekstnormer" som for eksempel turtaking når det er snakk om muntlige tekster (Vagle m fl 1993). Man snakker om koherensstruktur på forskjellige nivåer i teksten: mikrostruktur, makrostruktur og superstruktur.

Den nederlandske språkforskeren Teun van Dijk innførte begrepet *makrostrukturer* i teksten (van Dijk 1980). Med makrostrukturer menes hovedsaklig hovedinnholdet i teksten og hvordan teksten er strukturert i sin helhet. Noen kaller det for det øvre nivået i teksten, og det er makrostrukturene som blir "ledetråder" når vi skal gjenfortelle fortellinger. Disse ledetrådene kalles også for kontekstuelle holdepunkter. Makrostrukturenes oppgave er å redusere den semantiske informasjon og makroreglene organiserer og reduserer kompleks informasjon (Vagle m fl 1993).

Når man bruker informasjonen som teksten gir, sammen med skjemaene man har om innholdet i teksten, bruker man inferenser. Man bruker altså det som er nevnt i teksten for å forstå det som ikke er nevnt, men som er forutsetninger for å forstå tekstinneholdet fullt ut. Det betyr at man avleder ny kunnskap ut fra det man allerede vet om emnet.

”The notion of inference is important because language itself is ambiguous, vague, and fragmentary. It would even be destructive for communication if the discourse provided all information as being in an unambiguous, specific, and complete manner (Clark 1978 her i Rickheit 1985:5).”

Kontekst er den totale sammenhengen en tekst fremstår i. Man kan også si at kontekst er alt det man trenger å vite utover ordbok- og grammatikkunnskap for å forstå en ytring. Man befinner seg alltid i et sett med kontekstuelle rammer som henger sammen med mange andre rammer. De forskjellige rammene påvirker hverandre og kan i mange tilfeller gå over i hverandre.

3.5 Forståelse av metaforer

Hvordan kan man anvende de ovennevnte teoriene for å forklare forståelsen av metaforiske uttrykk? Alle metaforiske uttrykkene står i en kontekst og det er konteksten som gir uttrykket mening. Konteksten legger føringer i forhold til hvilket skjema som blir aktivert når man møter et metaforisk uttrykk. La oss se på det metaforiske uttrykket ”å bli rammet av en hetebølge” som eksempel. Når det er snakk om at Norge har blitt rammet av en hetebølge, assosierer de fleste med noe positivt som is, bading, strand og solkrem. Når dette metaforiske uttrykket derimot blir brukt om Afghanistan, vil assosiasjonen for en del handle om sult, vannmangel og kanskje død, siden Afghanistan er et land i krig der mange mennesker er på flukt og lever under dårlige forhold. Aktivisering av feil skjema vil føre til misforståelse eller feiltolkning av det metaforiske uttrykket. Dette kan for eksempel skje, når man angriper uttrykket nedenfra-opp, altså tyder det ord for ord. Mange andrespråksinnlærere henger seg opp i enkeltord som de ikke forstår når de møter et metaforisk uttrykk. I denne undersøkelsen jeg skal presentere her ble det metaforiske uttrykket ”å få bukt med arbeidsledigheten” brukt. De fleste informanter hang seg opp i ordet ”bukt”. Men alle informantene angrep dette uttrykket ovenfra-ned, altså brukte konteksten aktivt, og klarte dermed å tolke dette riktig. De visste at arbeidsledigheten i Polen er stor og at styringsmaktene strever med å gjøre noe med det. Med denne bakgrunnskunnskapen klarte de å tyde det metaforiske uttrykket riktig, selv om de ikke forsto ordet ”bukt”. Ordforråd har også mye å si i denne sammenhengen. I en undersøkelse av forståelsen av metaforiske uttrykk brukt i lærebøker i samfunnskunnskap hos minoritetselever i ungdomsskolen så også Golden (2005) at for mange ukjente elementer i eller rundt det metaforiske uttrykket gjorde at dette ble for vanskelig å forstå.

3.6 Tidligere forskning på forståelse av metaforiske uttrykk

Anne Golden har gjennomført en undersøkelse av forståelsen av metaforiske uttrykk fra lærebøker i samfunnskunnskap hos minoritets elever i ungdomsskolen. Undersøkelsen ble gjort blant 400 elever fra skoler i Oslo og Trondheim, 230 av dem hadde norsk som morsmål, mens 170 hadde andre morsmål enn norsk. Golden tar utgangspunkt i Lakoff og Johnsons syn og lette etter metaforer i samfunnskunnskapsbøker. Hun forutsatt at det fantes rikelig med metaforiske uttrykk i disse lærebøkene for ungdomsskolen. Hun ville finne ut av om

det er noen systematiske forskjeller mellom forskjellige elevgrupper når det gjelder forståelsen av metaforiske ord og uttrykk, og er det noen systematiske forskjeller mellom de ordene og uttrykkene elevene forstår og de ordene og uttrykkene de ikke forstår (Golden 2005:8).

Elevene fikk skriftlige flervalgsoppgaver som besto av 50 metaforiske uttrykk som finnes i lærebøker i samfunnsfag. Golden delte minoritets elevene inn i tre kompetansegrupper etter hvilket svar de ga på spørsmålet om hvilket språk de mente de behersket best (morsmålet eller norsk, eller begge to like bra) og hun delte også de 50 metaforiske uttrykkene inn i flere undergrupper. Blant annet så hun på om de metaforiske uttrykkene var mer relatert til et ungdommelig tema, altså det som ungdom er opptatt av i det 21. århundre, om de var relatert til et mer voksent tema eller om de var nøytrale.

Ikke overraskende viste resultatene at elever fra språklige minoriteter som gruppe forsto langt færre metaforer enn deres klassekamerater med norsk som morsmål. Det viste seg også at blant annet skolestart i Norge, elevenes ordforråd og generelt hva som er elevens bestespråk, er avgjørende faktorer for forståelsen av de metaforiske uttrykkene. Derimot var bruk av norsk i hjemmet og hvilket morsmål elevene hadde, ikke avgjørende for forståelsen.

Golden understreker hvor variert de metaforiske uttrykkene er, ikke bare i form og innhold, men også konteksten som de opptrer i. Hun fant også ut at noen uttrykkstyper var lettere enn andre. Metaforiske uttrykk som består av enkeltord, slik som å ”vrake kjæresten” var enklere å forstå enn de som var lengre. Billedsterke metaforiske uttrykk, altså de som er lette å forestille seg, var enklere å forstå enn andre. Metaforiske uttrykk som består av flere ord og som presenteres i kombinasjon med et voksent tema, var vanskeligst å forstå. Omvendt var

metaforiske enkeltord som ble presentert i kombinasjon med et ungdommelig tema, lettest å forstå.

Det var stort sett både de samme typene og de samme enkeltuttrykkene som var lette og vanskelige for minoritetselevne og elevne med norsk som morsmål. Men uttrykk som var litt vanskelige for elever med norsk som morsmål, var veldig vanskelige å tyde for minoritets elever, og de som var litt lettere for minoritets elever, var svært lette for elever med norsk som morsmål. Golden hevder altså at forskjellen mellom elevgruppene kan karakteriseres som en forskjell i grad og ikke i type.

Det er altså grunn til å anta at metaforiske uttrykk er vanskelige å tolke for informantene i min undersøkelse. Denne undersøkelsen tar for seg metaforiske uttrykk som blir brukt i nyhetssendinger på TV. Louise With fant i sin undersøkelse at forekomsten av idiomatiske uttrykk i tre norske aviser at ”I forhold til fordeling på emne/tema er det sport og politikk som skiller seg ut som de emnene der idiomer blir brukt aller mest.” (With 2007:118). Man kan altså regne med at det er vanlig å bruke metaforiske uttrykk i politisk tale.

4 Metode

Målet med den kvantitative undersøkelsen var å finne ut hvordan gruppen av polakker som bor i Oslo er satt sammen med hensyn til utdanning, alder, politisk engasjement med mer. Jeg ville også vite om de er interessert i norske samfunnsspørsmål og om de ser på Dagsrevyen. Dessuten var det interessant å få vite om de stemmer ved kommunevalg i Norge.

4.1 Kvantitativ undersøkelse

Informantene fikk et spørreskjema (se vedlegg 1), hvor det ble stilt generelle spørsmål om botid, norskkurs, interesser, om de stemmer ved valg i Polen og så videre. De skulle vurdere sine egne språkkunnskaper både når det gjelder norsk og andre fremmedspråk og det ble spurt om de har fått noe formell opplæring om det politiske systemet i Norge. Videre ble informantene spurt om sine medievaner både når det gjelder å se på nyheter på TV og å lese aviser både i Norge og i Polen. Da de ble spurt om sine medievaner i Norge var det listet opp forskjellige norske kanaler/aviser som de skulle krysse av for. Når det gjaldt medievaner i Polen ble det bare spurt om hyppighet. Det ble ikke spurt hvilke sider de leste i avisene (om de for eksempel leste nyhetsdelen, kultur eller sport). Det å lese aviser er her altså ensbetydende med å ha brukt en nyhetskanal.

Deretter ble deres kunnskap om Norge testet ved å spørre dem om de kjenner til visse norske personer som ofte forekom i pressen eller som jeg regnet med de fleste voksne nordmenn kjente til i året 2005/2006. Dette gjaldt personer fra politikken og idrett. Likeledes ble det testet om de hadde kjennskap til navn og forkortelser på norske partinavn og lignende. En kontrollgruppe på 23 nordmenn ble stilt de samme spørsmålene.

Spørreskjemaet ble først distribuert i den katolske St Hallvard menigheten i Oslo der jeg regnet med å treffe mange polakker. Da jeg ikke fikk like mange svar der som ønsket, ble spørreskjemaet videre distribuert gjennom det polske konsulatet i Oslo og gjennom polske venner og bekjente. Det er usikkert hvor mange spørreskjema som ble distribuert til sammen, siden konsulatet sendte ut skjemaet på e-post til sine kontakter. Totalt svarte 49 personer på undersøkelsen. Jeg ønsket å være til stede i mest mulig grad mens informantene fylte ut

spørreskjemaet, i håp om at flere ville stille opp til den kvalitative undersøkelsen, ved å møte personen som utførte den. Dette var bare mulig ved St Hallvard menighet.

I alt ble det fylt ut 49 spørreskjemaer hvorav 20 av informantene var menn og 29 kvinner. 24 spørreskjemaer ble utfylt i St Hallvard menighet, 18 spørreskjemaer er blitt besvart av venner, bekjente og deres venner og syv spørreskjemaer fikk jeg tilsendt på e-post gjennom konsulatet.

Tabell 4.1 Oversikt over antall informanter som fylte ut spørreskjema

	St Hallvard	Venner/bekjente	Konsulatet	Sum
Kvinner	16	8	5	29
Menn	8	10	2	20
Sum	24	18	7	49

Spørreskjemaet er på norsk og jeg var kun interessert i folk som har bodd i Norge i minst to år. Det betyr at de polakkene som har kommet til Norge i det siste for å jobbe som håndverkere, ikke er en del av denne undersøkelsen.⁶

I formuleringen av spørreskjemaet ble det tatt hensyn til at det bodde en del polakker i Norge uten oppholdstillatelse før Polen ble medlem i EU i mai 2004. Av erfaring vet jeg at mange er redde for Utlendingsdirektoratet (heretter kalt UDI) eller politiet og ville kanskje tro at jeg jobber for dem. Derfor mente jeg at det ikke kunne spørres om forhold slik som for eksempel nasjonalitet, oppholdstillatelse og så videre. Av samme grunn kunne jeg ikke spørre om hvor lenge de hadde tenkt å bli i Norge. I en overgangsperiode kan borgere fra de nye EØS-landene bo og jobbe i Norge i et halvt år uten å søke om oppholdstillatelse. UDI tror at mange utnytter dette systemet og reiser hyppig fram og tilbake mellom Norge og Polen og starter på en ny halvårsperiode hver gang de kommer til Norge (UDI 2004).

⁶ Jeg prøvde allikevel i en periode å komme i kontakt med håndverkere, blant annet gjennom vikarbyråer og andre firmaer som formidler håndverkere. Flere av disse stedene var svært negative til at jeg skulle gjennomføre en spørreundersøkelse blant arbeidstakerne deres. De firmaene som jeg snakket litt mer med, fortalte at så godt som ingen av deres ansatte kunne snakke eller forstå norsk og arbeidsgiverne gjorde ikke noe for at de polske ansatte skulle lære seg norsk heller. Resultatene fra IMDi sin undersøkelse (se kapittel 3.7) representerer derfor i denne sammenhengen denne gruppen polakker.

Siden spørsmålene er på norsk, ble det i hovedsak valgt enkle, entydige ord for å unngå misforståelser og tvetydigheter. Allikevel så jeg at noen avbrøt utfyllingen, antakeligvis fordi de ikke forsto spørsmålene.

4.2 Kvalitativ undersøkelse

Ved hjelp av den kvalitative undersøkelsen ville jeg se hvordan forståelsen av nyhetssendingen generelt er, og spesielt hvordan informantene forstår metaforiske uttrykk som blir brukt i Dagsrevyen. Dessuten ville jeg finne ut hvordan informantene oppfatter antydninger og forkortelser i Dagsrevyen og om de kjenner igjen kjente norske politikere.

Til sammen ble sju informanter testet i den kvalitative undersøkelsen. Resultatene fra den kvantitative undersøkelsen dannet grunnlaget for utvelgelsen av informanter til den kvalitative undersøkelsen. Disse informantene skulle ha et felles grunnlag:

1. De skulle ha bodd i Norge i minst tre år slik at de har stemmerett ved neste kommunevalg. Jeg antok at en person som har stemmerett i vertslandet, interesserer seg muligens mer for politikk enn en person som ikke har stemmerett (selv om dette nok er svært personavhengig).
2. I den kvantitative undersøkelsen fikk informantene graderte spørsmål om interesser og bare informanter som svarte at de interesserer seg for samfunnsspørsmål, ble valgt ut. Dessuten skulle det bare inkluderes informanter som sa at de pleide å bruke stemmeretten sin i Polen⁷.
3. Informantene skulle kunne såpass mye norsk, at de kunne følge med på en Dagsrevysending uten altfor store problemer. Norsk kunnskapene vurderte jeg ut fra spørreskjemaet, der informantene skulle gi seg selv poeng fra 1 til 6 for å bedømme norsk kunnskapene sine.

Det ble valgt tre forskjellige innslag som hadde blitt vist på Dagsrevyen i løpet av høsten 2005. De nyeste Dagsrevysendingene er tilgjengelige på internett og jeg valgte ut innslag derfra. Høsten 2005, da denne datainnsamlingen startet, var det valg i tre europeiske land:

⁷ Det viste seg at det ikke var mulig å gjennomføre dette kriteriet fullt ut. Det var faktisk fire informanter som oppga at de ikke stemmer ved valg i Polen.

Polen, Norge og Tyskland. Det var sendinger som omtalte valgene i disse landene, som ble brukt i dette prosjektet.

Når det gjelder utvelgelsen av det polske innslaget, var det ikke så mange innslag å velge i mellom. I løpet av høsten 2005 ble det sendt kun tre innslag som hadde med Polen å gjøre. Det ene innslaget omtalte polakker som bor i Norge på en svært negativ måte og var derfor ikke aktuelt å bruke i min undersøkelse siden jeg ikke ville vekke negative følelser. De andre to innslagene hadde med valget å gjøre, hvorav det ene innslaget var svært kort og det ble bare sagt hvilket utfall valget hadde. Av den grunn var det bare én reportasje som det var aktuelt å bruke. Innslaget som omtalte stortingsvalget i Norge i 2005, ble valgt fordi det her ble vist mange kjente norske politikere, både de som var aktuelle denne høsten og andre som var aktive tidligere og som jeg regnet med de fleste nordmenn hadde kjennskap til. Dessuten ble det gjort mange antydninger og det blir brukt symboler. I dette innslaget snakket også noen reportere på nynorsk. Siden NRK har et krav om at 25 % av alle sendingene skal være på nynorsk, var det naturlig å ha med en sekvens på nynorsk.

For å teste om språkbruken varierer i forhold til om nyheten omtaler Norge eller utlandet, ble informantene til slutt vist en reportasje om valget i Tyskland som pågikk omtrent samtidig med valget i Norge og i Polen høsten 2005. Informantene hadde antakelig mindre kunnskap om valget i Tyskland enn om valget i Polen, men samtidig antok jeg at mange visste litt om den politiske situasjonen i Tyskland, siden Polen og Tyskland er naboland og det bor mange polakker i Tyskland. Målet var å finne ut av om de allikevel forstår innslaget om Tyskland bedre enn det om Norge, siden språkbruken generelt virker enklere og mer forklarende.

Det ble arrangert en testsituasjon som besto av en presentasjon av et utsnitt av de tre forskjellige nyhetsinnslagene fra fjernsynet og et påfølgende intervju om dette. Testene ble gjennomført i løpet av våren og høsten 2006. Først så informantene reportasjen som omtalte den politiske situasjonen i Polen. Jeg ville teste om deres kunnskap om det polske samfunnet og det politiske systemet i Polen hjelper dem til å forstå, selv om de ikke kunne forstå så mye norsk. Deretter ble informantene vist et innslag om resultatet av stortingsvalget i 2005 og til slutt så de reportasjen om valget i Tyskland. Det ble først arrangert en pilotundersøkelse, der to tyskere deltok.

Informantene fikk først se innslagene i sin helhet og etterpå skulle de fortelle meg, hvordan de syntes det var å forstå innslagene og hva de trodde hemmet forståelsen. Jeg spurte også konkret om de mente at det for eksempel var talehastigheten, ordvalget eller for lite kjennskap til temaet som hindret forståelsen. Deretter fikk de se innslagene som omtalte Polen og Norge på nytt, men jeg stoppet visningen på utvalgte steder der informantene skulle fortelle med egne ord hva som hadde blitt sagt, gjenkjenne personer eller redegjøre bakgrunnen for antydninger.

Gjennomføringen av testen skulle være så lik som mulig for alle informantene, slik at det var mulig å sammenligne resultatene. Samtidig var det rom for individuelle tilpasninger. For eksempel ble én informant som visste svært mye, stilt mange tilleggs spørsmål.

Til sammen ble sju personer testet i sin forståelse av de tre innslagene fra Dagsrevyen, hvorav to var menn og fem var kvinner. Alle var i 30-årene. Én av informantene hadde den gang bodd i Norge mellom ett og tre år, tre informanter hadde bodd i Norge mellom tre og fem år og tre informanter hadde bodd her i over fem år. Siden jeg var avhengig av en sterk internettforbindelse for å kunne se på Dagsrevysendingene, kom noen av informantene hjem til meg for å gjennomføre testen. Andre ble oppsøkt i deres hjem eller på jobben deres.

Testsituasjonene har blitt tatt opp på minidisc slik at den muntlige dialogen er bevart. De ble deretter transkribert slik at de lettere lot seg analysere.

For å gi et bedre inntrykk i hvordan informantgruppen var satt sammen, vil jeg i tabell 4.1 vise svarene til disse syv informantene fra den kvantitative undersøkelsen.

Tabell 4.2 Informantenes svar fra spørreundersøkelsen

Informant nummer	12	15	18	37	46	52	56
A personopplysninger							
kjønn	kvinne	kvinne	mann	mann	kvinne	kvinne	kvinne
fødselsår	1981	1975	1972	1976	1979	1973	1971
utdanning	vgs	universitet	teknisk utd.	master	vgs	doktorgrad	universitet
yrke i Polen	ingen	restaurant (leder)	jordbruktekn.	informatikk		forsker	biokjemiker
yrke i Norge	miljøarbeider	kafemedarbeider	bilsalmaker	konsulent	ass skole	forsker	kontormedarb.
botid i Norge	over 5 år	3-5 år	3-5 år	3-5 år	over 5 år	1-3 år	over 5 år
B språkferdigheter							
engelsk	ja	5-5-5-4 ⁸	5-3-3-1	5-5-5-4	4-4-4-4	5-4-6-4	5-5-5-5
tysk		2-2-2-2		2-2-2-1		3-2-5-3	
fransk					2-2-3-3		
annet		ru 5-5-5-4	svensk			ru 5-3-3-2	
C norskkurs							
hvor lenge	nei	no 130 t	nei	no 200 t	no 196 t	no/po 250t	no 500 t
norskkunnskaper	6-6-6-5	6-5-5-5	4-4-4-4	4-4-4-3	4-4-5-5	5-5-6-5	4-4-5-4
lært om politisk system		ja		ja	ja	litt	litt
D medievaner							
Dagsrevyen	2-3 ggr/u ⁹	4 ggr/u	4 ggr/u	2-3 ggr/u	1 gang	1 gang	2-3 ggr/u
TV 2	2-3 ggr/u	4 ggr/u	4 ggr/u	1 gang	2-3 ggr/u	aldri	1 gang
TV Norge	4 ggr/u	2-3 ggr/u	4 ggr/u	1 gang	2-3 ggr/u	aldri	
annet	1 gang	euro news 4 ggr/u		1 gang		aldri	
E avislesning							
Aftenposten	1 gang/u	2-3 ggr/u	1 gang/uke	2-3 ggr/u	1 gang/u	4 ganger/u	1 gang/u
Dagsavisen	2-3 ggr/u	2-3 ggr/u		aldri	aldri	1 gang/u	1 gang/u
Dagens Næringsliv	aldri			aldri	aldri	aldri	1 gang/u
Dagbladet	1 gang/u	2-3 ggr/u		aldri	2-3 ggr/u	1 gang/u	aldri
VG	aldri	1 gang/u		aldri	2-3 ggr/u	aldri	aldri
annet	1 gang/u		2-3 ggr/u	1 gang/u			1 gang/u
F medievaner i Polen							
ser på nyheter i Polen	2-3 ggr		4 ggr/u	2-3 ggr/u	4 ggr/u	2-3 ggr/u	2-3 ggr/u
leser avisa i Polen	2-3 ggr		4 ggr/u	2-3 ggr/u	1 gang	aldri	1 gang
stemmer ved valg Polen	nei	ja	nei	ja	nei	nei	ja
G interesser							
interesser	div	div	mat, sport	sport, IT	div	div kultur	div
H kontakt							
med nordmenn	flere ggr/u	daglig	daglig	daglig	daglig	daglig	daglig
hvilke arenaer	hjemme/jobb	hj/jo/fri	jobb/fritid	jobb/fritid	jobb/fritid	jobb	jo/fri/annet
I språkbruk							
hjemme	norsk	norsk	"svorsk"	polsk	polsk	polsk	polsk
jobb	norsk	norsk	"svorsk"	norsk	norsk	norsk	norsk
fritid	norsk	norsk	"svorsk"	eng	no/po	polsk	polsk
J snakker med							
polakker om Polen	av og til	av og til	av og til	av og til	av og til	av og til	av og til
polakker om Norge	sjelden	ofte	sjelden	av og til	ofte	av og til	av og til
nordmenn om Norge	av og til	av og til	av og til	av og til	av og til	av og til	av og til
nordmenn om Polen	av og til	av og til	sjelden	av og til	av og til	av og til	av og til

⁸: informantene ble bedt om å vurdere sine språkferdigheter i forhold til å forstå tale, snakke, lese og skrive

⁹ ggr/u: ganger i uka

K engasjement							
i polsk samfunn	noe	noe	litt	noe	noe	litt	litt
i norsk samfunn	noe	veldig	litt	noe	noe	noe	noe
L kunnskapsspørsmål							
Når har innvandrere stemmerett?	1 ¹⁰		0	0	0	0	1
Hvem er "Gro"?	1		1	0	1	0	1
Hvem er "Drillo"?	1		1	0	1	0	0
Hva betyr FrP?	1		1	1	1	1	1
Hva betyr SV?	1		1	0	1	1	0
Hvilke partier er i regjeringen nå?	0		1	0	1	0	1
Hva heter statsministeren?	1		1	1	1	1	1
Når var det stortingsvalg sist?	1		1	1	1	1	1
Hvem hadde regjeringmakten i forrige periode?	0		1	0	0	1	1
M valg							
Vet hvilket parti de skal stemme på?	ikke sikker	ja	ikke sikker	ikke sikker	an	ikke sikker	ikke sikker
Skal stemme?	ja	ja	nei	vet ikke	ikke st.rett	vet ikke	ikke st. rett

Informant 12 (kvinne) er nå 26 år gammel og kom til Norge som au-pair cirka i 2000. De første tre til fire årene snakket hun bare engelsk, men ble deretter nødt til å gå på norskkurs siden hun måtte ta Test i Norsk - Høyere Nivå for å kunne ta høyere utdanning i Norge. Nå snakker hun svært bra norsk. Hun gir seg selv 6 (forstå tale), 6 (snakke), 6 (lese), 5 (skrive) poeng.

Informant 15 (kvinne) er 32 år gammel og hadde bodd i Norge mellom 3 og 5 år da undersøkelsen ble gjennomført. Hun er nå gift med en nordmann som hun for det meste snakker norsk med (tidligere snakket de engelsk sammen). Hun er svært engasjert i politiske spørsmål og følger interessert med i utviklingen som skjer i Polen.

Informant 18 (mann) er 35 år gammel og hadde bodd i Norge mellom 3 og 5 år da spørreskjemaet ble fylt ut. Han bodde i Sverige i mange år før han kom til Norge og bruker enda noen svenske ord og har en sterk svensk tonefall. Han har en teknisk utdanning fra Polen og jobber nå som bilsalmaker. Han har ikke gått på norskkurs og er heller ikke interessert i verken polsk eller norsk politikk.

Informant 37 (mann) er nå 31 år gammel og har bodd i Norge mellom 3 og 5 år. Han har en master i informatikk og har blitt rekruttert til Norge for å jobbe her. Han har gått på norskkurs

¹⁰ 0: feil svar, 1: rett svar

og har også lært noe om det norske politiske systemet. Han har polsk samboer og har også ellers mye kontakt med polakker. På jobben snakker han for det meste engelsk siden dette er vanlig i hans bransje.

Informant 46 (kvinne) er 28 år gammel og har bodd i Norge i over fem år. Foreldrene hennes flyttet til Norge da hun var tenåring og hun har gått på norsk videregående skole. Der har hun også lært noe om det politiske systemet i Norge. Nå jobber hun som assistent i en skole. Hun bor sammen med faren sin som hun snakker polsk med hjemme, og har også en del polske venninner. Hun er ikke interessert i politikk og er bare litt interessert i det som skjer i Polen. Hun hadde ikke stemmerett i Polen da de flyttet fra landet fordi hun var for ung. Hun har sannsynligvis aldri stemt ved valg i Polen.

Informant 52 (kvinne) er 34 år gammel og har bodd i Norge i mellom ett og tre år. Hun har doktorgrad og jobber som forsker. Hun har gått på norskkurs i både Polen og Norge og har lært litt om det politiske systemet. Hjemme og i fritiden snakker hun mest polsk.

Informant 56 (kvinne) er 36 år gammel og har utdanning som biokjemiker fra Polen. I Norge jobber hun som kontomedarbeider. Hun har nå bodd i Norge i åtte år. De første årene snakket hun kun engelsk, men nå snakker hun svært bra norsk. Hun har lært litt om det politiske systemet på norskkurset og er noe interessert i det som skjer i det norske samfunnet. Hun er gift med en polsk mann og har mange polske venninner. Derfor snakker hun mye polsk i fritiden.

Med noen informanter tok intervjuet lang tid fordi det ble svært mye stopping og mye prating. Derfor ble det noen ganger utelatt noen av de spørsmålene, særlig i de sekvensene der det kommer veldig mange metaforiske uttrykk etter hverandre i løpet av kort tid. Frasene som alle informantene ble testet i, er merket med uthevet skrift, og det er disse som blir detaljert beskrevet når det blir redegjort for resultatene fra undersøkelsen. Etter hvert stopp ble informantene bedt om å forklare disse frasene med sine egne ord.

Reportasjen om Polen ble stoppet ved følgende fraser:

- **vinden ser definitivt ut til å blåse i hans retning**
- et knusende nederlag
- **de har ikke greid få bukt med arbeidsledigheten**
- Polen stemmer igjen for regjeringsskifte
- **valg vinden blåser kraftig fra høyre**
- venstresiden vil nærmest bli utradert
- dersom meningsmålingene slår til
- **har gått til valg på katolske kjerneverdier**

Innslaget om valget i Norge ble stoppet på følgende steder:

- SV går skadeskutt inn i det
- **hvem er dette? (Gerd Liv Valla)**
- **hvorfor får Stoltenberg røde roser av Valla?**
- de konstaterer de kalde fakta
- hvem er de forskjellige personene (Jens Stoltenberg, Aslaug Haga og Kristin Halvorsen) og hvilket parti representerer de?
- ”Stoltenberg blir statsminister *igjen*”. Husker du at han også var statsminister tidligere en gang?
- Bondevik sier ”jeg skal sette meg ned og skrive litt”. Har du hørt noe mer om dette?
- hva slags utdanningsbakgrunn har Bondevik?
- hvem er nå statsminister, utenriksminister og finansminister?
- hva er Soria Moria?
- Valgerd Svastad Haugland: hvem er hun?
- **hører du noe spesielt med språket hennes?**
- **eg har fått fyken¹¹**
- hvem er denne kvinnen? (Erna Solberg)
- **Erna Solberg: ”vi skulle ha solgt ut de gode resultatene i offentlig sektor på et tidligere tidspunkt” Hva betyr dette?**

¹¹ Denne setningen faller utenfor kategoriene metaforiske uttrykk/faktakunnskap som resten av frasene er delt inn i. Jeg valgte å ha den med, fordi at det etter min mening i Osloområdet ikke er vanlig å si at man har fått ”fyken”.

- de fikk for lett grobunn for at det gikk så mye gale
- Friele: hvem er han, bortsett fra ordføreren i Bergen?

4.3 Kritikken av metoden

Da resultatene skulle bli analysert, viste det seg at det er flere ting som burde ha vært gjort annerledes både før undersøkelsen ble satt i gang og innsamlingen av data.

4.3.1 Kvantitativ undersøkelse

Skjemaet var i utgangspunktet ikke laget for å bli svart på elektronisk. Allikevel ble skjemaet distribuert via e-post. Jeg har fått tilbakemelding på at noen lot være å fylle ut skjemaet fordi de syntes at det ble for komplisert å gjøre det på datamaskin. Om skjemaet hadde vært bedre tilrettelagt for elektronisk besvarelse, kunne jeg ha fått flere svar.

Jeg skulle ha spurt mer nøyaktig om hvor lenge de har bodd i Norge. Kategorien ”over fem år” ble for unøyaktig. Men jeg var i utgangspunktet ikke interessert i den gruppen, som har bodd i Norge i over fem år. Jeg hadde regnet med å få flere utfylte spørreskjemaer fra polakker som har bodd i Norge i kortere tid. Derfor spurte jeg ikke mer nøyaktig om botiden. ”Over fem år” kan bety at noen har bodd i landet i seks år, men det kan like gjerne bety 30 år. Det er stor forskjell på om man har bodd i Norge i seks år eller størstedelen av sitt voksne liv og jeg skulle ha vært mer presis i formuleringen av disse svaralternativene. Så viste det seg at de fleste av informantene hadde bodd i Norge i over fem år, og svarene deres kunne ha blitt analysert og sammenlignet mer nøyaktig, om svaralternativet for botiden hadde vært mer konkret enn ”over fem år”.

Med tanke på at innvandrere som har planer om å bli i vertslandet er mer interessert i det som foregår der, hadde det vært interessant om jeg hadde visst om informantene hadde planer om å bli i Norge og eventuelt hvor lenge.

Det ble oppdaget i etterkant at det var unødvendig å spørre om noen ser på nyheter på TV 3 siden denne kanalen ikke viser nyhetsendinger. Derfor er dette svaralternativet utelatt i presentasjonen av resultatene.

Spørsmål nummer 21 ("Hvilket språk bruker du når du snakker med nordmenn?") ble formulert litt misvisende i henhold til kategori én: "hjemme". Det som egentlig var spørsmålet her var, hvilket språk de bruker mest hjemme. Derfor kan man regne med at svarene her ikke gjenspeiler realiteten.

I spørreundersøkelsen ble det ikke spurt om informantene hører på radio. Nå i etterkant ser jeg at det jeg skulle ha spurt om det, siden radio også er en viktig kilde for informasjon og nyheter.

4.3.2 Kvalitativ undersøkelse

Det var ikke så lett som forventet å gjennomføre undersøkelsene. Det var i utgangspunktet ikke mange som hadde krysset av for at de kunne kontaktes. Flere som jeg tok kontakt med, var ikke interessert allikevel selv om de hadde sagt seg interessert da de fylte ut spørreskjemaet. De hadde ikke tid eller hadde flyttet i mellomtiden. Noen snakket for dårlig norsk da jeg tok kontakt og var av den grunn ikke aktuelle til å være med i undersøkelsen. Det endte med at jeg kun fikk sju informanter, og bare én av informantene var en person som jeg ikke kjente fra før. Resten var venner og bekjente av meg. Det gjorde det noe mer avslappet for meg å gjennomføre testene. For informantene sin del kan det hende at det ble mer stressende, siden de ikke ville dumme seg ut foran en bekjent.

Etter at jeg hadde gjennomført fire tester, tok NRK de nyhetssendingene som jeg brukte, ned fra sin nettside, siden de bare ligger der i ett år. Så fikk Nasjonalbiblioteket lov av NRK til å brenne en dvd med de tre sendingene, som jeg fikk kjøpe av Nasjonalbiblioteket. Å ha programmene på dvd gjorde det imidlertid enklere å teste folk, siden jeg ikke lenger var avhengig av en sterk internettforbindelse. Det hadde vært en fordel om jeg hadde fått nyhetssendingene på dvd før jeg begynte å teste informanter.

Jeg ser nå at jeg burde ha øvd mer på testsituasjonen for eksempel ved å ha en større pilotundersøkelse med flere deltakere enn bare to. Under selve gjennomføringen av testene var jeg stresset og tok meg ikke god nok tid. Dette førte til at ikke alle informantene ble testet i alle metaforiske uttrykkene. Jeg burde ha vært mer systematisk når det gjelder dette.

Dessuten burde jeg ha sjekket mer systematisk om de hadde forstått nyhetsinnslagene i sin helhet, for eksempel ved å la dem gjenfortelle det de hadde gjort.

5 Resultater fra den kvantitative undersøkelsen

I dette kapitlet skal det gjøres rede for resultatene fra den kvantitative undersøkelsen. Denne undersøkelsen skulle gi et inntrykk av hvordan en liten del av gruppen polakker som er bosatt i Oslo er sammensatt i forhold til alder, kjønn, botid, utdanning og yrke, språkkunnskaper, valgdeltakelse i Norge og i Polen, medievaner, samfunnsinteresse og kunnskap om det norske samfunnet. Når man ser på resultatene, er det viktig å ha i bakhodet at undersøkelsen ble gjennomført i 2006. Da hadde det allerede kommet en del polske håndverkere til Norge, men langt færre enn nå på slutten av 2008. Informantgruppen er altså på ingen måte representativ for polakkene som bor i Oslo nå, men representerer heller en del av de polakkene som bodde i Norge før EØS-utvidelsen.

5.1 Personopplysninger, utdanning og yrke

Alder og kjønn

Det var 20 menn og 29 kvinner som svarte på spørreskjemaet. Informantene var født mellom 1939 og 1984, halvparten på 70-tallet.

Botid

Tabell 5.1 Botid i Norge i antall år

botid	antall	prosent
under 1 år	1	2 %
1-3 år	9	18 %
3-5 år	7	14 %
over 5 år	32	66 %
sum	49	100 %

De fleste spørreskjemaene ble besvart av polakker som har bodd i Norge i over fem år. Kun syv informanter befinner seg i gruppen med botid mellom tre og fem år som jeg anså som mest relevant for den videre undersøkelsen.

Utdanning/yrke

De fleste informanter har høy akademisk utdanning. Så mange som 31 informanter (det utgjør 80 % av de 39 informantene som har svart på dette spørsmålet) har utdanning fra høyskole eller universitet. Fem av informantene har ikke mer utdanning enn videregående skole i Polen.

Forhold mellom utdanning og faktisk arbeid i Norge

Det er åtte av informantene som har utdanning fra Polen innenfor helsevesenet (lege, sykepleier, jordmor) og alle disse åtte også jobber i disse profesjonene i Norge. Dette har en sammenheng med at disse yrkesgruppene har blitt rekruttert til landet på grunn av mangelen på helsepersonell. Ved siden av denne gruppen er det relativt mange (syv informanter, som utgjør 14 %) som til tross for en akademisk utdanning fra Polen, jobber for eksempel som barnehageassistent, dagmamma, drosjesjåfør, rengjører/rengjøringsassistent eller assistent i skolefritidsordningen, som teller som lavstatusyrker i Norge. Dette gjelder særlig for kvinnene. Det ser ikke ut til å være en sammenheng mellom botiden i Norge og deres yrke. Også de som har bodd i Norge i mange år, utøver ofte lavstatusyrker til tross for høyere utdanning.

5.1.1 Deloppsummering - utdanning og botid

Det er sannsynlig at personer med høy utdanning er overrepresentert i denne undersøkelsen. Det kreves en god del norskkunnskaper for å kunne fylle ut spørreskjemaet, og i tillegg kan man anta at folk med høyere utdanning er mer åpne for å delta i en slik undersøkelse enn de med lavere utdanning. To tredeler av informantgruppen har bodd i Norge i over fem år. Den lange botiden kan forklare at så mange av informantene har høy utdanning, siden det tidligere kom en del polakker til Norge, som hadde utdanning fra polsk høyskole/universitet.

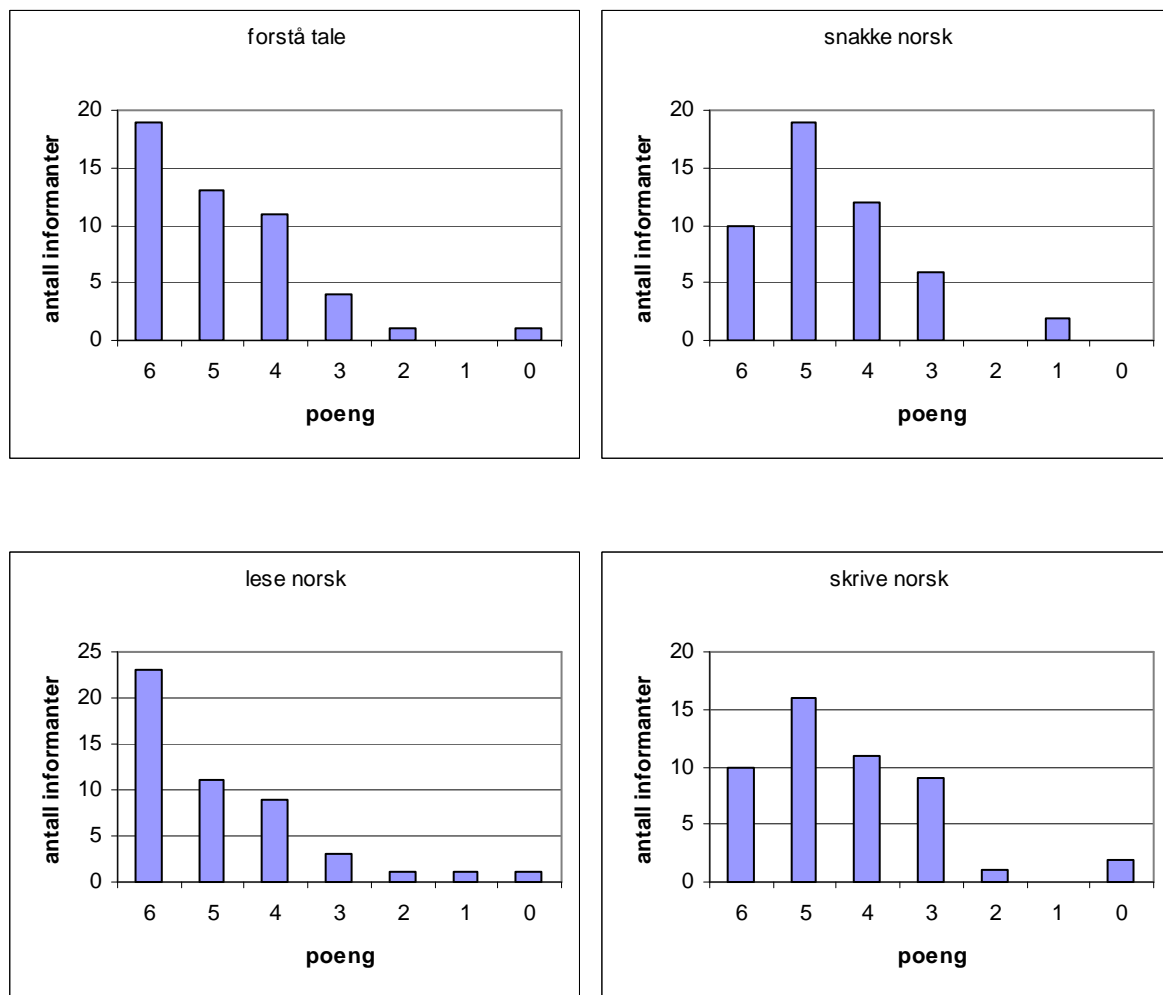
5.2 Språkkunnskaper

Det ble stilt flere spørsmål om informantenes språkkunnskaper. Informantene skulle gi seg selv poeng for sine reseptive ferdigheter (lytte og lese) og produktive ferdigheter (snakke og skrive) i både norsk og fremmedspråk, hvor 6 poeng var best og 1 poeng dårligst. Dessuten ble de spurt om de har gått på norskkurs, hvor de eventuelt har gått på kurs (i Norge eller

Polen), og hvor lenge. De ble også spurt om de har fått formell opplæring i det politiske systemet i Norge. Ikke alle informantene svarte på spørsmålet om lengde på norskkurs på en slik måte at det lar seg sammenligne med de andre svarene. Noen skrev ”1 år”, men ikke hvor ofte, mens andre svarte ”5 timer i uka” men ikke over hvor lang tid.

Norsk

Alle informantene har svart på dette spørsmålet og de fleste vurderte sine egne norskkunnskaper som svært gode (30 informanter ga seg selv fem og seks poeng i alle ferdighetene, det utgjør 61 %). Det er seks informanter som har gitt seg selv seks poeng i alle de fire kategoriene. Fem av de seks har bodd i Norge i over fem år, og fem av de seks har en akademisk utdanning. 22 av de 32 informantene som har bodd i Norge i over fem år, vurderer sine norskkunnskaper som svært gode.

Figur 5.1 Informantenes norskkunnskaper delt inn etter ferdigheter

Informantene ble bedt om å gi seg selv poeng fra en til seks, hvorav seks er best. Allikevel var det to informanter som også skrev "0" på spørreskjemaet. Den informanten som behersket norsk dårligst etter sin mening, ga seg selv ett poeng når det gjelder egen produksjon av norsk og ellers null poeng.

Det er ellers tydelig at informantene behersker de reseptive språkferdighetene bedre enn de produktive. "Å lese norsk" er den ferdigheten der flest informanter har gitt seg selv seks poeng (23 informanter, som utgjør 47 %) og det er bare seks informanter (12 %) til sammen som har gitt seg selv tre eller færre poeng i denne kategorien. Når det gjelder å forstå tale, er det over to tredeler av informantene som mener at de forstår norsk tale svært bra eller veldig bra (seks eller fem poeng), mens bare halvparten av informantene ga seg fem eller seks poeng når det gjelder å snakke norsk. Den ferdigheten der informantene ga seg lavest poeng og hvor det er størst sprik i poengtallet, er å skrive norsk. Selv om 26 informanter (53 %) ga seg fem eller seks poeng, er det også til sammen tolv informanter (24 %) som vurderte sine skriveferdigheter til tre poeng eller lavere. I denne kategorien er det også to personer som mener at de ikke kan skrive på norsk i det hele tatt (0 poeng) Disse to personene har ikke gått på norskkurs. Til sammenligning er det kun tre av disse 26 informantene som har gitt seg fem eller seks poeng i skriveferdigheter, som ikke har gått på norskkurs i det hele tatt.

Andre språk

Det virker som om mange ikke forsto på hvilken måte de skulle svare på dette spørsmålet. Bare litt over halvparten av informantene (28) har besvart dette punktet på den måten de ble bedt om, nemlig å gi seg poeng fra en til seks. Istedenfor har noen skrevet "ja" eller "litt". Fire informanter har ikke svart i det hele tatt på dette spørsmålet. Jeg velger å tolke det slik at disse fire ikke behersker noen fremmedspråk. Eventuelt kan de så lite at de mener at det ikke er verdt å nevne det i denne undersøkelsen.

Mange har lave eller ingen engelskkunnskaper. Særlig de som har lavest utdanning, kan minst engelsk. Tre av informantene sier at de behersker tysk bedre enn engelsk. 20 av informantene (41 %) behersker tysk, og det er påfallende at de enten har gitt seg svært lave eller svært høye poeng der. Fire av de 20 informantene som behersker tysk, har gitt seg selv fem og seks poeng i alle ferdighetene. Disse vurderer også sine norskkunnskaper som svært gode. Hele 16 av informantene, altså 33 % (særlig de som er født før 1975) har angitt at de behersker russisk, men de fleste har gitt seg selv relativt lave poeng i forhold til graden av beherskelsen. Det er

kun én som behersker spansk og en kan litt fransk. En informant angir at han kan esperanto (men han kan verken engelsk eller tysk). De fleste informantene oppgir at de behersker de reseptive ferdighetene bedre enn de produktive også når det gjelder fremmedspråkene. Særlig når det gjelder skriving, er det flere som gir seg lavere poeng der enn ved de andre ferdighetene.

Norskkurs

Informantene har gått på norskkurs i varierende lengde. Timeantallet ligger hos de fleste mellom 100 og 200 timer. Kun tre av informantene har bare gått på norskkurs i Polen (hvorav den ene tok hovedfag i norsk ved et universitet i Polen). Ni informanter (18 %) har ikke gått på norskkurs i det hele tatt (25 % av mennene og 14 % av kvinnene). Resten av informantene (37, det vil si 76 %) har gått på norskkurs kun i Norge. To av informantene peker seg ut med svært dårlige norskkunnskaper og disse har heller ikke gått på norskkurs. Hos de fleste kan man ikke se en sammenheng mellom lengden på kurset og språkferdighetene, bortsett fra seks informanter som har gått på kurs over lengre tid på fulltid, for eksempel ved å studere norsk ved universitetet i Norge og/eller Polen. Disse seks gir seg selv fem og seks poeng i alle de forskjellige ferdighetene.

Formell opplæring i det politiske systemet i Norge

Det er kun seks informanter (12 %) som ikke har lært noe om det politiske systemet i det hele tatt mens de gikk på norskkurs. Når disse slås sammen med dem som ikke har gått på norskkurs, er det totalt 16. Det vil si at en tredel av informantene ikke har noe formell opplæring om det politiske systemet i Norge.

5.2.1 Deloppsummering – språkkunnskaper

Samlet sett kan man si at norskkunnskapene i denne gruppen informanter er svært høye og det er mange informanter som har gått på norskkurs over lang tid. Dette bekrefter antagelsen min fra tidligere om at polakker stort sett lærer seg godt norsk. Men når man samtidig tar hensyn til at cirka to tredeler av informantene har bodd i Norge i over fem år og at de har høy utdanning, er det ikke overraskende lenger at norskkunnskapene er gode. De fleste informanter vurderer sine produktive ferdighetene som dårligere enn de reseptive ferdighetene, både når det gjelder norsk og fremmedspråk. Dette resultatet er ikke overraskende siden man vet at en innlærer av et fremmedspråk oftest behersker de reseptive

ferdighetene bedre enn de produktive. I hvert fall er mangelfull produksjon mer synlig enn mangelfull resepsjon. Til en viss grad kan en innlærer skjule at han ikke forstår så godt, og en skriftlig tekst kan man lese flere ganger for å oppnå forståelse, mens manglende språkferdigheter gjør seg mer bemerkbar i en samtalesituasjon eller i skriftlig tekstproduksjon. Når det gjelder kunnskapen i andre språk var det relativt mange som behersker tysk og overraskende mange som hadde lave eller ingen engelskkunnskaper.

5.3 Valgdeltakelse

Informantene ble spurt om de stemmer ved valg i Polen, om de har tenkt å stemme ved neste kommunevalg (i 2007) i Norge og om de vet hvilket norsk parti de skal stemme på.

Stemmer ved valg i Polen

Tabell 5.2 Valgdeltakelsen i Polen delt inn i kvinner og menn¹²

	ja	nei	ubesvart	sum
kvinner	14 (48 %)	12 (41 %)	3 (10 %)	29
menn	8 (40 %)	7 (35 %)	5 (25 %)	20
sum	22 (45 %)	19 (39 %)	8 (16 %)	49 (100 %)

Som det framgår av tabell 5.2 stemmer flertallet av informantene ved valg i Polen. Det er 19 informanter (39 %) som oppgir at de ikke stemmer ved valg i Polen og andelen blant kvinnene er noe høyere enn andelen blant mennene (41 % kvinner mot 35 % menn). Samtidig må det gjøres oppmerksom på at en stor andel av mennene (25 %) har unnlatt å svare. Så mange som 15 av de 19 informantene som ikke stemmer ved valg i Polen (79 %), har bodd i Norge i over fem år.

Av de 22 informantene som sier at de stemmer ved valg i Polen, er 16 født på 70- eller 80-tallet (73 %), mens 6 er født på 30-, 50- eller 60-tallet (27 %). Det er altså flest unge informanter som bruker stemmeretten sin i Polen. Blant de 19 informantene som ikke stemmer ved valg i Polen, er elleve født på 70- eller 80-tallet (58 %) og åtte informanter er

¹² Prosenttallet angir andelen av gruppen kvinner og menn, mens summen angir helheten i informantgruppen

født på 50- eller 60-tallet (42 %). Aldersforskjellen blant dem som ikke stemmer i Polen, er altså mindre markant enn blant dem som stemmer. Man kan ikke se noen sammenheng mellom kjønn, alder og valgdeltakelse.

Skal stemme i Norge

Tabell 5.3 Stemmeplaner i Norge delt inn i kvinner og menn¹³

	ja	nei	vet ikke	uten stemmerett	ubesvart	sum
kvinner	14 (48 %)	4 (14 %)	6 (21 %)	4 (14 %)	1 (3 %)	29 (100 %)
menn	9 (45 %)	3 (15 %)	2 (10 %)	2 (10 %)	4 (20 %)	20 (100 %)
sum	23 (47 %)	7 (14 %)	8 (16 %)	6 (12 %)	5 (10 %)	49

Når det gjelder polakkenes valgdeltakelse i Norge, er den nokså lik når det gjelder menn og kvinner. Hos begge kjønnene er det om lag halvparten som har tenkt å stemme. Blant kvinnene er det flere som er usikre om de skal stemme (21 % mot 10 % av mennene). På dette spørsmålet er det også et stort antall menn (20 %) som ikke har svart. Det er de samme mennene som ikke svarte på spørsmålet om de stemmer i Polen. Tre av informantene som har krysset av for at de ikke har stemmerett i Norge, har bodd i landet i over fem år. Dette betyr at de enten ikke visste at de har stemmerett eller at de ikke har hatt lovlig opphold i landet over lengre tid.

Har de bestemt seg for et parti?

Av de 23 informantene som har svart at de har tenkt å stemme i Norge, er det 17 som også vet hvilket parti de skal gi sin stemme til (74 %). De resterende seks informantene har angitt at de ikke er sikre på partivalget. Fire av de seks har bodd i Norge i over fem år. Deres usikkerhet i forhold til partivalg kan altså ikke begrunnes med kort botid.

Forhold mellom opplæring i det norske politiske systemet og stemmeplaner

Halvpartene (17 av 33) av informantene som har svart at de har lært litt eller noe om det politiske systemet i Norge da de gikk på norskkurs, har også tenkt å stemme i Norge ved neste kommunevalg. Ti av de 33 informantene visste ikke om de skulle stemme, eller hadde ikke stemmerett i Norge. Fire av de sju informantene som har oppgitt at de ikke har tenkt å stemme

¹³ Prosenttallet refererer til andelen av kvinne-/mannsgruppen, mens sum er summen av alle informantene

i Norge, har ikke fått noe formell opplæring i det norske politiske systemet, mens de resterende tre har fått det. Det er altså vanskelig å se en tydelig tendens om manglende opplæring fører til manglende valgdeltakelse..

Hvem av de som stemmer/ikke stemmer i Polen, skal stemme/ikke stemme i Norge?

Tabell 5.4 Hvem av informantene som skal stemme/ikke stemme i Norge og stemmer/ikke stemmer i Polen

	stemmer i Polen	stemmer ikke i Polen	ubesvart	sum
skal stemme i Norge	9 (18 %)	13 (27 %)	1 (2 %)	23 (47 %)
skal ikke stemme i N.	5 (10 %)	1 (2 %)	1 (2 %)	7 (14 %)
vet ikke	3 (6 %)	4 (8 %)	1 (2 %)	8 (16 %)
uten stemmerett i N.	4 (8 %)	1 (2 %)	1 (2 %)	6 (12 %)
ubesvart	1 (2 %)	0	4 (8 %)	5 (10 %)
sum	22 (45 %)	19 (39 %)	8 (16 %)	49 (100 %)

Vi ser av tabell 5.4 at det er relativt mange informanter (27 %) som ikke stemmer i Polen, men som stemmer i Norge. Av disse 13 informantene er det elleve som har bodd i Norge i over fem år. Bare ni av informantene (18 %) skal stemme eller stemmer i begge landene. Syv av de ni informantene har bodd i Norge i over fem år, de resterende to informantene har bodd i Norge i tre til fem år.

5.3.1 Deloppsummering – valgdeltakelse

Det er flere faktorer som spiller inn når man stiller spørsmål om valgdeltakelse. Når det gjelder deltakelse ved valg i Polen er en faktor botid. Siden jeg ikke hadde satt opp en mer konkret kategori for botid i Norge som er lengre enn fem år, kan det ikke sies sikkert om de personene som ikke stemmer i Polen, hadde stemmerett da de oppholdt seg der. De var kanskje for unge og dermed hadde de aldri stemt i Polen før de flyttet til Norge. Det kan også tenkes at de informantene med lang botid i Norge og som ikke stemmer i Polen, har ervervet norsk statsborgerskap og at de dermed har mistet retten til å stemme i Polen. Når det gjelder valgdeltakelsen i Norge, var det flere som sa at de ikke hadde stemmerett i Norge, selv om de hadde bodd i landet i over fem år. Hvis de har hatt lovlig opphold i de siste årene, har de

stemmerett ved kommunevalget og det er mulig at disse informantene ikke var klar over dette. En annen faktor er interesse. Man kan anta at de personene som ikke stemmer i Polen, har mistet kontakten med hjemlandet. De føler seg kanskje ikke lenger oppdatert når det gjelder politikk eller de bryr seg rett og slett ikke lenger om polsk politikk, siden de nå bor i et annet land. I følge den polske ambassaden i Oslo kan polske statsborgere i Norge stemme ved den polske ambassaden, så det er praktisk mulig for alle å stemme ved valg i Polen.¹⁴

5.4 Medievaner

Informantene fikk flere spørsmål som dreide seg om medievanene deres. De skulle svare på hvilke nyhetssendinger de ser på TV og hvor ofte de gjør det. De ble også spurt hvilke aviser de leser i Norge og hvor ofte de gjør det. Deretter skulle de svare på hvor ofte de så på nyheter på TV og leste avisa da de bodde i Polen.

Ser på norske fjernsynsnyheter

Tabell 5.5. Hvor ofte ser informantene på norske fjernsynsnyheter på de ulike kanalene

	4 ganger i uka	2-3 ganger i uka	1 gang i uka	aldri	ubesvart	sum
NRK	20 (41 %)	9 (18 %)	15 (31 %)	3 (6 %)	2 (4 %)	49
TV2	23 (47 %)	9 (18 %)	11 (22 %)	2 (4 %)	4 (8 %)	49
TV Norge	12 (24 %)	7 (14 %)	8 (16 %)	5 (10 %)	17 (35 %)	49
andre kanaler	11 (22 %)	3 (6 %)	7 (14 %)	8 (16 %)	20 (41 %)	49

andre kanaler: polske nyheter, Euronews

Nesten halvparten av informantene (41 %) så på fjernsynsnyheter på NRK minst fire ganger i uka, og noen flere (47 %) så på nyheter på TV2. 16 av informantene (33 %) så på både NRK og TV2-nyheter fire ganger i uka. Det er én informant som på den ene siden så på nyheter på TV2 fire ganger i uken, og på den andre siden anga at han aldri så på nyheter på NRK.

¹⁴ Som sagt har jeg av ulike grunner ikke spurt om statsborgerskap og oppholdstillatelse. Det er mulig at noen av informantene som har bodd i Norge over lang tid, ikke har polsk statsborgerskap lenger, og dermed har mistet stemmeretten i Polen.

Forhold mellom botid og se på nyheter

Det var til sammen 31 informanter som enten så på nyheter på NRK eller TV2 eller begge fire ganger i uka. I det følgende vil jeg se om medievanene til de som ofte så på fjernsynsnyheter har en sammenheng med deres botid i Norge.

Tabell 5.6 Forhold mellom botid og at informantene ser på nyheter på NRK og TV2 fire ganger i uka

botid	under 1 år (n=1 ¹⁵)	1-3 år (n=9)	3-5 år (n=7)	over 5 år (n=32)
ser på NRK 4 ganger i uka	1	2	3	14
ser på TV2 4 ganger i uka	0	3	3	17

Av totalt 32 informanter som hadde bodd i Norge i over 5 år, så 14 på nyheter på NRK fire ganger i uka, og 17 så på nyheter på TV2 fire ganger i uka. Tolv av disse personene var de samme informantene. Disse tolv så altså på nyheter på både NRK og TV2 minst fire ganger i uka. Bare én av de informantene som har bodd i Norge i over fem år, sia at han verken så på norske fjernsynsnyheter eller leste norske aviser, men denne personen krysset av for ”4 ganger” i rubrikken for ”nyheter på andre kanaler”. Det ble ikke opplyst om hvilke kanaler det er.

Leser norske aviser

Tabell 5.7 Hvor ofte leser informantene ulike norske aviser

	4 ganger i uka	2-3 ganger i uka	1 gang i uka	aldri	ubesvart	sum
Aftenposten	19 (39 %)	5 (10 %)	12 (24 %)	3 (6 %)	10 (20 %)	49
Dagsavisen	7 (14 %)	2 (4 %)	6 (12 %)	11 (22 %)	23 (47 %)	49
DN	9 (18 %)	0	6 (12 %)	12 (24 %)	22 (45 %)	49
Dagbladet	11 (22 %)	3 (6 %)	15 (31 %)	4 (8 %)	16 (33 %)	49
VG	9 (18 %)	3 (6 %)	11 (22 %)	7 (14 %)	19 (39 %)	49
annet	7 (14 %)	2 (4 %)	11 (22 %)	3 (6 %)	25 (51 %)	48

annet: Bergens Tidende, Oppland blad

¹⁵ disse tallene referer til hele informantgruppen

Aftenposten er tydeligvis den avisa som flest informanter leste hyppig, og det var få (6 %) som aldri leste Aftenposten. Dagens Næringsliv (heretter kalt DN) og Dagsavisen var de avisene som færrest informanter leste. Ved hver avis var det relativt mange informanter som ikke svarte. I kategoriene Dagsavisen og DN utgjorde det nesten halvparten av informantene. Man kan tenke seg at det betyr at de ikke leste denne avisa, slik at kategoriene ”aldri” og ”ikke besvart” kan sees i sammenheng. Da vil man få høye tall særlig for Dagsavisen og DN som igjen viser tydelig hvor få informanter det er som leste disse to avisene.

Ni av informantene leste minst tre aviser fire ganger i uken, og disse leste i hvert fall Aftenposten og Dagbladet. To personer anga at de leste alle avisene som sto på listen og ”annet” fire ganger i uka. Disse to personene så også på fjernsynsnyheter på alle kanalene fire ganger i uka. Disse to er altså svært interessert i norske medier.

Ser nyheter/leser aviser i Polen

Tabell 5.8 Hvor ofte så informantene på fjernsynsnyheter/leste aviser da de bodde i Polen

	4 ganger i uka	2-3 ganger i uka	1 gang i uka	aldri	ikke besvart
ser på nyheter	28 (57 %)	11 (22 %)	1 (2 %)	1 (2 %)	8 (16 %)
leser avisa	20 (41 %)	11 (22 %)	8 (16 %)	1 (2 %)	9 (18 %)

Interessen for polske medier er noe lavere enn den for norske medier: det er mange som svarte at de leste aviser i Polen i mindre grad enn det de gjør i Norge, og de leste også aviser mindre enn de så på nyheter på TV i Polen. De samme 20 informantene som anga at de leste aviser i Polen fire ganger i uka, så også like ofte på polske fjernsynsnyheter. Èn av de to informantene som sa at de ser på norske nyheter og leser norske aviser fire ganger i uka, svarte at hun aldri så på nyheter da han bodde i Polen og hun leste avisa bare én gang i uka. Men denne personen er relativt ung (født i 1972) og har bodd i Norge i over fem år. Det er mulig at hun var ganske ung da hun flyttet fra Polen, og at hun før hun flyttet var for ung til å være interessert i nyheter på TV og aviser.

Forhold mellom det å se på nyheter/leser aviser i Norge og planer om å stemme i Norge

Man kan se en tydelig sammenheng mellom det å se på nyheter/lese aviser og planer om å stemme i Norge. Bare to av de 12 informantene som krysset av for at de leste norske aviser og

så på norske nyheter minst 4 ganger i uka, skulle ikke stemme ved valg i Norge. Disse to informantene svarte at de ikke visste om de skulle stemme. Seks av de åtte informantene som ikke skulle stemme ved neste valg i Norge, så svært lite eller ikke i det hele tatt på nyheter på TV, og det samme gjelder avislesning. De som planla å stemme, hadde altså høyt bruk av norske medier, mens de som ikke stemte, brukte norske medier lite. Dette resultatet samsvarer også med nordmennes valgdelaktelse sett i forbindelse med nyhetskonsumenter: de som sitter hjemme på valgdagen, ser heller ikke på nyheter eller andre valgrelaterte sendinger (Kleven 2001).

5.4.1 Deloppsummering – medievaner

Alt i alt kan man si at de polske informantene hadde et høyt forbruk når det gjelder norske medier. De så mye på nyheter på norske TV-kanaler og det var mange som leste norske aviser hyppig. Det er tydelig at interessen for nyheter på norske TV-kanaler stiger med botiden. Jeg er overrasket over at så få informanter leste Dagsavisen, siden denne avisen etter min mening er lettfattelig og enklere å lese enn for eksempel Aftenposten, som flertallet av informantene leste. Dagens Næringsliv ble heller ikke lest av mange polakker. Men med tanke på at dette er en avis med en spesiell målgruppe (for det meste forretningsfolk), er det kanskje ikke underlig at det er så få informanter som leste den. Jeg antar at denne avisen heller ikke blir lest av flertallet av nordmenn.

Kontakt med nordmenn/hvilke situasjoner og språkbruk

Jeg var interessert i å få vite hvor mye kontakt informantene hadde med nordmenn og hvilke språk de snakket mest på tre forskjellige arenaer: hjemme, jobb og fritid. Alle bortsett fra én informant hadde daglig eller flere ganger i uka kontakt med nordmenn i jobbsammenheng. Mange (26 av 42 som har svart) treffer også nordmenn på fritiden men det er færre (15 av 42) som møter nordmenn hjemme. Disse svarene gjenspeiler seg også i språkbruken deres: alle bruker norsk på jobb, de fleste bruker norsk i fritiden men da er det også en del informanter (11 av 41) som bruker mest polsk. Noen snakker for det meste polsk når de er hjemme (8 av 44) og 31 informanter snakker for det meste norsk. 18 informanter snakker generelt mest norsk på de alle tre arenaene som det ble spurt om, og bare tre av de 18 har bodd i Norge i under fem år.

5.4.2 Deloppsummering – språkbruk

Ikke overraskende er det positiv sammenheng mellom kontakt med nordmenn og deres egenvurdering av norskkunnskapene. Når man har mye kontakt med nordmenn, vil man også bli flinkere til å snakke norsk. Særlig i jobbsammenheng er det større krav til gode norskferdigheter, mens det på fritiden er mer akseptert å slå over til engelsk.

5.5 Samfunnsinteresse

Informantene ble bedt om å si hvor ofte de snakket om samfunnsrelaterte temaer når det gjelder både Polen og Norge og om de snakket mest om disse temaene med nordmenn eller polakker.

Snakker om samfunnsrelaterte temaer

Tabell 5.9 Hvor ofte snakker informantene om samfunnsrelaterte temaer med polakker/nordmenn

	ofte	av og til	sjelden	aldri	ubesvart	sum
snakker med polakker om Polen	11 (22 %)	28 (57 %)	3 (6 %)	0	7 (14 %)	49
snakker med polakker om Norge	10 (20 %)	27 (55 %)	6 (12 %)	0	6 (12 %)	49
snakker med nordmenn om Norge	12 (24 %)	19 (39 %)	8 (16 %)	1 (2 %)	9 (18 %)	49
snakker med nordmenn om Polen	7 (14 %)	22 (45 %)	9 (18 %)	3 (6 %)	8 (16 %)	49

Det er omtrent like mange informanter som ofte snakket med polakker om Polen (22 %), og som snakket med nordmenn om Norge (24 %) og som hadde samtaler med polakker om Norge (20 %). Det er betydelig færre (14 %) som ofte pratet med nordmenn om Polen. Samlet sett snakket informantene mer med egne landsmenn om samfunnsrelaterte emner enn med nordmenn.

Engasjert i polske og norske samfunnsspørsmål

Informantene fikk også spørsmål om hvor engasjert de følte seg i polske og norske samfunnsspørsmål og svaremuligheten var gradert i *svært*, *veldig*, *noe*, *litt* og *ikke*.

Tabell 5.10 Hvor engasjert føler informantene seg i polske/norske samfunnsspørsmål

	svært	veldig	noe	litt	ikke	ubesvart	sum
engasjert i polske samfunnsemner	5 (10 %)	6 (12 %)	20 (41 %)	13 (27 %)	2 (4 %)	3 (6 %)	49 (100 %)
engasjert i norske samfunnsemner	3 (6 %)	6 (12 %)	25 (51 %)	10 (20 %)	3 (6 %)	2 (4 %)	49 (100 %)

Det viser seg at samfunnsinteressen for begge landene er omtrent lik. En kunne anta at interessen for hjemlandet dabbet av med botiden. Det er interessant å se at ni av de elleve informantene som enten er svært eller veldig interessert i polske samfunnsemner, har bodd i Norge i over fem år. Som sammenligning har seks av de 13 informantene som er litt eller ikke interessert i norske samfunnsemner, bodd i Norge i over fem år.

Skal stemme i Norge/engasjert i norske samfunnsemner

Tabell 5.11 Interessen for norske samfunnsspørsmål til de informantene som stemmer/ikke stemmer i Norge

	svært	veldig	noe	litt	ubesvart	sum
skal stemme i Norge (n=23)	2 (9 %)	6 (26 %)	12 (52 %)	3 (13 %)	0	23
skal ikke stemme i Norge (n=7)	0	0	2 (28 %)	5 (72 %)	0	7

Av de 23 informantene som hadde tenkt å stemme i Norge, var litt over halvparten noe interessert i norske samfunnsemner og bare to personer var svært interessert i dette. Ikke overraskende er størsteparten (72 %) av dem som ikke skulle stemme i Norge bare litt interessert i norske samfunnsemner og ingen var verken svært eller veldig interessert.

Stemmer i Polen/engasjert i polske samfunnsemner

Tabell 5.12 Interessen for polske samfunnsspørsmål blant de informantene som stemmer/ikke stemmer i Polen

	svært	veldig	noe	litt	ubesvart	sum
stemmer i Polen (n=22)	3 (14 %)	4 (18 %)	9 (41 %)	6 (27 %)	0	22
stemmer ikke i Polen (n=19)	2 (11 %)	1 (5 %)	9 (47 %)	6 (32 %)	1 (5 %)	19

Også blant informantene som stemte i Polen var mesteparten (41 %) noe interessert i polske samfunnsemner. Blant dem som ikke stemte i Polen, var også de fleste (47 %) bare noe interessert i polske samfunnsemner. Men i denne gruppen som ikke stemte, var det faktisk noen (til sammen 16 %) som anga at de var svært eller veldig interessert i polske samfunnsemner.

5.5.1 Deloppsummering – samfunnsinteresse

Informantene snakket altså mer med egne landsmenn om samfunnsrelaterte emner enn med nordmenn og de var like mye interessert i norske som i polske samfunnsspørsmål. De var fremdeles interessert i hjemlandets samfunnsspørsmål selv etter lang botid, mens interessen for norske samfunnsspørsmål stiger med botiden. Når det gjelder valgdeltakelse, kan man som sagt tidligere, anta at noen av de personene som ikke stemte ved valg i Polen ikke hadde stemmerett i Polen lenger, og av den grunn ikke stemmer ved valg i hjemlandet selv om de anga at de var svært eller veldig interessert i polske samfunnsemner.

5.6 Kunnskapsspørsmål

På slutten av spørreskjemaet ble det stilt ni kunnskapsspørsmål om norsk samfunn og politikk. Spørsmålene ble valgt fordi jeg mener at deres innhold gjenspeiler et visst nivå av samfunnskunnskap som de fleste nordmenn hadde i forhold til det som var aktuelt i 2006 da spørreundersøkelsen ble gjennomført. Det første spørsmålet om EØS-borgernes stemmerett i Norge håpet jeg ville gi meg et svar på om polakkene egentlig var klar over sine rettigheter når det gjelder stemmerett ved valg. En kontrollgruppe på 23 personer med norsk som morsmål svarte på de samme spørsmålene.

Det ble stilt følgende spørsmål:

Tabell 5.13 Kunnskapsspørsmålene med antall rette svar hos de polske informantene og den norske kontrollgruppa

spørsmål	antall rett polakker (n=49)	prosent	antall rett norske (n=23)	prosent
1 Når har EØS-borgere stemmerett i Norge ¹⁶ ?	21	42,8	13	56,6
2 Hvem mener folk i Norge når de snakker om ”Gro”?	30	61,2	22	95,6
3 Hvem er ”Drillo”?	26	53,1	23	100
4 Hva står forkortelsen FrP for?	36	73,4	23	100
5 Hva står forkortelsen SV for?	30	61,2	23	100
6 Hvilke partier sitter i regjeringen nå?	24	48,9	17	73,9
7 Hva heter statsministeren i Norge?	38	77,5	22	95,6
8 Når var det stortingsvalg sist?	38	77,5	18	78,3
9 Hvem hadde regjeringsmakten i forrige periode?	24	48,9	15	65,2

Når man først ser på polakkenes svar, vil man se at spørsmål nummer 1 er det spørsmålet der de færreste har svart riktig (21 som utgjør 42,8 %). 14 av informantene trodde at EØS-borgere ikke hadde stemmerett i det hele tatt i Norge, flere krysset av for det fjerde alternativet, at man har stemmerett ved både stortings- og kommunevalg etter åtte års botid. Tre fjerdedeler av informantene visste hva forkortelsen FrP står for mens det var færre som visste hva SV står for. På spørsmål nummer 6 var det under halvparten av informantene (24, altså 49 %) som kunne gjøre rede for hvilke partier som satt i regjeringen i denne stortingsperioden (våren 2006). Flere av de informantene som hadde svart feil, visste at Arbeiderpartiet satt i regjeringen, men de nevnte ikke SV og Senterpartiet. Det samme gjelder for spørsmål nummer 9 (hvem som hadde regjeringsmakten i forrige periode). Her var det også bare 24 informanter som svarte rett. Noen svarte ”Bondevik”, eller KrF, men bare halvparten av

¹⁶ Informantene fikk følgende svaralternativer:

- EØS-borgere har ikke stemmerett i Norge.
- EØS-borgere har stemmerett ved kommunevalg etter at de har bodd i Norge i 3 år.
- EØS-borgere har stemmerett ved kommunevalg.
- EØS-borgere har stemmerett ved kommunevalg og ved stortingsvalg etter at de har bodd i Norge i 8 år.

informantene kunne gjøre rede for alle partiene som dannet regjering i stortingsperioden 2001-2005 (KrF, Høyre og Venstre er det rett svaret). Hele 37 av informantene (76 %) visste hva statsministeren i Norge het og det var også 37 personer som visste at siste valget i Norge hadde funnet sted i 2005. Det var omtrent de samme informantene som svarte rett på begge disse spørsmålene.

En kontrollgruppe på 23 personer med norsk som morsmål svarte på de samme spørsmålene. Deres rettsvarprosent kan sees i tabell 5.13. For en fullstendig oversikt over svarene til kontrollgruppa se vedlegg 2.

Det må nevnes at kontrollgruppen ble spurt nesten ett år senere enn polakkene. Da hadde det gått halvannet år siden regjeringsskiftet. Det kan forklare hvorfor nesten 35 % av de norske svarte feil ved spørsmål nummer 9 om hvilke partier som dannet den forrige regjeringen. Det er oppsiktsvekkende at nesten halvparten av kontrollgruppa (43 %) trodde at EØS-borgere aldri kan få stemmerett i Norge, men det var også ved dette spørsmålet (spørsmål nummer 1) de fleste polske informantene svarte feil (57 %). En nordmann trenger ikke nødvendigvis å vite når utlendinger har stemmerett i Norge. Alle deltakerne i kontrollgruppa svarte riktig på spørsmål nummer 3 (Drillo), 4 (FrP) og 5 (SV) og de skåret jevnt over bedre enn de polske informantene.

De polske informantene hadde også lavest rett svarprosent på spørsmål 1 og 9 (som de norske). I tillegg hadde de lav rett svarprosent på spørsmål 6 (hvem som sitter i regjeringen nå) og spørsmål 3 (hvem som er Drillo). På disse fire spørsmålene var det bare rundt halvparten av de polske informantene som svarte riktig.

Tabell 5.14 Antall rette svar på samfunnsspørsmålene per spørsmål

antall rette svar	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
antall polske informanter	11	4	9	2	6	3	3	0	3	7
prosent	23	8	7	4	12	6	6	0	6	7
antall norske informanter	7	8	3	1	4	0	0	0	0	0
prosent	30	35	13	4	17	0	0	0	0	0

Som det framgår av tabell 5.14 var det nærmest en fjerdedel av de polske informantene og en tredel av den norske kontrollgruppa som kunne svare rett på alle spørsmålene. I den polske

gruppa var det et stort sprik fra alle rett til ingen rette svar, mens nærmest to tredeler av den norske kontrollgruppa hadde enten ni eller åtte rette svar og ingen under fem rette. Det er tydelig at personer med norsk som morsmål visste noe om disse samfunnsemner som det ble spurt om her. De polske informantene som hadde få eller ingen rette svar på samfunnskunnskapsspørsmålene, anga at de ikke hadde tenkt å stemme ved valget, og de samme informantene har kun hatt lite eller ingen norskundervisning.

5.6.1 Deloppsummering – kunnskapsspørsmål

Når det gjelder spørsmålet om stemmeretten, kan man tenke seg at flere av de polske informantene hadde i bakhodet at man kan søke om norsk statsborgerskap etter syv års botid. Men i spørsmålet sto det uttrykkelig at det var snakk om EØS-borgere og at det gjelder kommunevalg. Det kan tenkes at noen informanter ikke vet hva som er forskjellen på stortingsvalg og kommune- og fylkestingsvalg. Det at så mange ikke visste når en utenlandsk statsborger har stemmerett i Norge sett i sammenheng med spørsmålet om de hadde tenkt å stemme ved neste kommunevalg, viser at mange antakelig ikke er klar over rettighetene sine. Jeg tror at den lave valgdeltakelsen i Norge blant folk med utenlandsk bakgrunn også kan forklares med at de ikke vet at de faktisk har stemmerett. Det var flere polske informanter som visste hva forkortelsen FrP står for, enn hva forkortelsen SV betyr. Det ble sagt i kapittel 2 at flere kristne innvandrere stemmer på høyrepartier. Det kan hende at flere informanter har hørt om Fremskrittspartiet enn Sosialistisk Venstreparti og kan derfor svare rett på dette spørsmålet. Knappe halvparten av informantene kunne svare på hvem som dannet regjeringen i denne stortingsperioden. Mange av informantene har bodd i Norge i over fem år, og da spørsmålene ble stilt var det akkurat et halvt år siden regjeringsskiftet. Man kan altså i dette tilfelle ikke skylde på dårlig hukommelse. Nordmennene i kontrollgruppa hadde en høy rett svarprosent. Dette resultatet viser at disse spørsmålene etterspør en kunnskap som nordmenn innehar.

Det er mulig at spørsmålet om regjeringsmakten var stilt litt vrient, siden informantene svarte med personnavn istedenfor partinavn. Jeg kunne ha spurt tydeligere om hvilke partier som dannet regjeringen ved forrige stortingsperiode, for å utelukke at det ble spurt om en person. Jeg er forbauset over at 22 % av informantene ikke kjente navnet til statsministeren i det landet som de bor i, særlig med tanke på at flere av informantene som ikke visste dette, hadde bodd i Norge i over fem år.

Det er faktisk ti informanter som hadde ingen eller bare ett rett svar på samfunnskunnskapsspørsmålene. Disse ti fulgte heller ikke med på norske nyheter verken på TV eller i avisene. De som hadde åtte eller ni rette svar (til sammen 15 informanter), hadde blandede medievaner, men de fleste leste aviser ofte (4 ganger i uken) og så på nyheter ofte (4 ganger i uken). Det er én informant som peker seg ut: han svarte rett på alle spørsmålene, og sa at han aldri så på norske nyheter eller leste norsk avis, i hvert fall ikke de avisene som er ramset opp. På ”annet” svarte han 4 ganger, men sa ikke hvilken avis. Denne informanten er taxieier av yrke og man kan anta at han skaffer seg kunnskap ved å snakke med passasjerene sine eller ved å høre på radio.

5.7 Oppsummering

Undersøkelsen viser at det bor en liten gruppe polakker i Oslo, som har bodd i Norge i lang tid og som har høy utdanning. Noen av dem, særlig kvinnene, utøver per i dag ikke yrkene som de egentlig er utdannet i, men jobber som renholder, gartner, barnehageassistent og annet. Antall kvinner var i denne undersøkelsen overrepresentert, men både mennene og kvinnene hadde høy utdanning og de viste også den valgdeltakelsen så vel som i Norge som i Polen. Informantgruppen hadde mye kontakt med nordmenn, både på arbeidsplassen og i fritiden, men samtidig hadde også mange mye kontakt med polakker og snakker en del polsk hjemme. Nivået på norskferdighetene var svært høyt.

Hvis man ser på alle resultatene fra spørreundersøkelsen samlet, kan man si at den prototypiske informanten er kvinne som har bodd i Norge i over fem år og som har høyere utdanning. Hvis hun har utdanning innenfor helsevesenet, så jobber hun også i dette yrket i Norge. Videre har den prototypiske informanten gode ferdigheter i norsk, det gjelder særlig de reseptive ferdighetene, og behersker bedre tysk enn engelsk. Hvis hun har gått svært lenge på norskkurs, er norskkunnskapene svært gode og hvis hun har gått på norskkurs, har hun også fått opplæring i det politiske systemet i Norge. Den prototypiske informanten stemmer ved valg i Polen og har også tenkt å stemme ved neste kommunevalg i Norge og hun vet også hvilket parti hun skal stemme for. Videre ser hun svært mye på norske nyheter på TV, og da særlig på TV2 og hun leser også Aftenposten minst fire ganger i uka. Hun så noe mindre på nyheter på TV da hun bodde i Polen og det samme gjelder for avislesning. Hun har mye kontakt med nordmenn både innenfor og utenfor hjemmet, og særlig mye på arbeidsplassen.

Hun snakker ikke så ofte verken med polakker eller med nordmenn om samfunnsrelaterte temaer og føler seg like mye engasjert i norske som i polske samfunnsspørsmål. Til slutt kan den prototypiske informantene svare rett på en del spørsmål som de fleste nordmenn kan besvare riktig. Hun vet lite om sport, EØS-borgernes stemmerett og sammensetningen av den nåværende regjeringen. Hvis hun ikke ser på norske nyheter eller leser norske aviser, kan hun heller ikke svare rett på samfunnsspørsmål.

6 Resultater fra den kvalitative undersøkelsen

Av de informantene som på spørreskjemaet svarte ja til å være med på en liten test, var det til slutt bare sju informanter som virkelig var villige til å stille opp. Når det gjelder deres norskkunnskaper, var det to som ga seg selv seks poeng når det gjelder forståelsen av tale, én ga seg selv fem poeng og fire informanter ga seg selv fire poeng. Flere av dem mente altså at de ikke var blant de aller flinkeste, men dette var deres egen vurdering.

Informantene fikk se klipp fra tre forskjellige NRK Dagsrevysendinger som handlet om valget i Norge, Polen og Tyskland, og etter at de hadde sett klippene i sin helhet ble de spurt hvor lett eller vanskelig de syntes dette var å forstå og hva som eventuelt hemmet forståelsen. Alle informantene syntes at TV-programmene var greie å forstå da de fikk se dem for første gang, selv om det var noen som lurte på noen ord. Flere informanter poengterte at de syntes at innslagene var greie å forstå siden de hadde fulgt med i disse hendelsene den gangen og noen mente også at det å vite hva som skjedde etterpå (valgresultatene for eksempel) hjalp på forståelsen.

Når det gjelder innslaget om Polen, viste det seg at mange hadde sterke meninger om valgresultatet og hadde svært lyst til å diskutere dette med meg etter at de hadde sett programmet om Polen. Det var tydelig at samtlige informanter var oppdatert i den politiske situasjonen i Polen. Innslaget om valget i Norge vekke ikke like mange følelser og det ble lite eller ingen samtale rundt innholdet i klippet slik som det ble rundt det polske innslaget. Informantene husket at det hadde vært valg i Norge og kjente igjen flere ansikter. Det er noen sekvenser som var vanskelige å forstå på grunn av dårlig lyd, og informantene hadde problemer med å forstå hva som ble sagt der. Bortsett fra dette fikk jeg inntrykk av at informantene stort sett forsto hva det dreide seg om. Alle informantene hadde også fått med seg at det hadde blitt avholdt valg i Tyskland og man som resultat av valget hadde fått en kvinnelig forbundskansler der. Men de visste ingenting om omstendighetene rundt valget og visste heller ikke hva de forskjellige kandidatene som ble vist, heter. De forsto innslaget greit, på lik linje som de forsto innslagene om Norge og Polen.

Etter å ha snakket om førsteinntrykket fikk informantene se innslagene om Norge og Polen en gang til, men denne gangen ble visningen stoppet hyppig etter utvalgte sekvenser. Klippet fra Tyskland ble bare vist én gang fordi den var så kort.

6.1 Forståelsen av de metaforiske uttrykkene

I det følgende vil jeg gjøre rede for informantenes svar. Tolkningen av de metaforiske uttrykkene ble vurdert i en skala fra *riktig – akseptabel forklaring – noe riktig til misforstått*. Når for eksempel informanten ble spurt om hva setningen ”de har ikke greid å få bukt med arbeidsledigheten” betyr og vedkommende svarte ”de klarte ikke å senke arbeidsledigheten” så er det en riktig tolkning av det metaforiske uttrykket. Et tvilstilfelle oppsto når det metaforiske uttrykket ”SV går skadeskutt inni det” ble fortolket med at ”SV har blitt såret underveis”. Da hadde informanten ikke helt forstått hva det metaforiske uttrykket egentlig betyr in denne sammenhengen, bortsett fra at det var noe negativt, og har kommet med en delvis forklaring som er *noe riktig*.

6.1.1 Forståelsen av metaforiske uttrykk i det polske innslaget

Det polske innslaget er en lengre reportasje om valget i Polen som ble sendt på Søndagsrevyen. Slike tekster er skrevet og planlagt på forhånd, noe som gjør at setningene er mer tettpakket med informasjon og språket krever mer av seeren enn i spontan muntlig tale. I innslaget ble det brukt svært mange metaforiske uttrykk og testen besto i at informantene ble bedt om å forklare disse med egne ord. De var ofte nødt til å bruke bakgrunnskunnskapen sin om Polen for å kunne forklare uttrykkene, særlig når de inneholdt ord på norsk som informantene ikke forsto slik som i ”de klarte ikke å få bukt med arbeidsledigheten”. Ingen bortsett fra én informant forsto ”å få bukt med”, men allikevel kunne alle ut fra sammenhengen forklare hva det metaforiske uttrykket betydde, siden de visste at man i Polen hadde et problem med høy arbeidsledighet.

Ettersom jeg også var interessert i å se om informantene forsto de billedsterke metaforiske uttrykkene bedre enn de ikke-billedsterke (jf Golden 2005), er redegjørelsen av resultatene delt inn i de to kategoriene billedsterke og ikke-billedsterke metaforiske uttrykk. Uttrykkene har blitt delt inn i disse kategoriene etter Golden sine kriterier. De billedsterke uttrykkene

skulle ”vise til en kjent situasjon eller handling i kildeområdet, og denne situasjonen eller handlingen skulle være av en type som lett skaper assosiasjoner og er rike på detaljer (Golden 2005:127).” De billedsterke metaforene i denne undersøkelsen skaper altså etter min vurdering lettere et mentalt bilde i kildedomenet enn de som ikke er billedsterke, men jeg må ta forbehold om at jeg selv ikke har norsk som morsmål. Et eksempel på et billedsterk metaforisk uttrykk i denne sammenhengen er ”Venstresiden vil nærmest bli utradert”. Hvis man forstår verbet ”å utradere”, mener jeg at det ikke er vanskelig å se for seg hva som kommer til å skje med venstresiden, hvis høyresiden får veldig mange stemmer ved valget: den vil nærmest bli borte. Et uttrykk som ble brukt i disse nyhetsklippene er ”de har ikke greid å få bukt med arbeidsledigheten”. Dette uttrykket vurderer jeg som ikke-billedsterk. Selv om man vet hva en ”bukt” er (Bokmålsordboka (1997) definerer det blant annet som ”bred innskjæring av sjø i land”), mener jeg at det ikke vil skape et mentalt bilde i kildedomenet som lett skaper assosiasjoner slik at man forstår dette metaforiske uttrykket lettere enn andre.

Billedsterke metaforiske uttrykk

Valgvinden ser definitivt ut til å blåse i hans retning

[i forkant av denne setningen ble kandidaten til de konservative omtalt og vist på skjermen]¹⁷

Forklaring	Riktig	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått	Ikke svart ¹⁸
Inf 12: "det går etter hans plan"		x			
Inf 15: "han kommer til å vinne med et smell"		x			
Inf 18: "det er sikkert at..."[kan ikke forklare, men mener at han forstår det]					x
Inf 37: "han skal definitivt tape. Det blåser mot han."				x	
Inf 46: [ikke svart]					x
Inf 52: "det er noe som forhindrer han at han ikke klarer å oppnå det som han kommer til å gjøre."				x	
Inf 56: [ikke svart]					x

¹⁷ Mine kommentarer blir i denne sammenhengen markert med [].

¹⁸ Når informanten ikke kunne tyde det metaforiske uttrykket eller ikke kunne svare på spørsmålet, blir det her regnet som ”ikke svart” i motsetning til de informantene som ikke ble testet i dette uttrykket i det hele tatt som ikke blir nevnt i tabellen.

Fem av informantene forsto ikke dette metaforiske uttrykket og to av de fem tydet det i motsatt forstand: de trodde at han skulle tape fordi de forsto det slikt at vinden blåser *mot* han. Da de ble spurt om hvem som hadde vunnet valget (nemlig den omtalte kandidaten), skjønnte de feiltolkningene sine.

Valgvinden blåser kraftig fra høyre

Forklaring	Riktig	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått	Ikke svart
Inf 12: ”høyresiden får masse stemmer”	x				
Inf 15: ”høyre har veldig stor sjanse”	x				
Inf 18: ”høyrepartiet er det største partiet – eller de største – kan du si – de håper på største – på den høyeste, kan man si – (...)” ¹⁹ De fleste kommer til å stemme på Høyrepartiet, liksom.”		x			
Inf 37: ”folk vil ikke stemme for høyre” [vil heller ikke ombestemme seg etter en liten diskusjon]				x	
Inf 46: [ikke svart]					x
Inf 52: ” ut fra konteksten tror jeg at de som fra – på høyresiden har sjanse til å vinne”	x				
Inf 56: ”høyre har størst – har stor – har bedre muligheter til å vinne”	x				

I denne frasen ble igjen vinden brukt som kildeuttrykk i en metafor og det var igjen to informanter som ikke kunne forklare det metaforiske uttrykket med egne ord. Informant 37 ble også her villedet av ordet ”vind” og at den blåser ”fra” høyre, og tolket uttrykket i motsatt betydning: han trodde at folk ikke ville stemme for høyre partiet. Informant 52 sa tydelig at hun brukte konteksten og bakgrunnsgrunnskapen sin om valget i Polen for å forstå dette metaforiske uttrykket. Hun sa: ”...ut fra konteksten tror jeg at...” og tolket uttrykket riktig. Både i dette og det forrige uttrykket er kildedomenet værforhold, mens måldomenet er politikk og spesifikt forandringer i politikken. Vær er et fenomen som de fleste har et forhold til, særlig når man bor i Norge og man kan anta at de metaforiske uttrykkene er lette å tyde av den grunn. Men det virker som om informantene ble usikre i hvilken retning vinden egentlig blåser.

¹⁹ Dette symbolet (...) markerer en lengre pause i talen.

Venstresiden vil nærmest bli utradert

Forklaring

Inf 18: ”ettersom innan valget så var det venstrepartiet som hadde – jeg tror de hadde det største mandatet, kan en si, så de blir ... altså mindre.”

Inf 46: [ikke svart]

Inf 56: ”det skjønner jeg ikke men jeg kan tenke meg at de blir knust eller mindre”

Riktig	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått	Ikke svart
	x			
				x
	x			

Dette uttrykket er egentlig metaforisk på flere nivå, fordi både 'siden' og 'utradert' er metaforisk. Man kan si at kilden (utradere) er en fysisk handling (fjerne bokstaver, lage et riss), altså må kildedomenet være håndverk og måldomenet er samfunnsliv. Å gi den politiske virksomheten sider, betyr at man ser på den som et objekt, altså blir begrepsmetaforen her: **VIRKSOMHETER ER OBJEKTER.**

Det var bare tre informanter som fikk spørsmål om dette uttrykket siden det kom så tett på det forrige uttrykket i teksten (hele setningen er: ”Valgvinden blåser kraftig fra høyre og den regjerende venstresiden vil nærmest bli utradert etter dagens parlamentsvalg.”). Ingen av de tre informantene kunne gi en helt riktig forklaring, nemlig at venstresiden etter valget vil få svært få plasser i det polske parlamentet. Det virker som om de ikke forsto ordet ”utradert” som utgjør kjernen i det metaforiske uttrykket. Informant 18 og 56 hadde tolket det forrige metaforiske uttrykket (at høyresiden ville få mange stemmer) riktig. Uttrykket ”venstresiden vil nærmest bli utradert” kom i samme setning som det forrige uttrykket og de brukte antakeligvis sin kunnskap om valgresultatene til høyresiden til å tolke dette uttrykket. Informant 46 skjønte verken det forrige eller dette metaforiske uttrykket.

Ikke-billedsterke metaforiske uttrykk

De har ikke greid å få bukt med arbeidsledigheten

Forklaring	Riktig	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått	Ikke svart
Inf 12: ”har ikke greid å få vekk arbeidsledigheten”	x				
Inf 15: ”de klarte ikke å senke arbeidsledigheten”	x				
Inf 18: ”det er fortsatt problemer med arbeidsledighet (...) det må fikses”	x				
Inf 37: ”de klarte ikke å skaffe nok arbeidsplasser” [får litt hjelp av intervjuer]	x				
Inf 46: ”det å forandre på at vi har fortsatt så mange arbeidsledige folk (...) og gå ned i statistikken og forbedre den”	x				
Inf 52: ”å lage den ned – å gjøre den – eller formindre den. (...) Konteksten hjalp meg”	x				
Inf 56: ”å bli kvitt den arbeidsledigheten”	x				

Fire av informantene måtte få høre denne frasen flere ganger, men til syvende og sist var ingen i tvil om hva den betydde. Kildendomenet i dette uttrykket er muligens håndverk (tau) eller naturfenomen (elv). Målområdet er samfunnsfenomen, nemlig arbeidsledighet. Bare informant 12 hadde hørt uttrykket ”å få bukt med” tidligere og sa til og med at hun brukte det selv noen ganger, men allikevel kunne alle informantene gjøre rede for betydningen av hele frasen. Den høye arbeidsledigheten i Polen og at landets styringsmakter ikke klarer å gjøre noe med dette er allmenn kjent, ikke bare blant polakker. Det kan tenkes at en del av informantene befinner seg i Norge av den grunn. Derfor var ingen av dem i tvil når det gjaldt dette metaforiske uttrykket, selv om de ikke forsto ordet ”bukt”.

Dersom meningsmålingene slår til

Forklaring	Riktig	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått	Ikke svart
Inf 15: ”meningsmålene viser at de kan vinne”		x			
Inf 37: ”Det er når – hvis den som de forventer, de vi slå til”			x		
Inf 46: [forstår hva meningsmålinger er, men kan ikke forklare det metaforiske uttrykket]					
Inf 52: ”hvis meningsmålingene er riktige”	x				

I denne frasen kunne ordet ”meningsmålingene” være ukjent for noen mens ”slå til” utgjør det metaforiske uttrykket. I dette uttrykket er kildedomene (slå til) noe uklart, men det er noe fysisk. Målområdet i dette uttrykket er en slags spådom/forventning. Målområdet her er noe abstrakt, for eksempel en samfunnsvirksomhet, men det er mange andre fenomen som kan slå til også. Informant 15 forsto og kunne bruke ordet ”meningsmålinger”, men han ga ingen fullgod forklaring av det metaforiske uttrykket. Informant 37 brukte det metaforiske uttrykket i sin egen forklaring, og fortolket dermed ikke uttrykket. Det er dermed bare informant 52 som ga en fullgod fortolkning.

Det konservative ”Lov og Rett Partiet” har gått til valg på katolske kjerneverdier

Forklaring	Riktig	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått	Ikke svart
Inf 12: ”Han brukte – når han brukte katolsk katolisisme for å vinne stemmer og verdiene der. (...) Og hva det står for og...”	x				
Inf 15: ”de brukte – de brukte... religion, kan du si, på en måte, for å vinne valget.”		x			
Inf 18: ”Der kan man si altså at – ja, katolske verdier, liksom, at i Polen er den ganske sterk” [sier at han vet hva det handler om men klarer ikke å beskrive det]			x		
Inf 37: ”de presenterte seg at de ... de har de katolske verdier – med dem.”		x			
Inf 46: ”Det skjønte jeg!” [ingen forklaring]					

Inf 52: ”deres argumenter ved valget er ... de viktigste verdiene i den katolske kirke. Eller i katolsk moral”
 Inf 56: ”det konservative partiet – de støtter kirkelige eller kristen – kristelige verdier”

Riktig	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått	Ikke svart
x				
	x			

I dette uttrykket er det metaforiske elementet ”kjerne”, kildedomenet blir da naturfenomen (frukt), mens måldomenet er ideologi, tro. Denne frasen forsto alle informantene greit, selv om de strevde med å forklare den med sine egne ord. Ved dette punktet kom det tydelig fram at noen informanter hadde et manglende ordforråd slik at de ikke klarte å gi uttrykk for sin tolkning av denne frasen i en sammenhengende norsk setning. De avbrøt seg selv og lette etter ord. Informant 46 sa at han forsto frasen men kunne ikke gjengi innholdet med egne ord. Noen informanter ble bedt om å gi eksempler på katolske kjerneverdier, men dette kunne bare én informant (informant 37) gjøre. Han ga følgende forklaring: ”Sånne gamle – gammeldags, eller som ... gode ting som de tror.”

6.1.2 Tolkningen av metaforiske uttrykk i det norske innslaget

Det norske innslaget er preget av intervjuer og språket er spontant, muntlig språk. Det blir gjort antydninger og reporteren bruker mange forkortelser. Dessuten snakker folk forskjellige norske dialekter. Analysen er delt opp i testing av metaforer og testing av faktakunnskap.

Under gjennomgangen av det norske innslaget med avbrytelser og spørsmål kommer det tydelig fram at mange av informantene hadde mangler i ordforrådet sitt når det gjelder norsk politikk. De klarte ikke å bruke ord som ”valgdeltakelse” eller ”regjeringen” på riktig måte. For eksempel var det flere som mente at det var kun de tre personene Stoltenberg, Halvorsen og Haga som dannet regjeringen. De fleste informantene husket til tross for lang botid i Norge ikke personer slik som Valgerd Svarstad Haugland som gikk av som leder for KrF i 2004, eller Thorbjørn Jagland som etter å ha vært statsminister og utenriksminister nå er Stortingspresident. Flere eksempler på dette vil det bli redegjort for ved gjennomgangen av de enkelte passasjene der visningen ble stoppet.

Billedsterke metaforer i det norske innslaget

SV går skadeskutt inn i det

[Det blir sagt i forkant at SV fikk færre stemmer enn ved sist valg og har dermed færre plasser i regjeringen enn tidligere.]

Forklaring

Inf 12: [gjetter] ”de hadde ikke så mange stemmer. Og da å komme i den regjeringen så kunne de – ja, få igjennom...”

Inf 15: ”de går... ikke... de som skal bestemme, men de som har kanskje mindre... Eller at de – at de ikke fikk det de forventet av valget. (...) Så har de mindre – mindre muligheter for å bestemme”

Inf 37: ”For de fikk mindre stemmer. Så de har – de har faktisk – Arbeiderpartiet og Senterpartiet – og det er det tredje partiet, de fikk mer stemmer enn SV. Så kanskje de har ikke mest å si. Kanskje de – de to andre har mer å si.”

Inf 46:

Inf 52: ”SV har blitt såret underveis”
[men husker ikke på hvilken måte]

Inf 56:

Riktig	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått	Ikke svart
x				
		x		
	x			
				x
		x		
				x

Selv om det i forkant av dette metaforiske uttrykket ble gitt en kort forklaring på hva som er årsaken til at SV gikk skadeskutt inn i forhandlingene, var dette uttrykket svært vanskelig å forstå for informantene og flere prøvde å gjette seg fram til en løsning. Kildedomenet til dette uttrykket er jakt og måldomenet er organisasjon/politisk parti. Informant 52 svarte med en annen metafor (”SV har blitt såret underveis”) men det virket ikke som om hun forsto hva at SV har gått skadeskutt inn i det, betyr. Hun forklarte det metaforiske uttrykket med ord fra samme kildeområde, men skjønte ikke overføringen til målområdet. Igjen viste det seg at flere informanter ikke hadde ordforråd nok til å forklare det metaforiske uttrykket.

De konstaterer de kalde fakta

Forklaring

Inf 15: ”Det som ER fakta.”

Inf 37: ”De snakker om ting – om fakta. Kanskje de ser hvem som fikk mest stemmer ... resultatene.” [Kan ikke forklare forskjellen på fakta og kalde fakta.]

Inf 56: [ikke svart]

Riktig	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått	Ikke svart
x				
		x		
				x

Det er kun tre informanter som ble testet i dette metaforiske uttrykket og bare én av de tre kan gi en nøyaktig tolkning. Informant 37 var ikke sikker og modererte sitt utsagn med ”kanskje”. Kildedomene til dette uttrykket er temperatur og måldomene er saklighet altså uten at følelser er involvert.

De fikk for lett grobunn for at det gikk så mye gale

[”De” viser til venstresiden i politikken.]

Forklaring

Inf 12: ”de fikk skylden for at de – nei...”

Inf 15: ”Ja, de har gjort dårlig jobb, og det ble – det ble - ja – kan du si, positivt for... for... venstre.”

Inf 18: [ikke svart]

Inf 37: [ikke svart]

Inf 46: [henger seg opp i ordet ”grobunn”]

Inf 52: [henger seg opp i ordet ”grobunn”]

Inf 56: [ikke svart]

Riktig	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått	Ikke svart
				x
	x			
				x
				x
				x
				x

Ved denne frasen hang de fleste informanter seg opp i ordet ”grobunn” som de ikke forsto. Selv om det ble forklart hva grobunn egentlig betyr (altså i ikke-overført betydning), kunne de ikke forklare med egne ord hva denne frasen betyr i denne sammenhengen. Kildedomenet kommer her fra naturen (jordsmonn) mens måldomenet er utvikling, eller i hvert fall muligheter til utvikling.

Ikke billedsterke uttrykk i det norske innslaget

Erna Solberg: Vi skulle ha solgt ut de gode resultatene i offentlig sektor på et tidligere tidspunkt

[Erna Solberg ble spurt av intervjueren hva de hadde gjort galt siden de hadde mistet 15 Stortingsplasser.]

Forklaring	Riktig	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått	Ikke svart
Inf 12: ”jeg er ikke helt sikker”					
Inf 15: ”De skulle... kanskje forberedt seg bedre til... - eller sånn – hadde mer... i – til offentlig sektor sånn i valgprosessen. (...) De var ikke forberedt, rett og slett. (...) De var veldig dårlig forberedt i forhold til Arbeiderpartiet. (...) Og derfor tapte de.”				x	
Inf 18: ”det er problemet at de mistet en del plasser i Stortinget, og så tror jeg de forsøker å kjempe plassene tilbake – (...) Og det kan være liksom noe // om at de kanskje burde gjøre noen bedre affær førut ... business da – kunne få – ja, gud vet – (...) Altså før så sa hun liksom at ... han – eller hennes parti har tappat 15 plasser // ²⁰ i Stortinget – (...) Så hun har en del kvar – så det er DET hun mener, liksom – eller det jeg forstår – at hun skal kjempe for å få de plassene tilbake. (...) Altså litt større antall plasser i Stortinget.”				x	
Inf 37: ”Kanskje advertice – hva er det – (...) reklamere for seg selv litt tidligere.”				x	
Inf 46: ”Men det er sånn – hennes velgere til det valget – de mistet mange plasser på Stortinget.”				x	
Inf 52: ”Hm – Ja, det var ganske mange sånne spesialiserte ord – så – offentlig sektor og vi har mistet – men det var – ”				x	
Inf 56: [ikke svart]					x

²⁰ Dette symbolet // markerer at det er en sekvens som det ikke har vært mulig å transkribere fordi det ikke lot seg oppfatte hva som ble sagt.

Denne frasen er litt vag og er den eneste i hele denne undersøkelsen som ingen av informantene kunne gjøre rede for. Den ble gjentatt flere ganger for de fleste informantene, men allikevel forsto de ikke. Det metaforiske uttrykket i denne frasen er ”ha solgt ut” men det er antakeligvis flere andre ord i denne frasen som hemmet forståelsen som for eksempel ”offentlig sektor”, slik at informantene enten ikke forsto i det hele tatt eller mistolket hele setningen. Informant 52 sa også at det ble for mange ”spesialistiske” ord slik at dette var for vanskelig å forstå. To av informantene prøvde seg på en lang redegjørelse men hadde igjen ikke ordforråd nok til å formulere seg. Informant 18 prøvde å benytte seg av det som tidligere hadde blitt sagt i innslaget (at partiet hadde mistet 15 plasser i Stortinget), men siden dette ikke har noe med hendelsen som ble beskrevet i den testede frasen å gjøre, var det til ingen nytte.

Valgerd Svarstad Haugland: Eg har fått fyken

Forklaring	Riktig	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått	Ikke svart
Inf 12: ”Hun har fått sparken.”	x				
Inf 15: ”på svensk betyr det kaffe. (...) Er ikke det en frukt? Fiken?”				x	
Inf 18: [ikke svart]					x
Inf 37: [ikke svart]					x
Inf 46: [må få gjentatt det flere ganger, før hun får med seg de enkelte ordene]					x
Inf 52: ”jeg har hørt det, men...” [etter forklaring på hva det betyr:] ”sånn fra konteksten skjønnte jeg at det var det..”					
Inf 56: ”Sparken”	x				

I denne delen av innslaget blir det snakket vestlandsdialekt og det er tydelig at informantene ikke forsto frasen fordi det er et dialektuttrykk som etter min vurdering ikke er så vanlig å bruke på Østlandet. Kildedomenet for dette uttrykket er et naturfenomen, mens måldomenet er arbeidsforhold. Man hadde antakeligvis bedre mulighet for å forstå hva som blir sagt, hvis man kjente til historien til Svarstad Haugland. Informant 12 som forsto uttrykket, sa at hun hadde sett ansiktet før, men kunne ikke si hvem det er. Informant 56 som også forsto riktig, kjente ikke til henne. Informant 15 og 46 som ikke forsto dette uttrykket, svarte riktig på spørsmålet om hvem denne personen er. Men denne bakgrunnskunnskapen hjalp tydeligvis ikke på forståelsen av dette uttrykket.

6.1.3 Forståelsen av det tyske innslaget

Innslaget fra valget i Tyskland var veldig kort og ble kun brukt for å sammenligne forståelsen av dette innslaget med klippene om Norge og Polen. Alle informantene fikk se dette korte klippet og alle mente at de forsto dette på lik linje som innslagene om Norge og Polen. De husket også at det hadde blitt avholdt valg i Tyskland samtidig som valgene i Polen og Norge og noen visste også at man i Tyskland nå hadde en kvinnelig forbundskansler. Én informant hadde tilfeldigvis vært i Tyskland i den perioden da det var valg der, og husket derfor dette spesielt godt. To av informantene ble spurt hva det metaforiske uttrykket ”han satset alt på ett kort” betyr. Begge informantene (15 og 37) forsto dette metaforiske uttrykket generelt, men kunne ikke forklare hva det betydde i denne sammenhengen.

Motiveringen for å vise et kort klipp fra valget i Tyskland var for å se om kjent eller ukjent stoff letter eller hemmer forståelsen. Siden alle informantene visste at det hadde vært valg i Tyskland, var stoffet ikke helt ukjent for dem. Men de visste ikke hva som var spesielt med dette valget (at den forrige forbundskansleren hadde skrevet ut nyvalg siden folket var misfornøyd med regjeringen, og at han dermed måtte gå av). Derfor kunne de to informantene som ble bedt om å forklare det metaforiske uttrykket som var en antydning til denne saken, ikke forklare dette. Når det gjelder forståelsen av det tyske innslaget generelt, kan man nesten sette det på samme nivå som forståelsen av det norske innslaget. I motsetning til det norske innslaget blir det her forklart mye mer, og man tar mindre for gitt at seeren kjenner til personene som blir vist eller omtalt. Selvfølgelig er tysk politikk enda mer fremmed for informantene som norsk politikk. Men den eksplisitte språkbruken hjelper på forståelsen.

6.2 Deloppsummering – uttrykk

Etter en første gjennomgang av nyhetsinnslagene ga informantene uttrykk for at de hadde forstått sendingene greit, men da det ble gått mer i dybden og de skulle gjengi enkelte fraser som inneholdt metaforiske uttrykk, hadde mange informanter store problemer med dette. Man kan se tydelig at informantene tolket de metaforiske uttrykkene i forbindelse med valget i Polen bedre enn de som ble brukt i innslaget om det norske valgresultatet. Informantene kunne ofte gi en god fortolkning av de metaforiske uttrykkene i klippet om Polen og selv om de noen ganger brukte mange ord på forklaringen sin, ble tydingen noenlunde riktig. Da de ble testet i de metaforiske uttrykkene i det norske innslaget, sa de mye oftere at de ikke forsto

og prøvde ikke en gang å forklare. I forståelsen av de metaforiske uttrykkene var det flere faktorer som spiller inn. Det som tydelig kommer fram som hovedfaktorer er bakgrunnskunnskap om den saken det blir referert til og mangel på ordforråd fra det politiske domenet. Informantene hadde gjennomgående mer kunnskap om den polske politikken enn om den norske, selv de med lang botid i Norge. De visste hvilket syn de enkelte polske politikerne hadde, og hva deres parti sto for, og denne kunnskapen hjalp dem med å forstå de metaforiske uttrykkene. Når de derimot ikke kunne kjenne igjen norske partiledere eller visste hvilket parti de representerte, kunne det ofte være vanskelig å forstå hele innholdet i det som hadde blitt sagt, særlig hvis noe var revet ut av konteksten. Noen ganger prøvde informantene å bruke det som tidligere hadde blitt sagt i intervjuet som bakgrunnsinformasjon, særlig da de ble testet i det norske innslaget. Men siden det norske innslaget var mindre planlagt og mindre sammenhengende enn den polske reportasjen, slo dette ofte feil eller førte til motsatt betydning. Andre steder, for eksempel da det var snakk om at SV hadde fått færre stortingsplasser eller da Valgerd Svarstad Haugland ble intervjuet, kunne de ha fått stor hjelp av den forgående teksten, men de brukte ikke det. Manglende bakgrunnskunnskap om valget i Tyskland gjorde at de heller ikke kunne gjøre rede for det metaforiske uttrykket som ble brukt i innslaget om valget i Tyskland.

Flere steder under testen, særlig når det gjelder forståelsen av det norske innslaget, kom det tydelig fram at informantene hadde mangler i ordforrådet sitt når det gjelder området politikk. De lette etter ord, forklarte kronglete, ufullstendig og lite sammenhengende og sa ofte selv at de jo *egentlig* forsto hva som er meningen, men at de ikke klarte å gi uttrykk for det på norsk. Ofte ga de opp i forklaringene sine eller de prøvde ikke en gang. Andre faktorer som var avgjørende for forståelsen av de metaforiske uttrykkene, var hvordan selve uttrykket var bygd opp og dets plassering i teksten. Når Erna Solberg i starten av et intervju sa at ”vi skulle ha solgt ut de gode resultatene i offentlig sektor på et tidligere tidspunkt. Her fikk venstresiden for lett kjørt. Fikk for lett grobunn for at det var så mye gale” var det metaforiske uttrykket omgitt av flere ukjente ord og uttrykk slik at informantene ikke klarte å gjette seg fram til en betydning. De bare ga opp. Dessuten hadde de antakeligvis ingen kunnskap om denne saken og det ble heller ikke sagt i forkant av denne frasen hva det gjaldt annet enn at Høyre hadde mistet 15 stortingsplasser. Alt dette på en gang gjorde at de fleste informantene ikke prøvde å forklare det metaforiske uttrykket en gang. Uttrykket ”valg vinden blåser kraftig fra høyre” var lett å forstå for informantene, ikke bare fordi de brukte bakgrunnskunnskapen sin om den politiske situasjonen i Norge, men også fordi uttrykk fra kildedomenet ”vær og vind” ble

brukt, som er svært vanlig i politisk tale. ”Prime candidates are metaphorical links with simple event categories, such as natural force categories like WIND [...], which are reflected in the abundant ’wind-of-change’ speeches. (Ungerer & Schmid 1996:150)” Uttrykket ”valg vinden” forekommer faktisk to ganger i metaforiske uttrykk som ble testet i denne undersøkelsen. Når kildedomenet til det metaforiske uttrykket ble for abstrakt eller for fjernt, hadde informantene problemer med å fortolke uttrykket, selv om uttrykkene i norske ører er svært innlysende slik som i ”å være skadeskutt” og ”å ha lett grobunn for noe”.

I denne undersøkelsen viste det seg at det for denne informantgruppen ikke var avgjørende for forståelsen av de metaforiske uttrykkene om de var billedsterke eller ei. For eksempel kunne samtlige informantene gjøre rede for uttrykket ”de har ikke greid å få bukt med arbeidsledigheten” som jeg vurderte som ikke-billedsterk. Det billedsterke uttrykket ”valg vinden ser definitivt ut til å blåse i hans retning” kunne bare to informanter gi en akseptabel forklaring på. De billedsterke uttrykkene var ikke billedsterke for disse informantene fordi at de ikke kjente ordene som skulle få fram bildene hos dem.

6.3 Testing av faktakunnskap

Under visningen av det norske innslaget ble også en del faktakunnskap om Norge og kjente norske politikere testet. I analysen ble det vurdert om de kjente til denne personen, visste hva den het og hvilken rolle den hadde i Norge.

Hvem er dette? (Gerd Liv Valla)

Forklaring	Kjenner personen	Vet navnet	Vet rollen	Kjenner ikke
Inf 12: [ikke svart]	x	x	x	
Inf 15: ”LO-leder”	x		x	
Inf 18: [ikke svart]				x
Inf 37: ”hun er kanskje en president i LO”	x		x	
Inf 46: [ikke svart]				x
Inf 52: ”lederen til LO. Jeg vet ikke hva forkortelsen står for. De bruker alltid bare forkortelsen. Det er en organisasjon som kjemper om rettigheter for alle som arbeider.”	x		x	
Inf 56: [ikke svart]				x

Fire av informantene kjente igjen Gerd Liv Valla, men kun én visste hva hun het. De tre andre som kjente henne igjen visste at hun var leder i LO. Da informantene ble bedt om å redegjøre hva forkortelsen LO står for, visste ingen av dem det, men én informant visste hva LO jobber med. Informant 52 sa uttrykkelig at grunnen til at hun ikke visste hva forkortelsen LO står for, var at det som regel blir brukt forkortelsen.

Hvorfor får Stoltenberg røde roser av Valla?

Forklaring	Forstår symbolet	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått	Ikke svart
Inf 12: "Det er symbolet til arbeiderpartiet"	x				
Inf 15: "Arbeiderpartiet har sånn rød rose."	x				
Inf 18: "det kan være et sosialistisk tegn?" [gjetter]				x	
Inf 37: "Fordi det er sånn – en rød/grønn regjering, kanskje, så hun ... kommer med kanskje og sier velkommen, og jeg er glad dere vant."				x	
Inf 46: [skjønner ikke]					
Inf 52: "fordi det er rødgrønn regjering. For roser er både røde og har – bladene er grønne."				x	
Inf 56: "Arbeiderpartiet – det er rose i logoen."	x				

Tre av informantene visste at rosen er logoen til Arbeiderpartiet. To av informantene trodde at Gerd Liv Valla gir Jens Stoltenberg røde roser, fordi det skal dannes en rød/grønn regjering, og røde roser er røde og grønne. Da betyr at de i det minste har fått med seg at man snakker om en "rød/grønn regjering".

Hvem er de forskjellige personene (Jens Stoltenberg, Aslaug Haga og Kristin Halvorsen) og hvilket parti representerer de?

Forklaring

Inf 12: [Kjenner igjen Kristin Halvorsen og vet at hun er leder for SV, men tror at Haga er Gerd Liv Valla]

Inf 15: [Kristin Halvorsen er SV, kommer ikke på navnet til Åslaug Haga, og husker heller ikke hva partiet heter. Gjetter først Arbeiderpartiet.]

Inf 37: [Jens Stoltenberg: Arbeiderpartiet og stasminister, Halvorsen: SV, husker ikke "den tredje dama"]

Inf 52: [kjenner igjen Åslaug Haga og Kristin Halvorsen. Ble ikke spurt etter hvilket parti de representerer]

Inf 56: [ikke svart]

Kjenner personene	Vet navnet	Vet rollen	Kjenner ikke
noen	noen	noen	
noen	noen	noen	
noen	noen	noen	
noen	noen		
			x

Ingen av informantene kunne navnene til alle de tre partilederne. Fire av informantene kjente igjen Kristin Halvorsen og tre av de fire visste at hun er leder for SV. Det var bare én informant som kjente igjen Jens Stoltenberg og visste hvilket parti han er leder for. Kun to av informantene kunne navnet til Åslaug Haga, men ingen av dem visste hva partiet heter som hun representerer. Én informant trodde at damen han så på skjermen heter Gerd Liv Valla.

"Stoltenberg blir statsminister igjen". Husker du at han har vært statsminister før?

Det var bare to informanter som fikk dette spørsmålet. Informant 12 husket at: "han var statsminister før Bondevik." Informant 37 kunne ikke huske det.

Bondevik sier "jeg skal sette meg ned og skrive litt". Har du hørt noe mer om dette?

Akkurat i den perioden da noen av intervjuene ble gjennomført, kom boka til Bondevik på markedet og det var en del snakk om den i mediene. Det var naturlig å spørre informantene, om de hadde hørt om den. Det var kun tre informanter som fikk dette spørsmålet. Informant 12 mente at hun hadde hørt noe om boka. Hun hadde også hørt om boka til Eli Hagen, men hadde oppfattet det slik at hun og Carl I. Hagen nå var skilt. Informant 15 hadde ikke hørt noe om boka til Bondevik, men husket noe mer i løpet av intervju. Det er mulig at hun blandet

dette med boka til Eli Hagen. Informant 37 visste godt at denne boka nettopp hadde kommet på markedet.

Hva slags bakgrunn har Bondevik?

Med tanke på at mange polakker er troende katolikker ble tre av informantene spurt hva slags utdanningsbakgrunn Bondevik har. Informant 12 og 15 visste at han opprinnelig var prest, informant 52 gjettet at han var jurist.

Hvem er nå statsminister, utenriksminister og finansminister?

Kun tre av informantene ble spurt om de visste hvem som var den aktuelle statsminister, utenriksminister og finansminister i Norge. Informant 12 visste kun hva statsministeren het. Informant 15 ble kun spurt om finansminister og utenriksminister (det var tydelig at hun visste navnet til statsministeren) og hun kunne navnet til finansminister og fornavnet til utenriksminister. Hun ble også spurt om hun visste hva utenriksminister hadde jobbet med tidligere (leder for Norges Røde Kors) og hun svarte at han hadde jobbet med humanitært arbeid. Informant 37 kunne navnet til finansministeren, men husket kun hvordan utenriksministeren så ut og ikke hva han het eller hva han har jobbet med tidligere.

Statsministeren sier: ”Vi har allerede bestilt Soria Moria.” Hva er Soria Moria i denne sammenhengen?

Forklaring

Inf 12: ”et hotell på fjellet hvor de har forhandlinger.” [Har også hørt om eventyret og Askeladden]

Inf 15: ”det stedet hvor de har ... bestemt hvem skal være hvem og – ja – [...] nei, ikke hele programmet, men DA – det stedet de prata om hva skal de – ja gjøre- eller – ”

Inf 18: ”som man da skal feste – oppe på Holmenkollen. på restauranten der – er det Soria Moria?”

Inf 37: ”Det er som en slags ... restaurant eller hytte på ... Holmenkollenområdet. [...] Og de – de bestilte den – et sted for å forhandle.”

Kjenner til det	Riktig	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått
x	x			
x	x			
x			x	
x	x			

Inf 52: ”Oi, det ler jeg av hele tiden, så ... Soria Moria - i eventyret, det er et slott – [...] Men her i Norge – for i Oslo er det en konferansesenter der oppe – [...] på Holmekollen – [...] Eller litt over Holmenkollen, og der regjeringen – de har – hva heter det... handlinger – nei –”

Kjenner til det	Riktig	Akseptabel forklaring	Noe riktig	Misforstått
x	x			

Alle informantene hadde fått med seg at Soria Moria i denne sammenhengen er et konferansested og bortsett fra informant 18 visste de også hva partilederne skal gjøre der etter valget. Men igjen virket det som om de ikke hadde ordforråd nok til å kunne si nøyaktig hva som skulle gjøres der (nemlig regjeringsforhandlinger). Informant 12 trodde at Soria Moria lå et sted på fjellet og ble svært forundret da hun fikk høre at det ligger i Oslo.

Valgerd Svarstad Haugland: hvem er hun?

Forklaring

Inf 12: [Kjenner igjen ansiktet]

Inf 15: ”forrige kulturminister” [klarer ikke å huske navnet fordi det er for vanskelig og for langt, og vet ikke hvilket parti hun representerte]

Inf 18: [ikke svart]

Inf 37: [har sett henne før]

Inf 46: ”Var ikke hun kultur og kirkeminister /// i forrige regjeringen?”

Inf 52: [ikke svart]

Inf 56: [ikke svart]

Kjenner henne	Vet navnet	Vet rollen	Kjenner ikke
x			
x		x	
			x
x			
x		x	
			x
			x

Ingen av informantene kunne navnet til Valgerd Svarstad Haugland, selv om det ble vist på skjermen da hun ble intervjuet. I intervjuet ble det også sagt at hun hadde vært kirke- og kulturminister. Allikevel er det kun to informanter som kunne svare på hvilke oppgaver hun hadde hatt i den tidligere regjeringen. To av informantene kjente igjen ansiktet hennes, men kunne ikke ytterligere gjøre rede for hvem denne personen var. Alle informantene ble dessuten spurt om de la merke til noe spesielt ved norsken hennes. To av informantene merket ikke noe spesielt, mens de andre la merke til dialekten hennes. Noen trodde at hun var fra Sørlandet, mens en annen lurte på om hun er ”berganer” eller kanskje kom fra Vestlandet.

Hvem er denne kvinnen? (Erna Solberg)

Forklaring

Inf 12: [Husker ikke navnet, men vet at hun representerer Høyre.]

Inf 15: "Erna Solberg, Høyre." [husker henne godt pga hennes holdninger til innvandring til Norge]

Inf 18: [har sett henne før]

Inf 37: "Hun er leder i Høyre – Erna Solberg."

Inf 52: "Erna Solberg. (...) Den store Erna fra Høyre."

Kjenner henne	Vet navnet	Vet rollen	Kjenner ikke
x		x	
x	x		
x			
x	x	x	
x	x	x	

Alle de fem informantene som ble spurt, visste hvem Erna Solberg er. To av de fem visste ikke hva hun het, men bare den ene av de to visste at hun var leder for partiet Høyre.

Hvem er denne mannen? (Hermann Friele)

Forklaring

Inf 12: "Ja, det er han kaffekongen! En av de rikeste, tror jeg, av ordførerne!"

Inf 15: [visste ikke hvem det var, men hadde sett han på TV]

Inf 18: [ikke svart]

Inf 37: [ikke svart]

Inf 46: [ikke svart]

Inf 52: "Den svenske kongen?"

Inf 56: [ikke svart]

Kjenner ham	Vet navnet	Vet rollen	Kjenner ikke
x		x	
			x
			x
			x
			x
			x

Informantene ble også spurt om de visste hvem Hermann Friele er, bortsett fra at han den gang var ordføreren i Bergen. Informant 12 svarte at "Ja, det er han kaffekongen!" Videre mente hun at han er "En av de rikeste, tror jeg, av ordførerne". Informant 15 visste ikke hvem det var, men hadde sett han på TV. Hun hadde heller ikke hørt om Friele kaffe, og begrunnelsen var at hun ikke drikker norsk kaffe, bare polsk. Informant 15, 37 og 56 visste ikke hvem det var, mens informant 46 hadde hørt om kaffen. Informant 52 trodde at personen vi nettopp hadde sett var den svenske kongen.

6.4 Deloppsummering – faktakunnskap

Da informantene ble testet i sine faktakunnskaper om norsk politikk, var det få informanter som kunne svare helt riktig på disse spørsmålene. Når det gjelder kjente norske politikere, kunne de fleste informantene kjenne igjen ansiktet til mange, og noen visste også hva slags rolle/arbeidsoppgaver noen av disse personene hadde i den norske politikken. Men informantene kunne få navn: det var ingen som visste hva Valgerd Svarstad Haugland het og det var kun én informant som kunne navnet til Gerd Liv Valla, selv om fire av informantene sa at de kjente henne igjen og de visste hvilken rolle hun hadde i norsk politikk. Flere informanter sa at grunnen til at de ikke husket navnene var at de norske navnene er for vanskelige. Sammenlignet med de andre politikere i denne undersøkelsen var det flest informanter som kjente til Erna Solberg og hennes rolle i politikken. Da var det også tre informanter som kunne hele navnet hennes. Like før testene ble gjennomført, hadde Erna Solberg i rolle som kommunalminister kommet med en del utsagn som gjorde det klart at hun var sterkt imot innvandring. Det er godt mulig at informantene husket henne så godt av den grunn. Valgerd Svarstad Haugland gikk som nevnt av som partileder i KrF i 2004 og var dermed på testtidspunktet ingen aktuell politiker lenger. Informantene 12, 46 og 56 hadde bodd i Norge i over fem år da undersøkelsen ble gjennomført, de hadde altså bodd en god stund i Norge da Svarstad Haugland sluttet i politikken. Det var etter min mening såpass mye mediedekning av hennes avgang, at de burde kunne husket henne. Men informant 56 husket henne ikke. Informant 52 er den eneste informanten som på det tidspunktet da undersøkelsen ble gjennomført, hadde bodd i Norge i kun 1-3 år og har minst forutsetning for å vite hvem denne personen er. Det er altså ikke overraskende at hun ikke visste hvem det var. Ingen av informantene kunne gjøre rede for hva alle de tre personene som leder regjeringspartiene, het. Under testen ble ikke alle informantene spurt etter Jens Stoltenberg, men resultatene fra den kvantitative undersøkelsen viser at alle de syv informantene visste hva statsministeren i Norge heter da de ble spurt om det i den kvalitative undersøkelsen. Man kan altså gå ut fra at de egentlig visste dette. Åslaug Haga er den de færreste kjenner igjen (kun to). Hun er lederen for det minste partiet i regjeringen og det er ikke typisk for folk fra Oslo å stemme på Senterpartiet. Dessuten spilte Senterpartiet en mindre viktig rolle før den rødgrønne regjeringen ble dannet. Det kan være en mulig forklaring på hvorfor så få visste hva hun het og hvilket parti hun representerte. Bare fire av de syv informantene kunne i den kvantitative undersøkelsen gjøre rede for hvilke tre partier som dannet regjeringen og det har en naturlig sammenheng med at flertallet av informantene ikke kunne navnene på partilederne. Informant

56 kunne svare på hvilke partier som dannet regjeringen i spørreundersøkelsen og det er overraskende at hun ikke kunne navnene til de tre personene i den kvalitative undersøkelsen.

6.5 Forståelsen hos de forskjellige informantene

Det er to informanter som peker seg ut i hver sin retning når man ser på resultatene fra testen, informant 15 og informant 46. Informant 15 er den som på grunnlag av svarene, og det hun ellers sa under intervjuet, var mest interessert i politikk og hun skåret svært bra. Særlig fra det polske innslaget forsto hun det meste og kunne gjengi metaforene med egne ord. Hun gjorde det også bra når det gjelder det norske innslaget og visste mye, også om hendelser som ligger lengre bak i tid (for eksempel visste hun hvem Valgerd Svarstad Haugland var). Denne informanten var den som var mest interessert i politikk og norske samfunnsspørsmål av alle informantene.

Informant 46 var den informanten som hadde bodd lengst av alle i Norge. Hun sa selv at hun ikke var så veldig interessert i politikk. Hun kunne ofte ikke svare på spørsmålene, særlig når det gjaldt spørsmål om Polen. Da hun bodde i Polen, var hun antakeligvis ikke gammel nok til å ha stemmerett. Hun kjente ikke til sentrale personer i norsk politikk, dog kjente hun igjen Valgerd Svarstad Haugland og visste at hun hadde vært kirke- og kulturminister.

Informant 12 snakket svært bra norsk, men hun hadde ikke lært noe om det politiske systemet i Norge. Hun stemte ikke ved valg i Polen, men hadde planer om å stemme i Norge. Under testen hørte hun ofte ikke hva som hadde blitt sagt og det måtte ofte gjentas for henne.

Allikevel gjorde hun det nesten like bra som informant 15. Hun forsto alle metaforiske uttrykkene fra innslaget om Polen, riktig eller hun hadde en akseptabel forklaring. Hun kunne også gjøre rede for betydningen av mange av de metaforiske uttrykkene som ble brukt i det norske innslaget, og hun kjente også igjen mange av de sentrale norske politikerne og visste hvilken rolle de hadde i den norske politikken, selv om hun ikke kunne navnet på så mange.

Informant 18 snakker en blanding av svensk og norsk og var sammen med informant 37 den med lavest norskkunnskaper (etter egenvurdering). Han hadde ikke gått på norskkurs, leste sjeldent aviser, stemte ikke ved valg i Polen og hadde heller ikke tenkt å stemme ved valg i Norge. Han hadde kun tre rette svar på kunnskapsspørsmålene i spørreundersøkelsen. Han

klarte å tolke noen av de metaforiske uttrykkene fra det polske innslaget, men kunne ikke forklare noen av de uttrykkene som ble brukt i det norske klippet. Under faktaspørsmålene visste han kun hva slags sted Soria Moria er, men han kunne ikke si hva regjeringsmedlemmene skulle gjøre der. Dessuten kjente han igjen Erna Solberg, men han visste ikke navnet hennes. Han var svært nølende under hele testen og det kom tydelig fram at hans kunnskap om norsk politikk var begrenset. Dette gjenspeilte seg også i ordforrådet hans: det var svært ofte at han manglet norske ord og uttrykk som har med politikk og valg å gjøre.

Informant 37 hadde bodd i Norge mellom tre og fem år da undersøkelsen foregikk. Han har gått på norskkurs²¹ og har også lært noe om det politiske systemet i Norge. Han mente selv at han hadde bedre engelskkunnskaper enn norskkunnskaper, leste lite norske aviser og så ikke så ofte på norske fjernsynsnyheter. Han stemmer ved valg i Polen og visste ikke om han skulle stemme ved valg i Norge. Han misforsto begge de metaforiske uttrykkene som inneholder ordet ”valgvind” men kunne ellers forklare på en grei måte hva de fleste metaforiske uttrykkene som han ble testet i, betydde. Dette gjelder både for det polske og det norske innslaget. Da han ble testet i faktakunnskap, kunne han svare rett på mange spørsmål, men det vistes tydelig at han ikke hadde bodd like lenge i Norge som de fleste av de andre informantene: han visste ingenting om hendelser som lå lengre bak i tid, for eksempel at Stoltenberg hadde vært statsminister en gang tidligere. Det var tydelig under testsituasjonen at han var trygg på meg i denne rollekonstellasjonen. Han spurte mer om ord og uttrykk enn de andre informantene, og jeg syntes også at det var lettere å ta meg god tid til å forklare enn hos de andre informantene.

Informant 52 hadde bodd i Norge mellom ett og tre år da undersøkelsen ble gjennomført og hun var den eneste informanten som jeg ikke kjente fra før. Hun hadde høyest utdanning av alle informantene og behersket de fleste fremmedspråk (engelsk, tysk og russisk i tillegg til norsk). Hun så svært lite på nyheter på norsk fjernsyn, men leste Aftenposten minst fire ganger i uka. Hun stemte ikke ved valg i Polen og visste ikke om hun kommer til å stemme i Norge. Hun svarte riktig på de fleste kunnskapsspørsmålene i spørreundersøkelsen. Denne informanten understrekte ofte at hun måtte bruke konteksten aktivt for å forstå de metaforiske uttrykkene, men kunne forklare de fleste uttrykkene som ble brukt i det polske innslaget. Når det gjelder det norske innslaget, var det tydelig, at hun ikke hadde ordforråd nok til verken

²¹ Denne informanten har gått på norskkurs hos meg.

forstå alt eller kunne gjøre rede for de metaforiske uttrykkene. Da hun ble testet i faktakunnskapene, var det mye hun ikke visste, særlig begivenheter som lå lenger bak i tid. Denne informanten overrasket meg mest med tanke på hvor mye hun ikke visste om den norske politikken, men det er tydelig at hennes kunnskapsmangler skyldes kort botid.

Informant 56 snakket svært bra norsk og hun var den informanten med lengst norskkurs. Hun så ikke så ofte på norske fjernsynsnyheter og leste aviser kun én gang i uka. Hun stemte ved valg i Polen, men trodde at hun ikke hadde stemmerett i Norge. Når det gjelder de metaforiske uttrykkene i det polske innslaget, kunne hun forklare innholdet i de fleste, men av de uttrykkene som hun ble testet i fra det norske innslaget, kunne hun ingen. Hun var den ene av to informanter som visste hva "eg har fått fyken" betyr, men under faktakunnskapstesten visste hun kun hvorfor Stoltenberg fikk roser av Valla.

6.6 Oppsummering nyhetsinnslag

Ikke alle informantene fikk alle spørsmålene, men det er tydelig at de hadde lettest for å gjette seg til en betydning av de metaforiske uttrykkene som ble brukt i de polske innslagene siden de hadde mest forkunnskap om temaene. I det norske innslaget ble det brukt noen metaforiske uttrykk som var innlemmet i setninger med mange ukjente ord og der ble det også brukt antydninger til hendelser forut i tid. Disse metaforiske uttrykkene hadde informantene svært vanskelig for å forstå og det var bare én informant som én gang klarte å gjette seg til en betydning.

Når det gjelder faktaspørsmålene var det mye kunnskap som informantene ikke hadde. Gerd Liv Valla og Erna Solberg var de personene som de fleste kjente igjen, ellers var det ingen som visste hva de tre partilederne til partiene som danner den aktuelle regjeringen heter. Samlet sett virket det som om de fleste informantene er bedre informert når det gjelder den politiske situasjonen i Polen, enn om det som skjer i Norge.

Felles for alle informantene er at interessen for politikk og botid i Norge er avgjørende for forståelsen av nyhetssendingene og hvor mye kunnskap de klarer å dra ut av dem.

7 Drøfting og konklusjon

Innledningsvis stilte jeg spørsmålet hvordan en gruppe av polakker som bor i Oslo er satt sammen med hensyn til utdanning, alder, politisk engasjement og mer. Jeg lurte på om de er interessert i norske samfunnsspørsmål, om de ser på Dagsrevyen og om de stemmer ved kommunevalg i Norge. Jeg prøvde å finne svar på dette ved hjelp av et spørreskjema som ble distribuert via en katolsk menighet i Oslo, det polske konsulatet og via venner og bekjente.

7.1 Drøfting av resultatene fra den kvantitative undersøkelsen

Resultatene fra denne spørreundersøkelsen viste at disse polske informantene til dels har lang botid i Norge. Mange har høyere akademisk utdanning og de fleste snakker godt norsk. Alle har mye kontakt med nordmenn og snakker ofte norsk, både på jobben og i fritiden. Dette resultatet svarer ikke til det bildet de fleste har av polakkene som bor i Oslo, hvor det oppholder seg en veldig stor gruppe polske håndverkere som har bodd kort tid i Norge og som har lave eller ingen norskkunnskaper. De gode norskkunnskapene til denne informantgruppen og den jevnlige kontakten med nordmenn henger åpenbart sammen med den lange botiden i landet. Mange av disse informantene tilhører antakeligvis den gruppen som kom til Norge på 80-tallet og som i kapittel 3.2 ble omtalt som ”intelligentsiaen” i Polen. Man kan anta at deres høye norsknivå også har en sammenheng med deres utdanning. Dessuten utøver mange av dem jobber som krever god norskkunnskaper slik som lege, forsker og lignende og dessuten jobber de på arbeidsplasser der det er mange norske ansatte. De snakker altså norsk mesteparten av dagen. Jeg har tidligere antatt at polakker har lett for å lære seg norsk. Dette ser vi bekreftet for denne gruppen polakker. Som sagt tidligere var spørreskjemaet kun formulert på norsk og det krevde en del norskkunnskaper for å kunne besvare det. På denne måten ble automatisk den store gruppen polakker med lave norskkunnskaper som jeg antar også befinner seg i Oslo, utestengt fra denne undersøkelsen. Dessuten kan man anta at folk med akademisk utdanning er mer villig til å besvare en slik spørreundersøkelse. Siden det er et for skjevt utvalg av informanter, har jeg ikke funnet ut om forskjellen er statistisk signifikante når jeg sammenligner grupper eller individer. Med tanke på å finne informanter til den kvalitative undersøkelsen var jeg heller ikke interessert i informanter med svært lave norskkunnskaper med for kort botid til å ha stemmerett ved neste kommunevalg. Allikevel var

det overraskende for meg at de fleste personene som svarte på spørreskjemaet, hadde så lang botid i Norge og hadde så gode norskkunnskaper.

De fleste informanter har gått på norskkurs, men kursene har hatt varierende lengde. Et stort antall av dem som har gått på kurs, har også fått formell opplæring i det norske politiske systemet. Når det gjelder kunnskap i fremmedspråk er det store sprik i informantgruppa. Mange hadde lave eller ingen engelskkunnskaper, men til gjengjeld kunne nesten halvparten av informantene tysk. Det var påfallende at de enten svarte at de hadde lave tyskkunnskaper eller høye. Men med tanke på språkferdighetene deres, både når det gjelder norsk og fremmedspråk, må man ha i bakhodet at de ble bedt om en egenvurdering av språkferdighetene. Noen er sikkert mer beskjedne eller kritiske til seg selv mens andre skryter av sine ferdigheter som i virkeligheten er lave. Det betyr at svarene om ferdighetsnivået er lite reliable og bør ikke tillegges altfor stor vekt. Det som er en indikator her er om de behersker eller ikke behersker fremmedspråk og i mindre grad på hvilket nivå de står.

Når det gjelder samfunnsspørsmål, er gjennomsnittet av informantgruppa bare middels interessert, men på den andre siden kan noen svare like bra som nordmenn på spørsmål som gjelder norsk politikk, kultur og sport. Andre vet ikke så mye om dette. Mange holder seg oppdatert ved å lese norske aviser og ved å se på norske fjernsynsnyheter jevnlig. Med tanke på den lange botiden og den høye utdannelsen, ville man kanskje forvente at de var mer enn middels interessert i norske samfunnsspørsmål. Men det å være interessert i politikk og samfunnsspørsmål er nok mest avhengig av hva man personlig er engasjert i og interesserer seg for, uavhengig av om man er innvandrer eller ei. Det kan tenkes at også gjennomsnittet av nordmenn bare er middels interessert i slike temaer, selv om det gjelder deres eget land. Samtidig kan man se at informantgruppa har fått norske vaner ved å se regelmessig på nyheter på norsk TV og ved å lese norske aviser hyppig. Det var også flere informanter som svarte at de leste aviser oftere i Norge enn det de gjorde da de bodde i Polen. Dette svaret ble jeg forundret over, og jeg har prøvd å finne ut hva som kan være forskjellen på norske og polske aviser. Det jeg fikk vite var at man i Polen nå har et stort utvalg av aviser og tidsskrifter, og at mange leser dem flittig. Også under kommunismen var det mange som leste aviser og de fleste var flinke til å lese mellom linjene (siden journalistene prøvde å formidle sensurerte nyheter på en skjult måte). Men én informant oppga også at hun syntes at det var vanskelig å finne en objektiv avis i Polen og at hun derfor leste aviser mindre i Polen enn det hun nå gjorde i Norge. Samtidig var det mange som svarte at de syntes at norske medier ikke var

gode nok, særlig når det gjelder utenriksnyheter. Derfor holder de seg oppdatert ved å lese polske aviser på nettet eller se på polsk TV via parabol. Disse utsagnene samsvarer ikke med det som ble svart i spørreundersøkelsen, hvor en stor del av informantene oppga at de leser norske aviser hyppig. Jeg kan ikke finne en forklaring på dette annet enn at noen informanter sa at de har mer tid til å lese aviser i Norge enn de hadde da de bodde i Polen.

Valgdeltakelsen blant disse informantene ved valg i Norge er høyere enn blant polakker som oppholder seg i landet generelt. Av informantene i denne undersøkelsen var det 47 % som hadde tenkt å stemme i Norge mens polakkenes valgdeltakelse ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2007 lå på henholdsvis 22,5 % blant polakker med polsk statsborgerskap og 42,4 % blant polakker som har ervervet det norske statsborgerskapet (SSB 2007).

Deltakelsen ved valg i Polen er lav og det gjenspeiler den lave valgdeltakelsen blant polakker som bor i Norge. I befolkningen generelt er det høyere valgdeltakelse blant personer med høyere utdanning og det er det samme som vi ser i denne informantgruppa. Den lave valgdeltakelsen som informantgruppa har ved valg i Polen kan tolkes i minst to retninger. Informantene har bodd så lenge i Norge at de har mistet interessen for å stemme i Polen eller de har ervervet norsk statsborgerskap og har dermed mistet stemmeretten sin i Polen. Når det gjelder spørsmål om valgdeltakelse i Norge og Polen skulle jeg ha spurt hvorfor de ikke stemmer/skal stemme, om det har for eksempel med statsborgerskap, interessen, manglende kunnskap eller andre faktorer å gjøre. Om jeg hadde spurt om dette, hadde jeg fått et bedre inntrykk av hva nøyaktig kan være grunnen til den lave valgdeltakelsen blant polakker.

7.2 Sammenligning av resultatene med resultatene fra andre undersøkelser

Det er stor forskjell på resultatene fra denne spørreundersøkelsen, og undersøkelsen gjennomført av IMDi. Den grunnleggende forskjellen ligger i informantgruppa: mens de fleste informantene i denne undersøkelsen var for det meste universitets- eller høyskoleutdannede personer med lang botid i Norge, var informantgruppa til IMDi relativt lavtutdannede arbeidsinnvandrere med botid på gjennomsnittlig tre år i Norge. Man kan se et markant sprik i norskkunnskapene: mange av informantene i denne undersøkelsen vurderte sine norskkunnskaper for å være (svært) gode (igjen må man huske på at dette var en egenvurdering av egne språkferdigheter), mens IMDi sine informanter ikke engang behersket

godt nok norsk til å kunne føre en samtale på norsk. Arbeidsinnvandrerne hadde lite sosial kontakt med nordmenn både på arbeidsplassen og i fritiden og det var ikke likemange som brukte norske medier som informasjonskilde som blant arbeidsinnvandrerne fra Baltikum. Polakkene i min informantgruppe som hadde bodd her over lang tid, hadde derimot daglig kontakt med nordmenn også på fritiden og var flittige seere av fjernsynsnyheter og lesere av norske aviser.

Alle disse punktene henger sammen: jo bedre man snakker norsk, desto enklere er det å komme i kontakt med nordmenn. Hvis man har fulgt litt med i mediene, er det lettere å forstå hva andre snakker om og det er lettere å delta aktivt i samtalen. Jo mer man følger med på det som skjer i mediene, desto mer bakgrunnskunnskap tilegner man seg, og det vil etter hvert bli lettere å følge med på nyhetene og dermed også i samtale med nordmenn. Har man sosial kontakt med nordmenn og snakker norsk med dem, vil man forbedre norskkunnskapene sine. Dermed vil man igjen lettere kunne følge med på fjernsynsnyheter eller lese aviser og videre kan man være mer delaktig i samtaler eller diskusjoner. Alle disse faktorene forsterker hverandre, og hvis ett eller flere punkter faller bort, særlig hvis man har svært lave norskkunnskaper, er det svak grobunn for de andre punktene. Man kan altså snakke om en spiraleffekt.

Kval sier at de politiske forholdene i opprinnelseslandet har innvirkning på valgdeltakelsen i Norge. I Polen er det lav oppslutning når det er valg og man ser den samme tendensen blant polakker som bor i Norge. Slik som Kval og Statistisk Sentralbyrå også sier fører lang botid i landet til større valgdeltakelse, og det ser man også blant deltakerne i denne undersøkelsen. Men tatt i betraktning at 85 % av alle østeuropeerne som oppholder seg i Norge, har en botid på under 20 år (SSB 2008), er det aspektet med botid muligens ikke så utslagsgivende i denne befolkningsgruppen. Dog er det viktig for denne undersøkelsen i og med at en stor del av informantgruppen faktisk har lang botid i Norge. Statistisk Sentralbyrå sine tall viser at mange flere polske kvinner enn menn stemmer ved valg i Norge og denne kjønnsforskjellen fant også Kval i sin undersøkelse. Det er dog ingen større valgoppslutning hos kvinner enn menn i min undersøkelse og det kan muligens igjen tilbakeføres på det høye utdanningsnivået. Men igjen må man ha i bakhodet at jeg hadde få deltakere i min undersøkelse som på ingen måte representerer den store sammensatte gruppa med polakker som bor i Norge. Kval sine funn viste også at særlig de innvandrere som ikke har tenkt å bli boende i Norge, ikke deltar i valg, men heller konsentrerer seg om å beholde kontakten med hjemlandet. Dette kan man si er

tilfelle for de polske arbeidsinnvandrerne som befinner seg i Norge, men ikke for informantgruppa som har deltatt i denne undersøkelsen. Mange av dem har bodd såpass lenge i Norge og har etablert seg her med familie, bolig og jobb, at man neppe kan regne med at de vil flytte tilbake igjen. Kval antok også at den lave valgdeltakelsen kunne forklares med at relativt mange utenlandske statsborgere ikke visste hva de enkelte norske partiene står for. Jeg mener at resultatene fra min undersøkelse viser at dette er tilfelle.

7.3 Drøfting av resultatene fra den kvalitative undersøkelsen

Når det gjelder den kvalitative undersøkelsen, ville jeg finne ut av hvordan de forstår metaforiske uttrykk som blir brukt i Dagsrevyen, og hvordan forståelsen av nyhetssendingen er generelt. I de siste årene har det blitt større bevissthet om betydningen av ordforråd generelt og metaforer spesielt. Metaforer er en viktig del av sjangeren politisk tale og det viser seg også at metaforiske uttrykk gjerne blir brukt i nyhetene, både på TV og i avisene. Dessuten lurte jeg på hvordan informantene oppfatter antydninger og forkortelser i Dagsrevyen siden det svært ofte forekommer i nyhetssendingene og jeg antok at dette var vanskelig å forstå for en innlærer. Jeg ville også undersøke om de kjenner igjen kjente norske politikere, hva de heter og hvilken rolle de har i den norske politikken. Jeg så at informantene brukte bakgrunnskunnskapen sin aktivt for å forstå det som ble sagt, og ikke minst når det gjaldt metaforiske uttrykk. De brukte bakgrunnskunnskapen sin særlig når det gjaldt forståelsen av innslaget som omtalte Polen. I dette innslaget blir det brukt mange metaforiske uttrykk som informantene antakeligvis ikke hadde forstått hvis de hadde blitt tatt ut av sammenhengen. Når informantene brukte konteksten og bakgrunnskunnskapen sin, hadde de mulighet til å gjette seg til en betydning. Men når det metaforiske uttrykket ble for komplekst, og inneholdt mange vanskelige ord, slik som i ”venstresiden vil nærmest bli utradert”, ble det for vanskelig å tyde uten kontekst. Dermed hang informantene seg opp i enkeltord istedenfor å se på hele frasen og bruke kunnskapen sin om situasjonen i landet. Golden (2005) så også at for mange ukjente elementer i eller rundt det metaforiske uttrykket gjorde at dette ble for vanskelig å forstå.

Golden (2005) fant i sin undersøkelse at informantene hadde lettere for å forstå de billedsterke metaforene. Mitt materiale ble også testet med tanke på dette, men det ser ikke ut som om det hadde noe innvirkning på forståelsen. Det som var utslagsgivende for forståelsen av de

metaforiske uttrykkene i denne undersøkelsen var konteksten og bakgrunnskunnskapen: informantene forsto de metaforiske uttrykkene som ble brukt i innslaget som omtalte Polen mye bedre enn de metaforiske uttrykkene i innslaget om valget i Norge. Informantenes kunnskap om Polen la forholdene til rette slik at de kunne gjette hva uttrykkene betydde. Forskjellen på denne undersøkelsen og Goldens undersøkelse er at informantene her var voksne og at de metaforiske uttrykkene bevisst har blitt valgt fra forskjellige kontekster for å se om konteksten hadde en betydning for forståelsen, selv om det ikke ble en systematisk sammenlikning siden uttrykkene var forskjellige.

Informantene hadde store problemer med å forstå antydninger til hendelser som hadde funnet sted før de kom til landet eller som de av en eller annen grunne ikke hadde fått med seg den gang det skjedde. Med andre ord var innholdsskjemaene som gjelder Norge dårlig utfylt. Disse innholdsskjemaene er det uhyre vanskelig å fylle ut og det er svært personavhengig hva man har behov for å lære. For å ta meg selv som eksempel så vil jeg påstå at selv om jeg har nærmest innfødtlike norskkunnskaper, merker jeg ofte at jeg mangler en del kunnskap om Norge. I mitt yrke som tolk er jeg nødt til å forholde meg til mange forskjellige temaer, også temaer som jeg har lite kunnskap om som for eksempel juss. Jeg opplever ofte at mine norske kollegaer har mye bedre forutsetninger for å forstå det som blir sagt nettopp fordi at mine innholdsskjema som gjelder Norge er dårlig utfylt eller at de er utfylt annerledes. En innvandrere som har en begrenset omgangskrets vil kanskje ikke legge merke til dette kunnskapshullet slik som jeg gjør.

De polske informantene oppfattet norske forkortelser som ble brukt og kunne gjenta dem, men i de fleste tilfellene visste de ikke hva forkortelsen sto for. De begrunnet selv sin manglende forståelse med at det aldri blir sagt hva forkortelsene står for, de blir bare brukt og man tar for gitt at alle vet hva det betyr. I nyhetsklippet om Norge ble Gerd Liv Valla vist (som den gang fremdeles var leder av LO). Da jeg spurte informantene hvem det var, kunne tre av dem svare at hun var lederen av LO og én informant kunne til og med forklare hva LO jobber for. Men ingen visste hva forkortelsen betydde. De har altså lært seg forkortelsen og kan bruke den riktig, men visste ikke hva den står for. I den kvantitative undersøkelsen ble informantene bedt om å si hva forkortelsen SV står for. Da var det kun 61 % av informantene som kunne svare riktig på dette spørsmålet, mens 100 % i den norske kontrollgruppa visste hva forkortelsen betyr. Egil Olsen er en fotballtrener som i folkemunnen blir kalt for "Drillo". Ved dette spørsmålet var det kun 53 % av de polske informantene som kunne svare rett. Her

kan man kanskje si at ikke alle er interessert i fotball. Men på dette spørsmålet svarer igjen 100 % av den norske kontrollgruppa rett og de er sikkert ikke interessert i fotball alle sammen. Jeg mener altså at det er visse forkortelser eller spesielle navn som man får med seg om man er interessert i dette emnet eller ei, bare fordi at det blir gjentatt så ofte i mediene. Det kan tenkes at noen forkortelser eller antydninger blir til etter hvert. For eksempel er det godt mulig at Drillo i starten av sin karriere, da han fikk dette kallenavnet fordi han er så flink til å drible, ble kalt for Egil ”Drillo” Olsen og at man etter hvert har kuttet ut hans egentlige navn og nå blir han stort sett bare kalt for ”Drillo”.

De syv informantene hadde gode norskkunnskaper. Det var ikke noe problem å føre en dagligdags samtale med dem om helt alminnelige temaer. De kan sikkert snakke på et språklig høyt nivå når det gjelder for eksempel arbeidet deres eller andre temaer som de er interessert i. Men når det kommer til et tema som de kanskje ikke vet så mye om, slik som norsk politikk, er det ordforrådet deres som stopper dem. De forsto godt det som ble sagt i nyhetene og det som jeg sa, men når de selv skulle forklare eller utdype noe og derfor anvende ord som ”forhandlinger”, ”valgdeltakelse” eller lignende, altså ord som tilhører et spesifikt domene, nemlig politikk, kunne de ikke uttrykke seg like godt lenger. De har altså ikke disse ordene i sitt aktive ordforråd. Ofte sa de også at de egentlig forsto det metaforiske uttrykket, men at de ikke hadde ordforråd nok til å kunne forklare det. De nølte ofte og lette etter ord. Her mener jeg at man tydelig kan se et skille mellom aktiv og passiv ordforråd: de hadde som regel ingen problemer med å forstå disse ordene når jeg brukte dem eller det ble sagt i nyhetsinnslagene, men de hadde store vanskeligheter med å anvende dem selv.

Jeg har sagt tidligere at kunnskap og språk henger nøye sammen. Bedre kunnskap om det norske samfunnet fører til større deltakelse i samtaler på norsk og at dette igjen fører til bedre norskkunnskaper. Men hvordan kommer man seg inn i denne gode sirkelen? Det mest opplagte svaret er selvfølgelig undervisning i samfunnskunnskap og bedre informasjon til innvandrerne. NRK pålegger seg selv et ansvar for seernes politiske oppdragelse. Er det mulig å bruke programmer som Dagsrevyen i undervisningen som autentisk data? I tilfelle må det være elever med gode norskkunnskaper eller man må forberede det godt ved for eksempel å undervise i ord og uttrykk som blir brukt i Dagsrevysendingen som man har tenkt å bruke. Dessuten må man velge klipp med omhu slik at man velger et program som er lett å forstå rent auditivt. Hvis det er for mye støy og for vanskelig å høre hva som blir sagt, vil dette ta oppmerksomheten bort fra det man egentlig konsentrere seg om, nemlig innholdet i klippet.

Jeg har selv god erfaring fra bruk av avisutklipp og særlig informasjonsmaterieell som partiene lager i forbindelse med valg i min norskundervisning av voksne tyskere. Ved å bruke skriftlig materiale unngår man auditive forstyrrelser og det skriftlige materiale består som regel av tekst med hele setninger, som er lettere å forstå enn et muntlig intervju. Slik skriftlig materiale kan danne et grunnlag for gode diskusjoner der elevene er nødt til å bruke ord fra domenet politikk og valg.

Så langt altså om undervisning og politisk oppdragelse. Men hva med metaforer? Golden (2005) mener at man bør undervise eksplisitt i kognitiv metafor-teori for å høyne bevissthetsnivået rundt dette. Igjen må man ta hensyn til hvilken innlærer-gruppe man har å forholde seg til. Men jeg mener at selv en innlærer med lave norskkunnskaper vil ha noe nytte av undervisning i metafor-teori ved å gjøre seg den bevisst i eget språk. Som sagt i kapittel tre trekker man et skille mellom begrepsmetaforer og metaforiske uttrykk. Mange metaforer, altså selve bildet, kan være like i forskjellige språk, det er bare det språklige uttrykket som er forskjellig. Særlig gjelder dette språk fra land med kulturer som er like den norske kulturen, slik som for eksempel tysk, nederlandsk og engelsk. De kan ha mange metaforer som likner på dem vi har i norsk og elever med disse morsmål vil ha lite problemer med å forstå mange av de norske metaforene. Uansett morsmål og forkunnskap synes jeg at det er viktig å bevisstgjøre innlærerne på fenomenet metaforer og at de må lære seg å se på et metaforisk uttrykk i sin helhet, altså ovenfra-ned. Hvis de ser på et metaforisk uttrykk nedenfra opp, altså ord for ord, vil det ikke gi noe særlig mening. Men hvis de gjennom undervisning har lært at man må se på billedlige uttrykk i sin helhet, vil de forhåpentligvis kunne tyde enkle metaforiske uttrykk på norsk. Tysk og norsk har mange tilsvarende, men ikke helt identiske metaforiske uttrykk i språkene og utfordringen for en tysk innlærer av norsk er å ikke uten videre bare oversette tyske uttrykk til norsk. Dette kan jeg som er tysker selv gjøre mine elever oppmerksom på. Dessuten kan vi ha en direkte gjennomgang av hva noen svært vanlige metaforer som er like på de to språkene, heter på norsk. Dette vil gi elevene et rikere språk og ikke minst følelsen av å kunne uttrykke seg bedre. Mange elever har sagt til meg at de savner å bruke metaforiske uttrykk på norsk, siden de er så vant til å gjøre det når de snakker tysk.

Men hva med dem som ikke går på norskkurs? For dem vil det nok være vanskelig å tilegne seg teoretisk kunnskap om metaforer. Men når det gjelder politisk oppdragelse, mener jeg at de kan ha noe nytte av å se på for eksempel Dagsrevyen. I Søndagsrevyen er det ofte lange reportasjer som går i dybden på enkelt saker. Disse reportasjene synes jeg er lettere å forstå

enn et intervju med en norsk politiker for eksempel. Andre sendinger slik som "Urix", som er av en opplærende, forklarende karakter, kan det også være nyttig å se på. Selv om akkurat dette programmet ikke omtaler norske temaer, blir det brukt ord og uttrykk fra det politiske domenet. Og om man ikke forstår alt som blir sagt i slike program på TV i starten, vil man gjøre det etter hvert. Når man har hørt navnet til statsministeren mange nok ganger, vil man huske det.

Hvis det er sånn at manglende kunnskap om hva partiene står for, er en av hovedgrunnene for manglende valgdeltakelse blant innvandrere, mener jeg at partiene har et ansvar for å formidle sitt syn til denne velgergruppen. Som sagt i innledningskapitlet har jeg sjekket hos de forskjellige partiene hva slags informasjon de har og det var forbausende lite på fremmedspråk. Det jeg mener er lite gjennomtenkt, er å lage informasjonsmaterieell på andre språk enn norsk i forbindelse med stortingsvalget. Man må være norsk statsborger for å kunne stemme ved stortingsvalget, det vil si at man må ha oppholdt seg i landet i minst syv år og man må ha gjennomført 300 timer norskopplæring eller ha dokumentert tilstrekkelige kunnskaper i norsk eller samisk (UDI 2008). Det betyr at en person som har ervervet det norske statsborgerskapet har noen norskkunnskaper og er forhåpentligvis i stand til å forstå informasjon om partiene på norsk. Men ved kommunevalget er det ingen krav til norskkunnskaper for å ha stemmerett, det er kun botid som teller. Det er da jeg mener at partiene burde informere de utenlandske borgere som har stemmerett bedre. Som sagt var 20 % av de valgberettigete i Oslo ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2007 personer med innvandringsbakgrunn (SSB 2007). Om partiene hadde gått inn for å informere denne velgergruppen om sine mål og planer, og om partiene hadde lyttet mer til hva innvandrene ønsker seg, hadde kanskje flere innvandrere stemt, og valgresultatet i Oslo kunne ha sett helt annerledes ut.

7.4 Oppsummering

Resultatene fra den kvantitative undersøkelsen viste at informantene nok ikke var representative for hele gruppen polakker som bor i Oslo på grunn av sin lange botid, høye utdanning og gode norskkunnskaper. Mange har tilpasset seg norske vaner for eksempel når det gjelder mediebruk, men mange har fortsatt mye kontakt med hjemlandet og stemmer der fremdeles. Men til tross for lang botid, gode norskkunnskaper og høy utdanning viste den

kvalitative undersøkelsen at mange har store problemer med å tyde metaforiske uttrykk som blir brukt i Dagsrevyen. Kjent kontekst og bakgrunnsviten letter imidlertid forståelsen. Det er altså ikke lett å lære noe om norsk politikk og norske partier ved bare å se på fjernsynsnyheter som først og fremst retter seg mot dem som har norsk som morsmål eller i hvert fall mot dem som kjenner til både antydningene og forkortelsene som brukes. Utstrakt bruk av metaforiske uttrykk hemmer forståelsen av Dagsrevyen for mange, slik at også nyhetssendinger som informasjonskilde delvis faller bort. Norskundervisningen er antakeligvis det eneste stedet, der innvandrere kan få formell opplæring i det norske samfunnet og Norges politiske system. Ellers får utenlandske statsborgere bare litt informasjon her og der som er mer eller mindre tilfeldig. Det virker også som om ingen eller lite formell opplæringen i det politiske systemet i Norge fører til lav valgdeltakelse. NRK sier at de ”skal sikre befolkningen adgang til vesentlig samfunnsinformasjon og debatt (NRK 1996),” men slik det er i dag kan man si at dette ikke blir gjennomført for innvandrere, særlig for de med lave norskkunnskaper. Med denne undersøkelsen i bakhodet ønsker jeg at NRK kan lage egne opplysningsprogrammer i forbindelse med valg hvor innvandrere er målgruppa. Man kan se for seg programmer med tilrettelagt norsk tale, eventuelt med teksting i tillegg eller på språkene til de største innvandrergruppene i Norge. Disse programmene hadde det også vært mulig å bruke i norskundervisningen og de kunne kombineres med vanlige utdrag fra Dagsrevyen med alminnelige metaforiske uttrykk. Da kunne man slå to fluer i ett smekk, innvandrerne får nødvendig informasjon og de lærer mer norsk, også billedlig språkbruk. Dessuten mener jeg at partiene må komme på banen og lage informasjon for de utenlandske velgerne.

Bibliografi

- Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2003): *Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)*.
<http://www.lovdatab.no/all/nl-20030704-080.html> lastet opp den 23.11.2008
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2008): *Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven)*. <http://www.lovdatab.no/all/nl-19880624-064.html> lastet opp den 23.11.2008
- Bartlett, Frederic (1961): *Remembering. A study in experimental and social psychology*.
Universtity Press, Cambridge
- Berg, Bjørglund og Aalandslid (2008): *Ikke-vestlige innvandrere og kommunevalget 2007
Stemmer til venstre, men er ikke venstreorientert*
<http://www.ssb.no/ssp/utg/200802/01/> lastet opp den 21.09.2008
- Golden, Anne (2003): *Ordforråd, ordbruk og ordlæring*. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo. 2. utgave, 1. opplag
- Golden, Anne (2005): *Å gripe poenget. Forståelse av metaforiske uttrykk fra lærebøker i samfunnskunnskap hos minoritetselever i ungdomsskolen*. Acta Humaniora nr 227, Oslo: UniPub
- Höjjer, Birgitta og Olle Findahl (1984): *Nyheter, Förståelse och Minne*. Studentlitteratur, Lund
- Imsen, Gunn (2005): *Elevenes verden*. Universitetsforlaget, Oslo
- Lakoff, George og Mark Johnson (2003): *Hverdagslivets metaforer*. Pax Forlag, Oslo

Kleven, Øyvind (2001): *Nyhetskanaler blant velgere og hjemmesittere*. Samfunnsspeilet nr 6
2001, Statistisk Sentralbyrå, Oslo

<http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200106/05/index.html> lastet opp den
26.10.2008

Kommunal- og regionaldepartementet (2002): *Lov om valg til Stortinget, fylkesting og
kommunestyre (valgloven)* <http://www.lovdatab.no/all/nl-20020628-057.html> lastet
opp den 23.11.2008

Kulbrandstad, Lise Iversen (2003): *Lesing i utvikling. Teoretiske og didaktiske perspektiver*.
Fagbokforlaget, Landslaget for Norskundervisning, Bergen

Kval, Karl-Eirik (1997): *Fra stemmerett til valgdeltagelse, En analyse av innføringen av
stemmerett og faktisk valgdeltakelse for utenlandske statsborgere*. Hovedfagsoppgave,
Oslo

Læreplan for forsøk med 9-årig skole (L60) (1960). Blant annet omtalt i
[http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/NOUer/2007/NOU-2007-
6/8/2.html?id=471538](http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/NOUer/2007/NOU-2007-6/8/2.html?id=471538) lastet opp den 23.11.2008

Lødding, B., Eifred Markussen og Nils Vibe (2005): *NIFU Rapportserie, nr 5/18.11.2005
...utnytte sine evner og realisere sitt talent?*
http://nifu.pdc.no/publ/index.php?t=R&seks_id=70967 lastet opp den 28.9.2008

Mandl, H.; Friedrich H. F. u. A. Horn (1988): *Theoretische Ansätze zum Wissenserwerb*. In:
Mandl, H. u. H. Spada (Hrsg.) (1988) eds: *Wissenspsychologie*, München, Weinheim:
Psychologie-Verlags-Union

NRK (1996): *Vedtekter for NRK AS*
http://www6.nrk.no/informasjon/2005/NO/omnrk_vedtekter.htm lastet opp den
23.11.2008

NRK: Dagsrevysending 8.4.2008 <http://www1.nrk.no/nett-tv/indeks/128132> lastet opp den
23.11.2008

NRK: Redaksjon EN 10.3.2008 (ikke tilgjengelig på nettet lenger)

Normalplanen for byfolkeskolen N39 (1939). Blant annet omtalt i

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/NOUer/1995/NOU-1995-9/4/3.html?id=427444> lastet opp den 23.11.2008

Rogstad, Jon (2007): *Demokratisk felleskap. Politisk inkludering og etnisk mobilisering*. Universitetsforlaget, Oslo

Sande, Øystein (1989): *Nyheter, forståelse og kunnskapskløfter*. Møre og Romsdals distriktshøgskule, Volda

Statistisk Sentralbyrå (2007a): *Norsk mediebarometer 2007 Avis*.

<http://www.ssb.no/emner/07/02/30/medie/sa96/avis.pdf> lastet opp den 05.11.2008

Statistisk Sentralbyrå (2007b): *Kommunestyre- og fylkestingsvalg, 2007. Stemmeberettigede*

<http://www.ssb.no/emner/00/01/20/stemmerettkomm/> lastet opp den 5.11.2008

Statistisk Sentralbyrå (2008a): *Kommunestyre- og fylkestingsvalget 2007. Valgundersøkelse*

<http://www.ssb.no/vis/emner/00/01/20/vundkinnv/main.html> lastet opp den 5.11.2008

Statistisk Sentralbyrå (2008b): *De 15 største innvandrergroppene i Norge. 1. januar 2008*

<http://www.ssb.no/emner/00/00/10/innvandring/> lastet ned opp 29.4.2008

Statistisk Sentralbyrå (2008c): *Nettoinnvandring etter land 1966-2007*

<http://www.ssb.no/emner/02/02/20/innvutv/tab-2008-05-08-05.html> lastet opp den 23.11.2008

Ungerer, Friedrich og Hans-Jörg Schmid (1996): *Ch. 3: Conceptual Metaphors and Metonymies* i *An Introduction to Cognitive Linguistics*. Her i Kopisamling i Norsk som Andrespråk, NOAS 2103 Skriftkyndighet i et andrespråkperspektiv. Oslo

UDI (2004): *Evaluering av foreløpige konsekvenser av EØS-utvidelsen*. UDI, Oslo

UDI regelverk www.udiregelverk.no

UDI: *Krav for å få norsk statsborgerskap ved søknad*

<http://www.udi.no/templates/Tema.aspx?id=7263#krav> lastet opp den 9.11.2008

Vagle, Wenche, Margareth Sandvik og Jan Svennevig (1994): *Tekst og Kontekst*.

Landslaget for Norskundervisning/Cappelen Forlag, Bergen

Vestad, Jon Peder (1998): *Visst forstår kvinner vanskelige ord*. Semesteroppgave, Høyskolen i Volda

Omtalt i <http://www2.hivolda.no/jpv/kvon.htm> lastet opp den 24.11.08

Viehoff, Reinhold (2000): <http://iasl.uni-muenchen.de/register/viehoffa.htm#down> lastet opp den 5.11.2008

Vox (2006): *Ressursperm for lærere og instruktører i samfunnskunnskap*

<http://www.vox.no/templates/CommonPage.aspx?id=2282> lastet opp den 31.8.2008

Waldahl, Ragnar, Michael Bruun Andersen og Helge Rønning (2002): *Nyheter først og fremst. Norske tv-nyheter: myter og realiteter*. Universitetsforlaget, Oslo

With, Louise (2007): *Idiomer under lupen En teoretisk-empirisk studie av idiomatiske uttrykk i norsk*. Masteroppgave, Institutt for lingvistiske og nordiske studier. Oslo

Vedlegg 1: spørreskjema

Polakkenes samfunnskunnskap om Norge

Dette er et spørreskjema om polakkens samfunnskunnskap og valgdeltagelse. Svarene skal brukes i min masteroppgave i norsk som andrespråk ved Universitetet i Oslo. Veilederen heter Anne Golden. Svarene skal behandles fortrolig og i tråd med Datatilsynets retningslinjer. Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS Ingen navn vil komme fram i presentasjonen av resultatene.

Hvis du har spørsmål kan du ta kontakt med meg: Anke W. Imsen, tlf 975 06 330

1. Kjønn: Kvinne..... ₁
Mann..... ₂

2: Fødselsår:

--	--	--	--

3. Høyeste utdanning:.....

4. Yrke i Polen:.....

5. Yrke i Norge:.....

6. Hvor lenge har du bodd i Norge?

Under 1 år ₁

3-5 år ₇

1-3 år ₂

Over 5 år ₈

Hvis du har bodd mye i Polen i mellomtiden, kan du forklare det her:

.....

7. Hvilke språk behersker du (i tillegg til polsk)? *Gi deg selv poeng fra 1-6 hvorav 6 er best.*

	forstå			
	tale 1	snakke 2	lese 3	skrive 4
1. Engelsk	☐	☐	☐	☐
2. Tysk	☐	☐	☐	☐
3. Norsk.....	☐	☐	☐	☐
4. Fransk	☐	☐	☐	☐
5. Spansk	☐	☐	☐	☐
6. Annet:.....	☐	☐	☐	☐

8. Har du gått på norskkurs?

Ja, i Polen ₁

Ja, i Polen og i Norge ₇

Ja, i Norge..... ₂

Nei..... ₈

9. Hvis ja, hvor lenge?timer gang(er) i uka i.....måned(er)

10. Hvor god synes du at du er i norsk? (6 er best, 1 er dårligst)

	6	5	4	3	2	1
1. forstå tale	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. snakke.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. lese.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. skrive.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. Hvis du har gått på norskkurs, lærte du noe om det politiske systemet i Norge?

Ja ₁

Nei..... ₂

Litt... .. ₃

12. Hvor ofte ser du på nyhetsprogrammer på tv?

	4 ganger i uka eller mer	2-3 ganger i uka	1 gang i uka eller sjeldnere	aldri
1. Dagsrevyen på NRK1.....	☐	☐	☐	☐
2. Nyheter på TV2	☐	☐	☐	☐
3. Nyheter på TV Norge	☐	☐	☐	☐
4. Nyheter på TV3	☐	☐	☐	☐
5. Nyheter på andre kanaler	☐	☐	☐	☐

13. Hvis du aldri ser på nyhetssendinger, hvorfor ikke?

.....

14. Hvor ofte leser du norske aviser?

	4 ganger i uka eller mer	2-3 ganger i uka	1 gang i uka eller sjeldnere	aldri
1. Aftenposten	☐	☐	☐	☐
2. Dagsavisen.....	☐	☐	☐	☐
3. Dagens Næringsliv	☐	☐	☐	☐
4. Dagbladet.....	☐	☐	☐	☐
5. VG.....	☐	☐	☐	☐
6. Annet:.....	☐	☐	☐	☐

15. Da du bodde i Polen, hvor ofte så du på nyheter på TV?

Minst 4 ganger i uka ₁
Ca 2-3 ganger i uka..... ₂
1 gang i uka eller mindre ₃
Aldri ₄

16. Da du bodde i Polen, hvor ofte leste du avisa ?

Minst 4 ganger i uka ₁
Ca 2-3 ganger i uka..... ₂
1 gang i uka eller mindre ₃
Aldri ₄

17. Stemmer du når det er valg i Polen?

Ja ₁
Nei..... ₂

18. Hva er dine interesser (for eksempel sport, politikk, natur...)?

.....

19. Hvor mye kontakt har du med nordmenn?

Daglig ₁
Flere ganger i uka ₂
1 gang i uka eller mindre ₃
Svært sjelden ₄
Aldri ₅

20. I hvilke situasjoner har du kontakt med nordmenn?

Hjemme ₁
På jobben/skolen..... ₂
På fritiden ₃
Annet:..... ₄

21. Hvilket språk bruker du når du snakker med nordmenn?

Hjemme:	På jobben	I fritida:
Mest engelsk..... ☐ ₁	Mest engelsk..... ☐ ₁	Mest engelsk..... ☐ ₁
Mest norsk..... ☐ ₂	Mest norsk..... ☐ ₂	Mest norsk..... ☐ ₂
Mest polsk..... ☐ ₃	Mest polsk..... ☐ ₃	Mest polsk..... ☐ ₃
Annet..... ☐ ₄	Annet..... ☐ ₄	Annet..... ☐ ₄

22. Snakker du med....

	ofte 1	av og til 2	sjelden 3	aldri 4
1. ...polakker om polske samfunnstemaer?	☐	☐	☐	☐
2. ...polakker om norske samfunnstemaer?	☐	☐	☐	☐
3. ...nordmenn om norske samfunnstemaer?	☐	☐	☐	☐
4. ...nordmenn om polske samfunnstemaer?	☐	☐	☐	☐

23. Hvor engasjert er du i det som foregår i

	Svært interessert	Veldig interessert	Noe interessert	Litt interessert	Ikke interessert
	1	2	3	4	5
1. Det polske samfunnet.....	☐	☐	☐	☐	☐
2. Det norske samfunnet.....	☐	☐	☐	☐	☐

24. Sett kryss ved det svaret som er rett

- EØS-borgere har ikke stemmerett i Norge.
- EØS-borgere har stemmerett ved kommunevalg etter at de har bodd i Norge i 3 år.
- EØS-borgere har stemmerett ved kommunevalg.
- EØS-borgere har stemmerett ved kommunevalg og ved stortingsvalg etter at de har bodd i Norge i 8 år.

25. Hvem mener folk i Norge når de snakker om "Gro"?

.....

26. Hvem er "Drillo"?

.....

27. Hva står forkortelsen FrP for?

.....

28. Hva står forkortelsen SV for?

.....

29. Hvilke partier sitter i regjeringen nå?

.....

30. Hva heter statsministeren i Norge?

.....

31. Når var det stortingsvalg sist?

.....

32. Hvem hadde regjeringsmakten i forrige periode?

.....

33. Vet du hvilket parti du ville stemme på i Norge?

- Ja 1
- Nei..... 2
- Er ikke sikker 3
- Annet..... 4

34. Skal du stemme ved neste kommunevalg (2007)?

- Ja 1
- Nei..... 2
- Vet ikke..... 3
- Har ikke stemmerett 4
- Kommer ikke til å bo i Norge da 5

Kan jeg ta kontakt med deg for å ta en språktest (varer ca 1 time)?
(navn og telefonnummer skrives på eget ark)

- Ja 1
- Nei..... 2

Takk for hjelpen!

Vedlegg 2: den norske kontrollgruppas svar på samfunnsspørsmålene

Resultater fra kontrollgruppa												
	stemmerett	Gro	Drillo	FrP	SV	regjeringen nå	statsminister nå	siste valg	regjeringen sist	kjønn	fødselsår	utdanning
1	har ikke	1	1	1	1	1	1	1	1	m	1977	cand mag
2	1	1	1	1	1	Ap og SV	1	2006	krf og høyre	m	1975	cand agric
3	har ikke	1	1	1	1	Ap, SV, V	1	1	krf	m	1973	univers
4	1	1	1	1	1	Ap, SV og ?	1	1	Krf med flere	kv	1976	master
5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	m	1973	hovedfag
6	etter 8 år	1	1	1	1	1	1	1	1	kv	1978	6 år univ
7	etter 8 år	1	1	1	1	1	1	1	1	kv	1975	høysk/univ
8	1	1	1	1	1	Ap og SV	1	1	Høyre	kv	1975	høysk/univ
9	har ikke	1	1	1	1	1	1	1	1	kv	1974	høysk/univ
10	1	1	1	1	1	1	1	1	1	kv	1970	univers
11	1	1	1	1	1	1	1	1	1	m	1973	hovedfag
12	1	1	1	1	1	1	1	0	1	kv	1965	hovedfag
13	1	1	1	1	1	1	1	1	1	m	1962	høysk/univ
14	1	1	1	1	1	0	0	0	KrF	kv	1982	vgs
15	1	1	1	1	1	1	1	1	1	m	1960	høysk/univ
16	har ikke	1	1	1	1	Ap, SV, V	1	0/1	KrF++	m	1976	bachelor
17	1	1	1	1	1	1	1	1	1	kv	1964	høysk/univ
18	har ikke	1	1	1	1	1	1	1	1	kv	1977	høysk/univ
19	har ikke	1	1	1	1	1	1	1	1	m	1973	høyskole
20	1	Gro-dagen	1	1	1	1	1	1	Krf, V, H,SP	m	1957	høyskole
21	har ikke	1	1	1	1	1	1	1	1	kv	1976	univers
22	1	1	1	1	1	1	1	1	1	m	1975	hovedfag
23	etter 8 år	1	1	1	1	1	1	0	KrF	m	1975	vgs